

1980/81:116

Torsdagen den 9 april

Kl. 11.00

1 § Justerades protokollen för den 1 innevarande månad.

2 § Tids- och ärendeplaner

Anf. 1 TALMANNEN:

Vid morgondagens sammanträde avslutas behandlingen av utskottsbetänkanden senast kl. 14.00. Därefter besvaras två interpellationer och en fråga.

Till kammarens ledamöter kommer i dag att utdelas tidsplan och ärendeplan för återstoden av riksmötet. Av dessa planer framgår att speciellt den senare delen av maj och de första tio dagarna i juni blir mycket arbetstyngda i kammaren. Då planerna redovisades i talmanskonferensen beslöt konferensen rekommendera

att utskotten ingående skulle pröva möjligheterna att uppskjuta ärenden till riksmötet 1981/82 men bereda dessa ärenden redan under innevarande riksmöte så att de kunde föreligga i tryck i början av oktober,

att ärendebehandlingen vid arbetsplena på fredagar skulle avslutas senast kl. 15.30 i stället för kl. 14.00 samt

att utskotten skulle fastställa riktlinjer för frivilliga överenskommelser om begränsning av kammaranförandenas antal och längd samt planera utskottsledamöternas deltagande i kammardebatterna på sådant sätt att debattiden utnyttjas mera rationellt.

3 § Svar på frågorna 1980/81:334 och 350 om anslaget till hemresor för elever i specialskola

Anf. 2 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Kerstin Andersson i Hjärtum har frågat mig om jag vill medverka till att sparandet inom skolöverstyrelsen (SÖ) inte går ut över bidraget till hemresor för elever i specialskolan.

*Om anslaget till
hemresor för ele-
ver i specialskola*

Vidare har Helge Hagberg frågat mig om jag vill klarlägga frågan om specialskolelevernas hemresanslag, så att inte möjligheterna till hemresor på sikt omöjliggöres.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Från anslaget för specialskolans resor för elever jämte ledsagare ersätts dels kostnader för elevernas hemresor, dels kostnader för att anordna skolskjutsar för externatelever vid specialskolan, dels resekostnader för målsman till elev vid resa till gemensam sammankomst i specialskolan.

Under de senaste budgetåren har anslaget kraftigt ökat. Budgetåret 1977/78 anvisades 3 218 000 kr., och för budgetåret 1980/81 har 8 377 000 kr. anvisats till detta ändamål. Anslaget är ett förslagsanslag, men för att hålla kostnaderna under kontroll förordade jag i 1978 års budgetproposition, i likhet med SÖ:s förslag i anslagsframställningen för budgetåret 1978/79, att anslaget efter förslag av SÖ delades upp på anslagsposter som ställdes till de olika skolornas förfogande. Riksdagen hade ingen erinran mot detta (UbU 1977/78:19, rskr 1977/78:206).

I såväl budgetpropositionen som regleringsbrev har framhållits att eleverna bör ha möjlighet till nära kontakt med föräldrarna. Jag vill i sammanhanget nämna att regeringen för budgetåren 1978/79 och 1979/80 har medgett överskridande med ca 1,7 milj. kr. för vardera budgetåret.

I nuvarande ekonomiska läge och med hänsyn till den uppräknig som gjorts av anslaget har regeringen i regleringsbrevet för de två senaste budgetåren erinrat om nödvändigheten av en noggrann planering av reseverksamheten, så att kostnaderna kan hållas nere utan att eleverna för den skull fräntas möjligheten till kontakt med föräldrarna.

Efter vad jag inhämtat har SÖ tillkallat en särskild expert som ser över planeringen av reseverksamheten och även undersöker möjligheterna till ökade rabatter för att försöka minska resekostnaderna.

Regeringen har inte gett SÖ direktiv om att föreslå några besparingar under detta anslag, och såvitt jag känner till ämnar SÖ inte heller föreslå några sådana. I nuvarande statsfinansiella läge bör dock överskridande av anslag finansieras genom omprioriteringar.

Anf. 3 KERSTIN ANDERSSON i Hjärtum (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Mogård för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag ställde frågan har jag angivit i själva frågan. Jag vill bara tillägga att man i meddelandet från skolöverstyrelsen till specialskolorna, enligt de uppgifter jag har fått, har tryckt hårt på att om reseanslaget överskrids måste kostnaderna täckas av andra anslag.

Uppagningsområdena för de regionala specialskolorna är i regel flera län och för riksskolorna, som namnet säger, hela landet. Specialskolornas anslagsframställning görs ett och ett halvt år före aktuellt budgetår, och då vet man inte hur långa ressträckor de nyintagna eleverna kommer att ha. Taxehöjningar förekommer som bekant också ibland under en så lång period på tåg, buss och taxi. De kostnadsökningar som förekommit beror ju på att oljepriserna har gått upp mycket från 1977/78 till 1980/81.

Anslaget för övrig verksamhet är ju beräknat efter förutsättningen att eleverna reser hem över helgerna. Som exempel på hur det skulle slå under en veckohelg, om man låter eleverna stanna kvar på skolan i stället för att de får åka hem, kan jag nämna Vänerskolan i Vänersborg. Enligt avtal med bussar, taxi m. m. uppgår kostnaderna för resor tur och retur en veckohelg för barnen till 12 000 kr., medan kostnaderna för tillsyn, mat, städning m. m. under ett veckoslut skulle uppgå till ca 40 000 kr. Även för en riksskola som den i Sigtuna blir kostnaden ungefär dubbelt så hög om eleverna måste stanna kvar på skolan över veckohelgen.

Vad som är positivt i statsrådets svar är att det sägs att skolöverstyrelsen undersöker möjligheterna att erhålla ökade rabatter.

Om man drar ner på resorna går det emot den policy som riksdagen har uttalat beträffande de handikappade, dvs. att man skall minska de markerade institutionsdragen i särskolan.

Statsrådet Mogård är litet tvetydig i svaret. Hon säger att SÖ inte föreslår några besparingar men att överskridande ändå skall finansieras genom omprioriteringar. Skall skolorna då begära så stora anslag för övrig verksamhet att det kompenserar ett eventuellt överskridande av reseanslagen? De flesta skolor lägger ju ut sina anslagsberäkningar under förutsättningen att barnen skall få åka hem.

Får jag fråga statsrådet om inte följderna blir en genomgripande nedrustning t. ex. av dövundervisningen om reseanslagen skärs ner.

Anf. 4 HELGE HAGBERG (s):

Herr talman! Även jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Man kanske kan tolka svaret positivt. Det sägs att SÖ icke fått några direktiv om att ha någon annan inställning i den här frågan än man tidigare haft. Det här är ett förslagsanslag, och överskridande av anslaget kommer naturligtvis att tillåtas.

Men samtidigt säger statsrådet att man måste finansiera överskridandet med medel från andra anslag. Jag har i likhet med Kerstin Andersson i Hjärtum kontakter inom den här verksamheten och ställer mig lika tveksam som hon till den möjligheten.

Det som jag ser som positivt i Britt Mogårds svar är att den person som har fått i uppgift att undersöka detta problem har i uppdrag att leta efter tänkbara möjligheter till besparingar, bl. a. genom rabatter av resorna. Jag hoppas att det skall ge utdelning och att vi inte behöver räkna med att det kommer att ställas krav på institutionerna att de måste täcka överskridande av detta anslag med anslag från andra områden. Det finns inga sådana anslag. Det sker också överskridanden på andra punkter, tyvärr.

Jag hoppas att jag kan bedöma Britt Mogårds svar positivt – att vi icke har att vänta några strängare direktiv eller några strängare krav på dessa institutioner, utan att de kan leva som de hittills har levt.

Torsdagen den
9 april 1980

*Om besparingarna
inom gymnasie-
skolan*

Anf. 5 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Vad som har skett de senaste åren är att anslaget har räknats upp med hänsyn till de faktiska utgifterna, just för att förhindra att anslagen överskrids med så stora belopp som har skett. 1978/79 överskreds anslaget med 1 750 000, 1979/80 med 1 700 000. I SÖ:s anslagsframställning tar man självfallet hänsyn till sådana omständigheter och kostnadsökningar som Kerstin Andersson i Hjärtum tar upp.

Jag tycker att det för att fullständiga bilden är viktigt att konstatera att det sammanlagda antalet elever i specialskolan under de senaste läsåren har varit i stort sett konstant. Det utgör innevarande läsår ca 760 elever.

Jag kanske avslutningsvis får erinra om att jag i årets budgetproposition liksom i tidigare budgetpropositioner har prioriterat de handikappade.

4 § Svar på fråga 1980/81:359 om besparingarna inom gymnasieskolan

Anf. 6 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Margot Wallström har frågat mig om jag är medveten om att "omfördelningarna" och besparingarna inom gymnasieskolan lett till att ungdomar som sökt till gymnasieskolan inte kommer in och vilka åtgärder jag tänker vidta.

Frågan har föranletts av uppgiften att Solbergaskolan i Arvika fått besked om att en neddragning skall ske nästa läsår med 60 elevplatser och att det för Solbergaskolans upptagningsområde innebär att totalt 142 ungdomar som sökt till gymnasieskolan inte kommer in.

Jag finner det angeläget att först korrigera ett felaktigt påstående i Margot Wallströms fråga. De besparingar på gymnasieskolanslaget som regeringen har föreslagit i budgetpropositionen för 1981/82 avser inte dimensioneringen av gymnasieskolan.

Gymnasieskolans direkt grundskoleanknutna del, den s. k. stora ramen, föreslås i likhet med innevarande läsår dimensioneras för 108 % av antalet 16-åringar, vilket motsvarar totalt 133 950 intagningsplatser. För de olika studievägarna föreslås för minst treåriga linjer 39 000 platser, för tvååriga teoretiska linjer 17 200 platser och för yrkesinriktade linjer och specialkurser samt lärlingsutbildning totalt 77 750 platser.

Det ankommer på skolöverstyrelsen (SÖ) att besluta om antalet intagningsklasser i gymnasieskolan. SÖ:s beslut i december 1980 avseende dimensionering och lokalisering av gymnasieskolans studievägar läsåret 1981/82 innebar enligt vad jag erfarit en minskning med totalt 60 intagningsplatser på teoretiska studievägar i Arvika jämfört med innevarande läsår.

I årets budgetproposition har jag redogjort för de problem som kan väntas uppstå, då de nuvarande stora 16-årskullarna når högskoleålder. Mot bakgrund härav och med hänsyn till SÖ:s bedömning av arbetsmarknadens framtida behov har regeringen föreslagit att SÖ:s omfördelning av elevplatser inom gymnasieskolans stora ram inte får medföra att antalet elevplatser

på de teoretiska studievägarna ökas i förhållande till föreslagen total dimensionering för läsåret 1981/82, såvida inte utökningen hänför sig till naturvetenskaplig och teknisk linje. Omfördelning därutöver bör, om det visar sig nödvändigt med en sådan, kunna beslutas av regeringen.

Enligt vad jag erfarit har intagningsnämndernas rapporter om antalet sökande till gymnasieskolan och skolstyrelsernas eventuella framställningar till SÖ om organisationsförändringar med hänsyn till bl. a. elevernas val börjat sammanställas på SÖ. Någon samlad bedömning av eventuella behov av omfördelningar inom gymnasieskolans stora ram kan således ännu inte göras.

Vad gäller de yrkesinriktade linjerna och specialkurserna har det visat sig svårt att ta i anspråk det antal platser som ramen medger, bl. a. på grund av bristande resurser. Jag finner det mycket angeläget att andelen platser på de yrkesinriktade studievägarna och lärlingsutbildningen ökar. I syfte att underlätta för kommunerna att anordna dessa angelägna utbildningar i ökad omfattning utan egna kostnadskrävande investeringar föreslog regeringen på min föredragning i 1980 års budgetproposition en förbättring av statsbidraget till inbyggd utbildning inom industri och hantverk samt handel. Antalet utlagda platser på dessa studievägar har också ökat de senaste åren, men enligt uppgift från SÖ är f. n. antalet utlagda platser på yrkesinriktad utbildning läsåret 1981/82 ca 14 000 färre än föreslagen total dimensionering.

Anf. 7 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! Tack för svaret!

Det är inte särskilt svårt att föreställa sig den förvåning – eftersom man först trodde att det var ett misstag – och sedan den bestörtning som de skolansvariga i Arvika kände, när de fick beskedet att gymnasieskolan skulle mista 60 elevplatser. För hela gymnasieregionen innebär det att 142 ungdomar som sökt inte får plats på gymnasiet.

En stor del av gårdagens arbetsmarknadspolitiska riksdagsdebatt handlade om Värmland, om ungdomsarbetslöshet och minst sagt dystra framtidsvisioner. Att nu utestänga 142 ungdomar från den utbildning de sökt till, av "omfördelningsskäl", vill jag kalla för samhälleligt självybedrägeri!

Hem o. skola-föreningarna i kommunen frågar nu i ett öppet brev: Vad skall det bli av våra ungdomar? Naturligtvis tänker de på den omöjliga uppgiften att skaffa 16-åringarna arbete.

Denna omfördelning av gymnasieplatser, eller rättare sagt anpassning av gymnasieskolan till arbetsmarknadens behov, har tydligen fått sådana här dramatiska konsekvenser, och då inte bara i Arvika. Jag kunde tyvärr lika gärna ha talat om Mora, Stockholm eller Norrlandsorter.

Långsiktig planering borde ha präglat den här förändringen av utbildningen. Nu blir det i stället så, att de ungdomar som sökt till gymnasiet drabbas i första hand. De vet snart inte vad de skall rätta sig efter. Betygen räcker plötsligt inte till, och "alternativet" för dem är i de flesta fall arbetslöshet.

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Om besparingarna
inom gymnasie-
skolan*

Torsdagen den
9 april 1980

*Om besparingarna
inom gymnasie-
skolan*

Kommunerna drabbas på ett annat sätt, nämligen av en hopplös planeringssituation och en hopplös ekonomi. Dessutom, genom att ta bort statsbidrag som skulle underlätta en övergång från teoretiska studievägar till yrkesinriktad utbildning har regeringen försvårat kommunernas arbete.

Statsrådets svar på min fråga är egentligen en redovisning av den formella handläggningen av frågan. Men nu gäller det vad som skall hända med de här 142 ungdomarna. Oron för ungdomarnas situation och framtid är något som drabbar oss alla. Därför vore det bra om skolministern kunde lämna ett lugnande besked till alla ungdomar, kommuner och föräldrar, som vill ha fler platser i gymnasieskolan. Tror skolministern att den här platsfördelningen kommer att rättas till?

Anf. 8 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det som nu har väckt så stort uppseende är ingenting nytt. Regelmässigt är det vartenda år så, att antalet förstahandssökande, jämfört med de platser som SÖ har lagt ut, visar en diskrepans. I massmedia framställs också förhållandet regelmässigt så, att en rad ungdomar ställs utanför gymnasieskolan.

Orsaken till att det har blivit ett så väldigt stort rabalder nu är alldeles säkert den missuppfattning som Margot Wallström gav uttryck för i sin fråga och som hon förefaller hålla fast vid, nämligen den att gymnasieskolans dimensionering i besparingssyfte skulle ha bantats. Det är snarare motsatsen som är fallet. Som jag tidigare har påpekat sammanställer f. n. SÖ, och det sker också regelmässigt, intagningsnämndernas rapporter om antalet sökande till gymnasieskolan och skolstyrelsernas eventuella framställningar om organisationsförändringar. Det är alltså för tidigt att yttra sig om vad regeringen eller SÖ skall göra.

Avslutningsvis kan jag bara säga följande. För det första: Ingen kommer att ställas utanför gymnasieutbildningen. För det andra: Vi kan inte fortsätta att utbilda för någonting som vi vet betyder arbetslöshet.

Anf. 9 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! I Arvika lät det minsann inte så att det här har man varit med om förr, utan man var mycket bekymrad över den här nettominskningen med 60 elevplatser som det faktiskt är fråga om. Man är naturligtvis bekymrad inte minst med tanke på arbetsmarknadssituationen.

Om nu skolministern säger att det här skall rättas till och att ingen skall behöva hamna utanför gymnasieskolan som vill ha gymnasieutbildning, är det bra. Då tror jag också man kan säga att vi har fått det lugnande beskedet att platsfördelningen skall rättas till.

Det är i så fall också svaret på den andra frågan som jag tänkte ställa, nämligen om regeringen i så fall tänker ta hänsyn till arbetsmarknadsläget och att det i Värmland är så svårt för ungdomar att få jobb.

Anf. 10 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Jag upprepar min försäkran att ingen kommer att ställas utanför gymnasieutbildning som önskar sådan utbildning. Tvärtom kommer vi att försöka övertyga ännu fler om att de faktiskt måste skaffa sig gymnasieutbildning.

Däremot kan jag inte lova att platsfördelningen skall rättas till, för då kommer vi i det läget att vi utbildar för arbetslöshet. Vad vi måste göra är att övertyga ungdomarna också om att det inte är särskilt fiffigt att gå på utbildningar som inte leder till arbete. Vi måste få en överströmning till yrkesinriktade studievägar. Det vore, tycker jag, mycket egendomligt om vi skulle säga att vi av planeringsskäl – när vi vet sanningen – måste vänta några år med att vidta de åtgärder som är absolut nödvändiga.

Anf. 11 MARGOT WALLSTRÖM (s):

Herr talman! I så fall ser jag inte annat än att vi på något sätt måste hjälpa Arvika att anordna annan utbildning – yrkesinriktad utbildning. I dag klarar man det inte. Man har haft en hopplös planeringssituation, som jag påpekade. Yrkesinriktad utbildning är ingenting som man anordnar på en kafferast när man har brist på resurser, utan i så fall måste vi förvänta att man får hjälp från regeringens sida att göra den här omfördelningen.

5 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1980/81:181 till socialutskottet

1980/81:184 till utbildningsutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:2115 till lagutskottet

1980/81:2116 till näringsutskottet

7 § Föredrogs men bordlades åter

Socialförsäkringsutskottets betänkande 1980/81:23

Civilutskottets betänkande 1980/81:29

8 § Stålindustrin, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:44 om vissa frågor angående stålindustrin, m. m. (prop. 1980/81:67 och 1980/81:100).

I samband med behandlingen av detta ärende skulle följande interpellationer besvaras

1980/81:111 om råjärnstillverkningen i Spännarhyttan och

1980/81:112 om den svenska handelsstålsindustrin.

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Anf. 12 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Stålindustrin har återigen drabbats av en allvarlig konjunkturnedgång. Den ökning av stålproduktionen i världen som kunde noteras för år 1979 har förbytts i en lika stor nedgång under 1980. Råstålsproduktionen låg 1980 enligt preliminära beräkningar på 718 miljoner ton eller 20 % över 1970 års nivå. Detta speglar dock inte de kraftiga förskjutningar i produktionen mellan länder och ländergrupper som har ägt rum sedan år 1970. Industriländernas råstålsproduktion blev år 1980 i det närmaste lika stor som för tio år sedan, dvs. ca 405 miljoner ton. Statshandelsländerna har under motsvarande period ökat sin produktion med ca 40 % till 250 miljoner ton, medan utvecklingsländerna i det närmaste har tredubblat sin produktion till 65 miljoner ton. Vidare har Japan på några årtionden växt fram från en mycket undanskymd position på stålområdet till att nu vara västvärldens största stålproducent och den största stålexportören. Dessa förändringar förklarar delvis dagens stålkris. Ytterligare faktorer som har lett fram till krisen är bl. a. den utdragna lågkonjunkturen under senare delen av 1970-talet. Vidare har introduktion av nya och mer produktiva teknologier förbättrat anläggningarnas produktion. Jag tänker här främst på införandet av stränggjutning.

Dessutom fortsätter trenden mot att stålkonsumtionen inte ökar i samma takt som bruttonationalprodukten. BNP ökar i de industrialiserade länderna samtidigt som de konsumerar mindre och mindre stål, bl. a. till följd av stålets förbättrade tekniska kvalitet. Ytterligare en orsak till stålkrisen är att nya ställänder kommer till och erövrar marknaden på de gamla producentländernas bekostnad.

Belysande för stålindustrins problem är att överkapaciteten inom OECD-området beräknas till ca 85 miljoner ton. En av förklaringarna till detta är den kontinuerliga ökningen av det statliga engagemanget i järn- och stålindustrin i hela Västeuropa. Detta har inneburit att minskningen av produktionen i huvudsak har åstadkommit genom ett lägre kapacitetsutnyttjande snarare än genom rena nedläggningar.

Strukturumvandlingen har också varit omfattande inom vår omvärld. Inom EG har t. ex. antalet anställda inom stålindustrin minskat med 120 000 personer under åren 1974–1979. Som jämförelse till nedskärningarna inom EG kan nämnas att i USA har antalet arbetstillfällen inom stålindustrin minskat med ca 100 000 under 1970-talet.

År 1980 började bra för stålindustrin. Hela första halvåret låg produktionen i flertalet länder betydligt över motsvarande period år 1979. Men efter halvårsskiftet förra året inträffade en betydande försämring. Prissystemet bröt fullständigt samman. Detta har skett samtidigt som produktionskostnaderna över lag ökat. Detta ledde bl. a. till att EG i oktober 1980 beslutade att införa tvingande produktionsbegränsningar.

Facit för 1980 blev att stålkonsumtionen i hela världen minskade med 25 miljoner ton, motsvarande 3 %. Råstålsproduktionen minskade med 30 miljoner ton eller 4 %. Den större minskningen i råstålsledet förklaras av en ökad andel stränggjutning.

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Utvecklingen hittills i år pekar inte på att en omedelbar förbättring är på väg. Under årets två första månader minskade råstålsproduktionen i EG med 7 %, i USA med 2 % och i Japan med 15 %. Jag tror att vi måste utgå från att stålindustrins problem även under innevarande år kommer att bestå i allt väsentligt.

Utvecklingen i Sverige har inte på något nämnvärt sätt avvikit från den internationella utveckling som jag här har beskrivit. Råstålsproduktionen minskade från 4,7 miljoner ton 1979 till 4,2 miljoner ton 1980 eller med 11 %, medan järnverkens leveranser av handelsfärdigt stål minskade med 2 %. Exporten minskade under 1980, och exportandelen sjönk från 54 till 50 %. Även importen minskade något, och importens andel av den svenska tillförseln sjönk från 55 % år 1979 till 53 % 1980.

När regeringen beslutade om stålpropositionen vid nyår var vi medvetna om konjunkturförsvagningen och den vikande efterfrågan. Däremot finns det anledning konstatera att styrkan i efterfrågeminskningen har överraskat. Under årets två första månader minskade den svenska råstålsproduktionen med inte mindre än 25 %. Tyvärr har detta förhållande också påverkat resultatutvecklingen i SSAB, Svenskt Stål AB.

Bolaget har därför förra månaden beslutat att vidta sådana åtgärder att rörelseresultatet skall förbättras med minst 100 milj. kr. om året.

Det har varit naturligt för SSAB att mot bakgrund av den hittillsvarande resultatutvecklingen kontrollera om den inslagna kursen varit den rätta. Beräkningar har då bl. a. visat att vidtagna strukturförändringar har medfört betydande sänkning av produktionskostnaderna. Men ett företags resultat är ju också beroende av intäktssidan. Priserna på stål är internationellt bestämda eller påverkade. På grund av stålkrisens omfattning har de varit mycket låga. Detta är en av förklaringarna till SSAB:s stora förluster. Dessutom har situationen för SSAB, liksom för svensk stålindustri i övrigt, förvärrats av att den svenska kronan har uppvärderats i förhållande till flertalet europeiska valutor och nedvärderats i förhållande till dollarn.

Resultatet av redan vidtagna åtgärder, liksom det förhållandet att SSAB:s strukturomvandling skall vara avslutad först nästa år, gör att jag trots allt hyser gott hopp om att SSAB skall bli ett konkurrenskraftigt företag. Men för detta fordras att ägarna tar sitt ansvar för bolagets fortsatta utveckling.

Jag har i propositionen framhållit, och jag vill gärna här upprepa och understryka det, att om ytterligare kapital är nödvändigt för att strukturförändringarna i SSAB skall ske i önskvärd takt, måste ägarna vara beredda att skjuta till detta i proportion till sitt aktieinnehav. Samhället har satsat närmare 5 miljarder kronor för att göra SSAB till ett konkurrenskraftigt företag. Jag förväntar mig nu att ägarna skall ta sitt ansvar för att inte detta kapital skall förstöras.

Förhandlingar mellan aktieägarna för att nå en uppgörelse om bl. a. en finansiell förstärkning av SSAB beräknas kunna inledas under senare delen av april månad.

Jag kommer att i ett interpellationssvar till Lars-Ove Hagberg närmare beröra utvecklingen av den svenska handelsstålsindustrin.

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Stålindustrins skrotbehov är en av de frågor som varit föremål för särskild uppmärksamhet i den politiska debatten och som också föranlett såväl frågor som motioner i kammaren. Regeringen har klart deklarerat sin inställning i skrotfrågan i stålpropositionen. Jag tänker dock något ytterligare beröra denna för hela branschen så viktiga fråga.

Utgångsläget är att det under de senaste åren rått balans på skrotmarknaden, dvs. skrotimporten har understigit 100 000 ton, motsvarande endast en eller ett par procent av förbrukningen.

Den tendens till ökad andel av malmbaserad stålproduktion som faktiskt ägt rum i Sverige under 1970-talet, bl. a. genom en avsevärd minskning av produktion i martinugnar, kommer emellertid att brytas under 1980-talet. Vad är då förklaringen till denna utveckling? Jo, det hänger bl. a. samman med att metallurgin i Domnarvet just nu läggs ned. Också Spännarhyttan läggs snart ned. Samtidigt räknar SSAB med en ökad produktion under de närmaste åren, speciellt vad gäller band och tunnplåt. Ämnesförsörjningen kommer, som jag sade, att baseras på en egen skrotbaserad elektrostålproduktion samt på ämnesleveranser från Luleå och Oxelösund.

Med nuvarande prisrelation mellan skrot och tackjärn kommer SSAB att förbruka en icke obetydlig mängd skrot som kylmedel i konvertrarna, varför SSAB:s skrotbehov följaktligen ökar. Samtidigt genomgår SSAB en strukturuomvandling på valsverkssidan, när man 1981 kommer att stränggjuta alla ämnen. Detta leder till ett minskat internt skrotfall, vilket i sin tur ytterligare ökar SSAB:s köpskrotsbehov.

Detta gäller även den övriga stålindustrin, och kanske speciellt SKF Steel, som har redovisat ökat köpskrotsbehov. SKF Steel har i likhet med övriga specialstålsföretag lämnat malmbasen. Vidare genomförs också inom dessa företag rationaliseringar, bl. a. investeringar i stränggjutningsanläggningar, som effektiviserar produktionen och ger mindre internt fallande skrot.

Den samlade effekten av detta ökade köpskrotsbehov skulle enligt tidigare redovisade prognoser innebära ett importbehov i storleksordningen 700 kiloton år 1983. Avgörande för storleken av stålproduktionen och därmed för råvaruförbrukningen i form av malm och skrot inom branschen är självfallet den internationella efterfrågan på stål, som f. n. är starkt vikande. Det finns därför anledning att ta denna typ av prognoser med stor försiktighet. Det är också osäkert om en import av denna storlek kan realiseras i en framtid med allmänna tendenser till ökad skrotbaserad produktion. Vidare torde skrotprisnivån genomsnittligt öka vid en ökad importandel, något som naturligtvis drabbar samtliga stålverk med de nuvarande "solidariska" kostnadsfördelningsprinciperna i branschen. Dessa problem har diskuterats ingående under det senaste året, och SSAB:s agerande har ifrågasatts av ett antal skrotbaserade verk i skrivelser till industridepartementet.

Vi har på departementet noga följt skrotförsörjningsfrågans utveckling under 1980. Bl. a. har frågan tagits upp i ett brevsvar till företrädare för den skrotbaserade stålindustrin, i vilket jag klart deklarerat att skrotfördelningsprinciperna bör klaras ut inom branschen och inte genom regeringsbeslut.

Frågan har sin speciella betydelse genom att det statligt stödda SSAB enligt villkoren för sitt rekonstruktionslån under rekonstruktionsperioden 1978–1982 skall vidta strukturella åtgärder i samråd med handelsstålsindustrin i övrigt i syfte att undvika att bolagets åtgärder förorsakar andra svenska produktionsenheter i branschen väsentliga problem.

Ordföranden i Jernkontorets fullmäktige, Wilhelm Ekman, har under en stor del av föregående år och även under 1981 fört diskussioner med företrädare för de stora skrotförbrukarna, nämligen SSAB, Kinnevik, Ratos och SKF, om hur problemen skall kunna bemästras. Som framgår av stålpropositionen har en konsultutredning genomförts under 1980 av en branshexpert, på mitt uppdrag. Resultatet ligger till grund för departementets övervägande att återförvisa frågan till branschen och för Ekmangruppens diskussioner.

Ännu har inga konkreta resultat nåtts, men ett förslag till principer för skrotfördelningen torde kunna ligga till grund för regelrätta förhandlingar mellan samtliga stålverk som omfattas av det nuvarande samarbetet på skrotområdet, dvs. i praktiken hela stålindustrin.

Överslagsberäkningar pekar på att det är möjligt att inom ramen för inhemska råvaror täcka det föreliggande behovet.

De krav som nu reses på att staten skall ingripa i branschens förhandlingar om skrotet, och därmed i realiteten ta ett kostnadsansvar för stålindustrins skrotförsörjning, är alltså enligt min uppfattning inte rimliga. De strider dessutom mot de grundläggande principerna i den industripolitik som den här regeringen utvecklar. Detta inte minst mot bakgrund av att vi har betydande kapacitetsöverskott i råstålstillverkningen i Sverige. Det är bättre att stålföretagen ägnar sig åt att gå igenom vilka möjligheter som finns att utnyttja landets egna stålresurser, i stället för att kräva statliga insatser.

Eftersom man även internationellt ökar användningen av skrot i stålindustrin, kommer sannolikt prisnivån på importskrot att höjas betydligt, oavsett vilka åtgärder vi vidtar i Sverige. Det är därför bättre att de svenska stålverken går in för att utnyttja den malm och det stål som står till förfogande inom landet och att man träffar avtal om råvaruförsörjningen som gagnar hela branschen. Därmed minskar faran för en växande skrotimport, som skulle medföra stora merkostnader och sämre konkurrenskraft för svensk stålindustri.

Det är med tillfredsställelse jag nu kan konstatera att ett enigt näringsutskott delar min uppfattning att skrotfördelningsprinciperna primärt bör läggas fast inom branschen, inte av statsmakterna. Jag är övertygad om att berörda parter inom branschen även i fortsättningen är beredda att ta sitt ansvar för råvaruförsörjningen. Det bör ge en bas för en långsiktigt ändamålsenlig branschstruktur med utnyttjande av de resurser vi själva har inom landet i det här avseendet.

Eftersom även frågan om råjärnsförsörjningen i stort och metallurgin i Spännarhyttan åter aktualiseras i riksdagen, vill jag här också uttala min tillfredsställelse över det engagemang och det ansvar ASEA visat när det gäller att skapa nya industrijobb i Norberg.

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Att, som föreslås bl. a. i en riksdagsmotion, bibehålla Spännarhyttan i drift medan en övergripande plan för stålindustrins framtid utarbetas tror jag skulle vara en felsatsning. Det järn som framställs i Spännarhyttan kan – har det visat sig – inte konkurrera med övriga tillgängliga stålråvaror. Det vore orimligt att kräva att företaget – efter en lång rad av förlustår – skall fortsätta med denna produktion. Än mindre kan det vara angeläget för staten att genom stödåtgärder upprätthålla olönsam stålproduktion, när vi totalt i landet har en metallurgisk överkapacitet av betydande storlek.

När det gäller statligt stöd till utvecklingen av nya råjärnsprocesser har den statliga industrifonden under 1980 ställt medel till förfogande för Bolidens Inredprocess och – fast i begränsad utsträckning – till SKF:s plasmasmeltprocess. Beträffande Elredprocessen, med ASEA och Stora Kopparberg som huvudmän, söker man enligt vad jag förstår fortfarande medintressenter för att direkt kunna pröva metoden i litet större skala. Det är min förhoppning att svenska industriföretag om några år skall ha nått så långt i sitt utvecklingsarbete att svensk teknologi återigen kan ligga i första ledet när det gäller 1990-talets stålindustri.

Jag har tidigare berört utvecklingen för stålindustrin i världen och dess återverkningar för ett företag, nämligen SSAB. Övriga handelsstålsföretag och specialstålsindustrin i stort får självfallet känna av problem av samma slag som SSAB, bl. a. överkapacitet, sjunkande lönsamhet etc. Inte minst på det rostfria området har pris- och lönsamhetskurvan nu pekat nedåt så länge att åtminstone branschen fått allvarliga problem. Jag tänker då inte minst på Nyby Uddeholm, som nu står inför en intern omstrukturering. På handelsstålsområdet kan jag peka på den besvärliga situationen vid Hallstahammars bruk, som står inför en nedläggning av så gott som hela den egentliga stål rörelsen.

I många fall kan säkerligen problemen lösas inom det egna företags ram. I andra fall står säkert mycket att vinna på en fortsatt omstrukturering, där flera företag tillsammans kan skapa livskraftiga rörelsegrenar på en krympande marknad. Jag har sagt det förut, och jag upprepar det nu, nämligen att jag förutsätter att branschens företag själva vidtar nödvändiga åtgärder för att anpassa branschen till utvecklingen här hemma och ute i världen. Jag tror inte på att statliga samordningsplaner bättre eller snabbare leder fram till en ändamålsenlig struktur för branschen. I de fall planerade omstruktureringsåtgärder leder till en socialt eller arbetsmarknadsmässigt oacceptabel situation kommer självfallet de arbetsmarknadspolitiska medlen att sättas in, och jag är även beredd att medverka till den fortsatta förnyelse av näringslivet på resp. ort som måste ske i strukturförändringarnas spår. Därvid bör man också kunna använda regionalpolitiska åtgärder.

Jag kommer senare i ett interpellationssvar till Lars-Ove Hagberg att ytterligare ta upp frågan om råjärnstillverkningen i Spännarhyttan.

Herr talman! Jag vill dock kommentera ett speciellt moment i utskottsberäkningen. Det gäller frågan om vidareförädling av slig från SSAB:s gruvor i Grängesberg. Där har utskottets majoritet framhållit vikten av att erforderliga investeringar kommer till stånd snarast. Utskottet föreslår därför att 30

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

milj. kr. skall anvisas som rekonstruktionslån till SSAB för investeringar i ett lagerhus för härdningen av granuler. Utskottsmajoriteten har dock gjort ett tillägg med innebörd att man utgår ifrån att regeringen prövar om medlen verkligen skall utgå. Vad är det egentligen man säger med detta från utskottsmajoritetens sida? De facto ingenting annat än vad en majoritet av regeringspartiernas företrädare i utskottet uttalat i det som nu är en reservation, nämligen att man måste ge SSAB välbehövlig arbetsro för utvärdering av projektet. Detta måste självfallet vara den rätta och rimliga tågorordningen. Utskottsreservanterna föreslår ju bara att man inte *nu* skall besluta på lösa grunder, något som måste vara ett grundläggande krav vid behandlingen av alla riksdagsfrågor.

Jag har tidigare sagt i kammaren, och jag upprepar det nu, att resultatet av den pågående utvärderingen måste avvaktas, innan beslut kan fattas i det här ärendet. Jag vill i det sammanhanget kraftigt understryka att denna inställning inte betyder att jag tar avstånd från projektet. Tvärtom delar jag helt Mellansvenska gruvdelegationens positiva inställning till fortsatta försök. Jag har också förstått att samtliga utskottsledamöter är positiva till att man går vidare med försöken i Grängsberg.

Jag tolkar utskottet – alltså såväl dess majoritet som reservanterna – så att om försöken visar sig framgångsrika bör medel ställas till förfogande för genomförande av investeringen. Jag är beredd att föreslå regeringen att besluta om proposition i detta ärende så snart förutsättningarna härför föreligger. Det vore enligt min mening fel att föregripa utvecklingen och anslå pengar i blindo, och jag vill framhålla att jag uppfattar utskottsreservationen så, att den ger full handlingsberedskap för regering och riksdag att fatta beslut om statligt rekonstruktionslån för projektet när tillräckligt beslutsunderlag föreligger. Utskottsreservationen bör därför i det här avseendet, med det entydiga uttalande som jag nu gjort, kunna bli riksdagens mening.

Anf. 13 INGVAR SVANBERG (s):

Herr talman! Det betänkande som vi nu behandlar rör hela stålpropositionen, frågan om stålindustrins framtida förutsättningar och utveckling i det här landet. Den svenska stålindustrin har sedan länge varit en betydelsefull näring. Den har gett sysselsättning åt många tusen människor och kommer så att göra även i framtiden, vill vi hoppas. Det är därför väsentliga problem som vi diskuterar här, och vi bör göra det med all andakt. Det här gäller inte bara SSAB, även om det är den dominerande delen. Det gäller hela den svenska stålindustrin.

Det är bara en sak som är litet makaber i det här sammanhanget, nämligen att vad vi diskuterar i dag är Perspektivplan 1980, som SSAB kallar den. När vi gör det har sedan flera månader Perspektivplan 1981 satts i verket – en perspektivplan som betyder att man ytterligare drar ned verksamheten vid SSAB, som betyder en nedskärning av antalet anställda med över 2 000 utöver vad som sägs i betänkandet. I viss utsträckning är det alltså historia vi talar om i dag, inte framtida förhållanden. Vi bör ha det i minnet. Detta med

Perspektivplan 1981 innebär att vi nu inte diskuterar vad SSAB verkligen skall syssla med utan vad SSAB 1980 trodde att man skulle göra.

När SSAB bildades sades att bolaget skulle vara en förutsättning för uppbyggnaden av ett rationellt stålverk, som skulle kunna ge sysselsättning, och för skapande av utvecklingsmöjligheter för svensk stålindustri etc. Men hela tiden har antalet anställda minskat. Säsom industriministern mycket riktigt sade har det investerats ungefär 5 miljarder kronor i industrin, men det har ändå hela tiden gjorts neddragningar, minskningar av antalet anställda och väldiga omställningar.

I dag upplever vi följande förhållande: samtidigt som vi minskar vår stålproduktion och minskar antalet anställda, ökar vi vår import av stål till det här landet. Man kan, om man vill dramatisera det hela litet grand, säga att vi i Sverige tydligen inte har råd att arbeta. Vi friställer våra stålarbetare och ställer dem i arbetslöshetskön. Sedan lånar vi pengar utomlands för att köpa stål därifrån, som vi skulle ha tillverkat själva. Det är en makaber historia, men den är egentligen typisk för svensk industripolitik av årgång 1981.

Trots det här litet pessimistiska synsättet vill jag dock ge några synpunkter på andra områden inom den stålproposition som vi talar om. Vi föreslår i reservation 1 från socialdemokratiskt håll att det skall inrättas en särskild kommission för att handlägga frågor om stålindustrins framtida metallurgiutveckling och metallurgins försörjning med råvaror på sikt. Vi anför också att man bör ta upp frågor om skrotförsörjning, järnsvamp, råjärnsprocesser, den mellansvenska stålindustrins framtid och mycket annat.

Vidare anför vi att medan kommissionen arbetar med de problemen bör inte besluten om Surahammar och Spännarhyttan verkställas. Det är de krav vi framför i den reservationen.

Vi menar med andra ord att det finns många olösta problem. Vi måste ha hela den här processen klar för oss: Vilka råvaror som skall utnyttjas och hur de skall utnyttjas.

Jag vill gärna gå in på frågan om skrotförsörjningen, som industriministern tar upp. Det är riktigt att vi påpekar att det pågår förhandlingar med Wilhelm Ekman som ordförande. Han har varit uppe i utskottet. Det tycks dock fortfarande finnas mycket små chanser att nå en frivillig överenskommelse just nu. Parterna ligger i luven på varandra, och framför allt samlas man tydligen i ett gemensamt hat mot SSAB, som inte skall få vara med vid fördelningen av skrotet. Jag kan hålla med industriministern så långt som att detta måste vara en sak för branschen själv, men man skall inte gå omkring och inbilla sig att det kommer att finnas skrot i framtiden i den utsträckningen att man kan basera hela den svenska näringen på det, utan man måste gå in för att använda både svenska malmer och svenskt skrot. Man måste acceptera att använda ämnen, tackjärn osv. och även bygga järnsvampsverk.

Men det innebär inte att vi är helt överens. Vi menar att denna fråga måste lösas på kort sikt – att åstadkomma annan försörjning tar ju viss tid. När man inte kan komma överens utan bara ligger i luven på varandra måste någon gå in och ta ansvaret. Vi menar att regeringen bör gå in och se till att en

uppgörelse träffas – utan att i det sammanhanget favorisera någon. – Detta om vår reservation nr 1.

Vi begär i reservationerna 2 och 3 en planering av den svenska stålindustrin. Det gäller i första hand handelsstålsindustrin, där man måste få till stånd en planering av hela strukturen: vad som skall tillverkas, var det skall tillverkas osv. Man måste helt enkelt få till stånd en plan dels för produktionen vid de små handelsstålverken, dels för deras samverkan med SSAB.

Detta är ingenting särskilt märkvärdigt. Samma problem finns i specialstålsindustrin, där det råder ett slags allas krig mot alla: man kan inte komma överens om produktval och uppläggning av sin produktion. Vi begär en planering, såsom sker i alla andra länder. Sverige är i det sammanhanget alldeles speciellt liberalt. Vi menar att man här bör samsas om produktionsinriktning, forskning, produktutveckling, marknadsföring och mycket annat.

Det är helt nödvändigt att en sådan planläggning görs både för handelsstålverken och för specialstålverken. Men den borgerliga majoriteten säger att det inte behövs. Allting är tydligen bra som det är. Man skall vara nöjd med litet som man säger: Det här ordnar sig, skall ni se!

Vi menar naturligtvis inte att man skall göra en detaljplanering, som är det vulgärargument de borgerliga använder emot oss. Detaljplaneringen skall självfallet näringslivet självt göra. Men regeringen måste ta ett ansvar för att i den här näringen få till stånd en vettig utveckling som leder till att vi får en fungerande handelsstålsindustri och specialstålsindustri.

I reservation 4 tar vi upp frågan om ägarfördelningen. När SSAB bildades fick staten 50 % av beslutanderätten och de två privata stålverken 25 % var. Staten och de två privata stålverken är här alltså jämbördiga. Men de fem miljarder som har betalats till investeringar har inte fördelats på det sättet, utan staten har betalat hela denna satsning. Vi finner detta vara i längden orimligt. Man måste få till stånd en annan ägarfördelning så att inte en betalar och några andra bestämmer. Det kan inte vara rimligt. Den som betalar pengarna skall också ha bestämmanderätten.

Vi har i detta sammanhang ofta anfört en annan synpunkt. Startandet av SSAB blev onödigt dyrt, genom att man betalade för mycket till de privata ägarna. Vissa saker har enligt pressuppgifter och bokuppgifter också betalats två gånger om, för att det skulle bli tillräckligt mycket pengar till den privata industrin när den drog sig ur.

Vi har tidigare sagt att det fanns en hel del vattenkraft som hörde ihop med den stålindustri som borde överföras till SSAB. Den borde ha ingått i förhandlingsuppgörelsen. Nu försiggår inför öppen ridå någonting som visar att vi hade rätt: Nu har Vattenfall gjort upp med samma ägare om att köpa de vattenkraftstillgångar som hörde ihop med stålproduktionen – för 1,1 miljarder enligt en uppgift jag har sett. Då står industriministern där och bönar och ber om att de tidigare ägarna skall satsa någon krona av dessa pengar i SSAB.

Men industriministern får skylla sig själv. Han har själv försatt sig i den

förnedrande situationen att få stå där och tigga pengar av de forna ägarna. Det är minsann inte något exempel på lysande förhandlingsteknik från regeringens sida att man försatt sig i den situationen. Vi får se vad industriministern kan göra av det.

Vi kräver en annan ägarfördelning, för det finns ingenting att vinna på att staten skulle vara ödmjuk inför de privata ägarna som har ekonomisk fördel av att tjura och vara envisa.

I reservationerna 5 och 7 talar vi om att till SSAB har anvisats en del pengar som inte har utnyttjats. Man har helt enkelt inte vidtagit de åtgärder som skulle vidtas, och där ligger nu 121 miljoner, om jag inte minns fel, pengar som det nu är meningen att sopa in i statskassan.

Visst kan statskassan behöva pengar, men jag föreställer mig att 121 miljoner som stoppas i det ginungagapet inte märks. Däremot skulle pengarna märkas om de fick vara kvar i SSAB och användas för utvecklingsfrämjande och sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Industriministern var inne på frågan om granultillverkning i Grängesberg. Jag måste säga att det är faror med att tolka utskottets skrivning så fritt som han gjorde. Vi säger ju kort och gott att vi vill ha ett investeringsbeslut nu.

Om det visar sig att projektet är en flopp, att det inte går att göra kulorna, då skall självklart inte pengarna investeras. Men industriministerns förslag innebär att man först skall utreda frågan, och sedan skall man mala hela vägen med en proposition, riksdagsbehandling osv. innan pengar finns tillgängliga. Med bifall till vårt förslag skulle bygget vara klart ungefär vid den tidpunkt när vi enligt industriministerns tågordning skulle vara framme vid att fatta beslut. Men naturligtvis kan man inte bygga någonting som inte går att praktiskt använda.

Om den mellansvenska gruvindustrin skall ha en framtid och utvecklas, liksom också den norrbottniska industrin, krävs det att pengarna får användas för utvecklingsändamål i stället för att man drar in dem till staten.

Det finns också två reservationer som gäller Luleå. Reservation 8 handlar om tillverkning av järnvägsräls i Luleå. I utredning efter utredning och proposition efter proposition har det skrivits om att rälstillverkningen bör förläggas till Luleå. Vi tycker att det är på tiden att sluta använda ordet "bör" och begär att man helt enkelt beslutar att denna tillverkning skall flyttas till Luleå samt att de små investeringar som behövs också blir utförda.

Samma sak gäller finvalsverket. Vi hade för något år sedan en diskussion om ett mediumverk i Luleå. Då fick vi ett något farsartat uppträdande här, därför att ett sådant verk uppfattades som ett hot mot de mindre stålverken i Sverige. Nu tycks ombyggnad av ett finvalsverk i Luleå, som är så nerkört att det inte går att använda för tillverkning av kvalitetsstål, uppfattas som att det skapas en konkurrent till industrierna i Mellansverige. Jag har svårt att fatta detta, eftersom det gäller ett verk som redan finns och man dessutom lägger ner finvalsverket i Borlänge.

I reservation 9 kräver vi socialdemokrater att regeringen lägger fram ett

förslag under 1981 om en genomgripande ombyggnad av finvalsverket i Luleå. Vi måste ju ha ett förslag från regeringen, eftersom vi inte vet exakt vilka kostnaderna är.

De två reservationerna 8 och 9 tycker jag är så självklara att de borde ha funnits som majoritetsutlåtande i stället. Gör det här nu och tala inte bara om det i all oändlighet!

Sedan finns det ytterligare en sak som jag vill peka på. Utskottet framhåller att koksverket i Oxelösund bör underhållas den tid man kan använda det, dvs. man bör göra vissa mindre investeringar så att man inte kör koksverket i botten och sedan säger att det inte går att tillverka någonting i Oxelösund.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1-5, 7-9 samt 11. Jag gör det i förvissningen att svensk stålindustri har en framtid, men för att bevara den framtiden är det nödvändigt att de nämnda reservationerna bifalles. Det finns en framtid för svensk stålindustri, men jag tror att det blir en väldigt dålig framtid om vi hänger oss till den pessimism och de tankar på nedläggning som nu härskar inom industridepartementet.

Anf. 14 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Till Ingvar Svanberg skulle jag vilja säga att jag är glad över det stöd som utskottet har gett vår värdering av råvaruförsörjningen i stålbranschen. Ingvar Svanbergs deklARATION här tar jag som ett instämmande i den uppmaning jag riktade till branschen att utnyttja de inhemska resurserna, bl. a. i form av svensk malm, maximalt i framtiden. Ser man skrotfrågan i det perspektivet, finns det alltså inte underlag för att dramatisera den frågan, såsom har skett under senare tid.

När det gäller stålbranschens allmänna utveckling och statens roll i den är emellertid Ingvar Svanberg och jag inte överens. Jag blir föga imponerad, när jag läser de socialdemokratiska reservationerna, av vad det egentligen är man vill från socialdemokratisk sida när det gäller stålindustrin. I reservationen 1 vill man alltså tillsätta en särskild kommission för att planera stålindustrins metallurgiutveckling – som om inte företagen skulle vara kompetenta för detta, som om inte statens medverkan i teknikutvecklingen med all möjlig omsorg skulle kunna ske t. ex. inom industrifonden. Varför skall man bygga upp ett nytt organ?

I reservationen 2 kräver man att en plan skall utarbetas för samordning mellan handelsstålverken. Skall man lyfta av företagsledningarna det kommersiella och marknadsmässiga ansvaret, eller hur skall en sådan plan i realiteten kunna fungera med fria företag, som själva har ett ansvar för sin utveckling?

I reservationen 3 kräver man en plan för en samordning av specialstålindustrin. Det är samma gamla skåpmat även i det avseendet, och det är alltså inget nytt som socialdemokratin har presenterat här. Men det är en oroande tendens att man tror att man på detta sätt skall kunna göra svensk stålindustri mer konkurrenskraftig och bättre skickad att möta framtiden. Jag tror att

effekten av de kommissioner och planer som socialdemokratin kräver skulle bli raka motsatsen, nämligen en minskad effektivitet, en ökad stelbenthet och, med andra ord, också en minskad konkurrenskraft.

Jag vill sedan ta upp frågan om ägarfördelningen i SSAB. Den är faktiskt ett resultat av en förhandling, som i sig inte bara utgjorde en central förhandling för att bilda det nya företaget år 1977 utan också var ett avgörande ingrepp i handelsstålsindustrins struktur. Att plocka ut enskildheter och påstå att vi överbetalade vissa delar är ju ett helt meningslöst sätt att föra en debatt på. De enda kontanta medel som betalades till de privata ägarna var ju en skuldrevers för övertagande av TGOJ. Är det den Ingvar Svanberg avser? I övrigt utgick ersättningen i form av ägarandelar i SSAB.

När Ingvar Svanberg vill påstå att här skedde ett slöseri med statliga medel vill jag alltså erinra om att det dels finns ett riksdagsbeslut om detta, dels inte var möjligt att se enskildheterna. Här gällde det att med kraft gripa in i en bransch som stod inför en katastrofsituation och forma någonting nytt, någonting slagkraftigt och utvecklingsdugligt för framtiden. Jag tror att vi har lyckats rätt bra. SSAB är även internationellt sett ett mycket lovande företag.

Ingvar Svanberg säger sedan att jag nu tigger pengar av intressenterna – pengar som man får loss från elkraften. Det är inte heller med sanningen överensstämmande.

Jag har sagt att vi när vi går in i förhandlingar med Grängesberg och Stora Kopparberg om framtida medelstillskott till SSAB bör se till helheten. Vi vill också ta med i bedömningen den affär som vattenfallsstyrelsen preliminärt har tecknat avtal om. Vi tänker inte och behöver inte tiggas om tillskott. Jag har tidigare – i mitt inledningsanförande här – hävdats att ägarna bör ta sitt ansvar.

Jag vill sedan beträffande frågan om granultillverkningen i Grängesberg säga att det inte blir någon skillnad beträffande den takt i vilken denna investering kan förverkligas, om kammaren följer reservationen på denna punkt. Man kommer inte snabbare fram. Man ger inte säkrare jobb i Grängesberg, om man följer majoriteten. Det är en chimär att tro att man den vägen skulle kunna forcera denna investering. Vi måste ändå under alla förhållanden ge oss tid att granska resultatet av den försöksverksamhet som pågår och sedan ta ett investeringsbeslut. Så snabbt görs inte denna 30-miljoner kronors investering att man inte skulle kunna kosta på sig att komma tillbaka till riksdagen i vanlig ordning med en proposition.

Anf. 15 INGVAR SVANBERG (s) replik:

Herr talman! Det var många saker som industriministern här hade att säga.

När industriministern säger att han inte är imponerad av de socialdemokratiska reservationerna, kan jag kvitta med att säga att jag inte är imponerad av denna proposition. Men när han sedan säger att om företagen inte är kompetenta att göra det och det, så vill jag svara att det kanske är så att

om vi hade en industriminister som försökte att planera och försökte att driva frågan, så behövde vi inte göra det. Jag skall gärna komplettera förslaget om en kommission, herr industriminister, med att säga att det behövs ett intensivt arbete för att få en annan industriminister. Är vi överens då? Detta kan kanske hjälpa upp det hela. Det ingår i de politiska förutsättningarna att vi vill byta ut industripolitiken – det är inte industriministern som person utan den politiska linje han företräder som det här gäller.

Industriministern säger sedan att vad vi föreslagit inte är någonting nytt utan att det är gammal skåpmat. Ja, det är ett vanligt yttrande av Nils Åsling. Är det bara nya förslag som är bra? Bra förslag blir inte sämre för att de är gamla. När Olaus Petri blev anklagad för att vilja riva ner det som var gammalt och fornt och komma med nyheter sade han: "Djävulen är gammal, men han är inte sämre för det." Jag tycker att man kan citera detta uttryck i det här sammanhanget.

Sedan togs det upp en mängd andra saker, bl. a. frågan om ägarfördelningen. Nils Åsling säger att det finns ett riksdagsbeslut i denna del. Jag är medveten om detta och jag vet att vi har reserverat oss i detta sammanhang i utskottet från första början. Vi socialdemokrater har röstat emot förslaget. Nils Åsling tycker att han har lyckats rätt bra. Ja, det är en bedömningsfråga. Man kan väl säga att investeringarna i SSAB har varit stora – det har investerats 5 miljarder kronor. Men är det ett resultat av lyckade förhandlingar för industriministern? Det är i stället ett resultat av att staten ensam har satsat dessa pengar, och det borde ha kunnat vara det även om dubbelt så mycket hade investerats.

Nils Åsling säger att han inte står och tigger pengar för de investeringar som vattenfallsstyrelsen har tecknat avtal om. Ordval kan alltid diskuteras. Men jag vill fråga industriministern: Hur pass villiga är företagen att satsa pengar? Det är inte första gången industriministern är ute och talar om att de privata företagen bör gå in med pengar – om det kallas för att tiggas eller inte kan ju lämnas därhän. Men jag tycker att industriministerns ämbetsstatus fordrar att han inte står som en supplikant eller tiggare som ber om pengar. Dessa pengar skulle ha funnits i SSAB, och industriministern hade kunnat dirigera dem på ett annat sätt. Förhandlingarna har från första stund skötts fel.

Anf. 16 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! De förhandlingar som inom kort startar får väl ge svar på frågan om hur benägna de privata företagen är att handla i enlighet med sitt ägaransvar. Men en sak har jag kunnat notera, och det är att det genom åren framförda socialdemokratiska kravet på att staten skall ta över "rubbet" inte precis har stärkt vår förhandlingsposition. Socialdemokratin har här en något märklig – för att inte säga dubiös – inställning till de privata ägarnas ansvar.

Låt mig sedan säga beträffande den här kommissionen: Det låter naturligtvis bra att säga att man skall ha en kommission. Men en kommission kan faktiskt inte lösa de tekniska utvecklingsfrågorna på området. Vi har ju i

de här företagen en väldigt intressant utveckling när det gäller den metallurgiska teknologin. För företagen måste nu framför allt, i internationella sammanhang och i svenska sammanhang, hitta partner och möjligheter att utveckla den nya teknologin och helt enkelt se till att den blir kommersiellt applicerbar. Det åstadkommer man inte genom att inrätta en kommission, utan det gör man genom att fortsätta det tekniska utvecklingsarbetet i nära kontakt med marknaden.

Ingvar Svanberg tog fasta på mitt yttrande, att jag är stolt över vad som har gjorts i SSAB. Jag vill säga att även om det ekonomiskt ser dystert ut just nu till följd av stålkrisen, så var SSAB:s bildande som strukturgrepp en bra och nödvändig insats, för vilken hela kammaren – det är jag medveten om – har att ta ansvar. Vi har ju via SSAB:s investeringsprogram kunnat öka kapaciteten inom områden där svensk kapacitet är otillräcklig. Det kan finnas anledning att i det sammanhanget med ett par siffror klargöra vad de här investeringarna innebär.

Den stora importkonkurrensen föreligger inom området kallvalsad plåt. Här importerades ca 70 % av förbrukningen förra året. Varmvalsade bandprodukter i form av plåt och rullar importerades till 65 %. Inom båda dessa områden understiger svensk kapacitet f. n. den inhemska förbrukningen. Jag ser därför med en viss tillfredsställelse på att SSAB:s investeringar i tunnplåtverket i Domnarvet kommer att medföra att kapaciteten på de här områdena blir sådan att vi i det närmaste blir självförsörjande. Den nya anläggningen, som skall tas i bruk inom en inte alltför avlägsen framtid, kommer dessutom att avsevärt förstärka SSAB:s konkurrenskraft. Bolaget kan genom denna satsning – det rör sig om en investering på 1,6 miljarder, dvs. en av de största industriinvesteringar vi har gjort under senare år här i landet – tillgodose verkstadsindustrins krav på högkvalitetsplåt. Detsamma gäller för bilindustrin, som med det nya material som utvecklas i Domnarvet kommer att kunna minska vikten på sina personbilar och därmed också energiförbrukningen.

Vi kan alltså konstatera att bildandet av SSAB i realiteten innebar inte bara en avgörande strukturinsats utan också en teknologisk och kommersiell förnyelse av svensk stålindustri. Jag tycker att man i en debatt som denna skall notera detta. Det är också ett resultat av den förhandling som Ingvar Svanberg karakteriserade som litet vårdslös. I realiteten gav den ett bra resultat för framtiden.

Anf. 17 INGVAR SVANBERG (s) replik:

Herr talman! Låt mig allra först säga till industriministern att vi inte behöver vara oense om att bildandet av SSAB i sig var en bra sak. Också jag tror att det behövdes en samordning mellan de här stålbruken. Men vi är inte bara genom att konstatera detta överens i alla detaljer när det gäller sättet på vilket SSAB skapades. Också jag tror som sagt att SSAB:s bildande var nödvändigt, så det behöver vi inte gräla om, och det vet industriministern mycket väl. Men förhandlingar kan föras på olika vis, och jag finner att förhandlingarna i det här fallet inte har skötts på ett sådant sätt att staten fick

det inflytande och den bestämmanderätt som staten borde ha haft.

Jag vill ställa en fråga till industriministern i anslutning till det han sade om allt som har hänt på det här området. Samtidigt vill jag säga att jag delar hans uppskattning av framställningen av tunnplåt i Grängesberg och det han pekade på i det sammanhanget. Jag frågar: Har allt detta skett framför allt på grund av att de privata företagen fanns med i bilden och på grund av att de har ett så stort inflytande? Om så är fallet och om industriministern kan leda i bevis att allt varit på tok om inte de privata företagen varit med i detta på de villkor som gäller i dag, då är det en annan historia, men jag tror att industriministern har svårt att bevisa det.

Industriministern talar på sitt säregna vis om vårt förslag om en kommission. Han säger att forskningsresultaten inte blir bättre med en kommission, att det inte är kommissionen som skall leda omställningarna inom varje enskilt stålverk osv. Men ingen människa har ju menat att den här kommissionen skall gå in och dirigera var man skall ha stränggjutningsmaskiner, hur forskningen skall bedrivas och hur man skall använda nya forskningsmetoder. Vad som åsyftas är ju en planering i stort för gemensamt utnyttjande av råvaror, för att skaffa fram metallurgi osv. Det är en samordning som skulle vara till nytta för alla. Det går inte att försöka trola bort detta genom att göra gällande att kommissionen enligt min mening skall gå in och ta över den dagliga ledningen av företagen, för det är att ställa det hela på huvudet.

Jag kan bara konstatera att industriministern inte vill föra en seriös diskussion om de privata intressena i SSAB och deras möjligheter att agera. Industriministern säger bara: Det är bra som det är, se så mycket fint vi har gjort. Men vem är det som har gjort någonting? Det är statens 5 miljarder som har åstadkommit det här, inte de privata företagens medverkan.

Anf. 18 Industriministern NILS ÄSLING:

Herr talman! Det finns väl ingen anledning att förlänga den här tvisten. Jag konstaterar avslutningsvis att Ingvar Svanberg knappast har kunnat leda i bevis att kommissioner eller samordnade planer löser branschens problem. Enligt mitt omdöme skulle vi i stället få en risk för att man med nya administrativa instanser och med en central planering skapar en ökad stelhet i branschen. Detta förbättrar inte stålindustrins slagkraft på marknaden, utan det innebär tvärtom minskad konkurrenskraft. Jag har mött den här typen av krav många gånger. Om man ser på stålindustrin i andra länder kan man konstatera att det inte heller i den internationella utvecklingen finns någonting som talar för att vad vi här behöver är planer och kommissioner. Vad vi behöver är teknisk förnyelse och ökad internationell konkurrenskraft. Det är den vägen vi måste förbättra avsättningen för våra produkter, så att vi kan trygga jobben i branschen.

Debatten om de förhandlingar som föregick SSAB:s bildande tillhör nu närmast historien, men låt mig säga att jag under årens lopp har noterat att jag fått kritik både från höger och från vänster för denna debatt. Min slutsats är dock att vår position ligger tämligen rätt. Från de privata ägarnas sida – för

Torsdagen den
9 april 1980

Stålindustrin,
m. m.

att återvända till den nu aktuella förhandlingen – har man sagt att det är fråga om utpressning, och det tyder knappast på att förhandlingsparterna anser att staten, dvs. industridepartementet, har handskats med den här frågan på ett från statens synpunkt vårdslöst sätt. Vi tänker självfallet tillgodose och ta till vara samhällets intressen. Jag har anledning att hävda att samhället och branschen har ett samfällt intresse av att se till att SSAB blir ett väl fungerande, rationellt och konkurrenskraftigt handelsstålsföretag även i framtiden. Det är i den andan som vi går vidare i förhandlingarna om SSAB:s framtid.

Anf. 19 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Regeringen och oppositionen står nära varandra när det gäller satsning på gruvan i Grängesberg. Ändå har näringsutskottet två förslag till beslut. Skillnaden gäller inte om SSAB skall använda 30 milj. kr. eller inte på granuleringsverket i Grängesberg, ifall utvärderingen av försöken visar att detta är meningsfullt, utan skillnaden gäller när ett beslut om pengarna skall fattas. Numera tycks alla vara överens om att lagerbyggnaden som fullbordar granuleringsverket bör uppföras om försöken lyckas. Det som skiljer utskottsmajoritetens förslag från regeringens och reservanternas är egentligen bara tidsschemat – en liten fråga för riksdag och regering, men en stor fråga för Grängesberg.

Efter det att propositionen framlades har något inträffat som gjort just detta med tidpunkten för beslut om pengar väsentligt. SSAB:s styrelse har gett Grängesbergs gruva två år på sig att visa ett positivt kassaflöde. Om inte detta lyckas kommer gruvan att läggas ned, varvid minst 700 arbeten abrupt försvinner, brytvärd malm lämnas kvar i jorden och hundratals miljoner som satsats på granuleringsverk, på att modernisera gruvan och att rena lakvattnet blir bortkastade.

Jag har lagt ned ett särskilt intresse i denna fråga, eftersom jag har haft uppgiften att nära följa stålfrågan i näringsutskottet under tio år och nu som Dalarnas enda representant. Jag anser därför att jag har ett särskilt ansvar när det gäller Grängesberg och stålet.

Fackföreningarna och företagsledningen i Grängesberg har gjort stora ansträngningar för att i tid finna på möjligheter att motivera gruvans fortsatta drift. Fackföreningar och ledning är överens om att ca 140 arbetsplatser måste dras in. Men man är också överens om att det finns intressanta kunder också på kontinenten – alltså inte bara i Oxelösund – till de här granulerna. Man har utarbetat en kalkyl som visar att det finns en chans att sälja tillräckligt med malm under den här tvåårsperioden för att möjliggöra fortsatt drift tills den här brytvärda malmen är utvunnen, vilket beräknas ta ungefär tio år. Men detta är möjligt bara om man snabbt kan få i gång en åretruntproduktion av granulerna, dvs. om man kan få förädla malmen så att den blir attraktiv för Oxelösund och kunder på kontinenten. För att härda dessa granuler under den kalla årstiden behövs en lagerbyggnad som kostar 30 milj. kr. Under sommaren går det bra att tillverka och härda granulerna utan lagerbyggnad, men på vintern fryser granulerna sönder innan de härdats

färdigt, om man inte kan lägga dem i ett isolerat hus.

Riksdagen beslöt på Bertil Rehnbergs förslag att anslå 165 milj. kr. till ett parallellsinterband i Oxelösund, just för att man bättre skulle kunna använda Grängesbergs finkorniga slig. Dessa pengar tog SSAB inte emot. Detta är viktigt – pengarna togs alltså inte emot av SSAB, därför att man ansåg att detta inte var en riktig investering. Alla är nu överens om att granulframställningen i Grängesberg kunde vara en bättre satsning, som då också ersätter sinterbandet. I propositionen föreslås att 50 milj. kr. ur detta anslag används till försöken med granulerna. Självfallet är det ett meningslöst slöseri att ge ut dessa 50 milj. kr., om man inte tänker använda processen ifall den lyckas.

Hittills har försöken med granulerna varit lyckade. I sommar skall SSAB köra dem i Oxelösund i fullskaleförsök under fyra veckor för att försäkra sig om att de inte ger någon skadebeläggning på masugnarna. Lyckas detta behövs pengarna direkt – och det är här det centrala kommer – för lagerbyggnaden för att tidsschemat skall hålla. Man hinner inte invänta den långa beslutsprocessen med proposition och riksdagsbehandling.

Vad som inte var känt när propositionen skrevs var att SSAB skulle sätta en sådan här hård tidsgräns för Grängesbergsgruvan att visa lönsamhet. På grund av att gruvan nu bara har två år på sig för att visa att man kan klara sina utgifter har tidsschemat blivit så pressat, att lagerbyggnaden måste börja uppföras omedelbart i höst då försöken är klara – om nu dessa lyckas – för att kunna stå färdig hösten 1982 och då möjliggöra en kontinuerlig produktion fr. o. m. den varma säsongen 1982. Denna situation kunde knappast förutses när propositionen skrevs.

Jag är mycket glad över den deklaration som industriministern gjort i dag. Industriministern sade att han är beredd att föreslå regeringen att besluta om proposition i detta ärende så snart förutsättningarna härför föreligger. Det hela är alltså nu ur regeringens synpunkt en rent praktisk fråga om när beslutet skall fattas. Men ur Grängesbergs synpunkt är tidpunkten för beslutet väldigt viktig. Risken är nämligen överhängande att SSAB inte hinner, om tidsschemat skall hållas, att efter utvärderingen av försöken i sommar – alla är överens om att denna utvärdering skall ske – gå den vanliga vägen med beslut i styrelsen, framställning till regeringen, propositionsskrivning och riksdagsbehandling. Risken är då stor att tåget har gått och att gruvan inte får sin chans att visa ett positivt kassaflöde på den korta nådatid man fått.

Men förutsättningen för att lagerbyggnaden skall uppföras och för att de 30 miljonerna verkligen skall tas ut och användas är att utvärderingen av försöken blir den man hoppats. Det är det som gör skillnaden ur landets ekonomiska synpunkt så liten mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag. De 30 miljonerna kommer inte att betalas ut och inte ens att efterfrågas av SSAB, om inte granulerna är användbara. Misslyckas försöken kommer ingen att vilja bygga någon lagerbyggnad, inte ens Grängesberg självt. Utskottets majoritet markerar också detta genom att skriva att man "utgår från att regeringen ställer medlen till SSAB:s förfogande endast under

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

förutsättning att de nyss nämnda försöken leder till ett positivt resultat". SSAB har också, som jag redan sagt, tidigare visat att man inte tar emot några pengar som riksdagen erbjuder, om man inte tror på satsningen. Riksdagen tar alltså ingen risk genom att nu besluta om pengarna. Om vi däremot inte beslutar om dem nu, hinner inte lagerbyggnaden komma till stånd så snabbt att Grängesgruvan har en chans att producera så stor mängd granuler och visa att den stora mängden kan avsättas till ett pris som gör att gruvan täcker sina löpande kostnader. Fack och företagsledning är överens om att man då inte har någon möjlighet att 1983 hinna visa det resultat som SSAB:s styrelse kräver för fortsatt drift.

Alltså för att sammanfatta: SSAB:s översyn av strukturplanen inträffade efter det att propositionen skrevs. Därvid infördes nya faktorer i riksdagens beslutsunderlag. Vi är alla överens om att de 30 miljonerna bara skall satsas om utvärderingen visat att granulerna håller vad försöken hittills lovat. Försöken, som stöds av staten med 50 milj. kr., blir meningslösa om inte ett lyckat resultat leder till att metoden används. Om vi inte beslutar nu att dessa pengar i så fall står till förfogande, kommer SSAB inte att hinna komplettera granuleringsverket i Grängesberg i tid för att gruvan skall hinna motivera den fortsatta driften efter den tvååriga provotiden. Beslutar vi alltså inte nu om pengarna innebär det stor risk för dödsstöten för gruvan, utan att någon menar det – varken regeringen eller riksdagens ledamöter menar ju att den här gruvan inte skall få sin chans. Risken är då stor att människor blir arbetslösa och att stora investeringar kastas bort i onödan därför att riksdagen stelbent vägrar anpassa ett regeringsförslag när förutsättningarna ändras. Det är meningslöst och jag skulle vilja säga att det är farligt att sätta en bygd och människor, som satsar sig själva, i en sådan situation.

I det här fallet har enligt min åsikt den socialdemokratiska motionen och vpk-motionen rätt. Jag vädjar därför i denna fråga om stöd för motionerna 1980/81:1930 och 1933 i berörda delar och yrkar alltså bifall till utskottsmajoritetens förslag i mom. 12 och 19 a.

Socialdemokraterna har också andra förslag i sina motioner, som jag emellertid inte kan stödja. En riksdagsman skall föra sin valkrets talan men har också skyldighet att se till hela landets bästa. Socialdemokraterna utnyttjar sin ansvarsfria oppositionsställning till att komma med överbud som kan fresta olika regioners representanter att kapa åt sig fördelar på helhetens bekostnad. Regeringen har ansvar för Sveriges ekonomi, och detta skulle det bli mycket svårt att klara om inte självdisciplinen hölls högt inom regeringspartierna. Jag är helt på det klara med att man måste rätta sig efter varandra när man tillhör ett regeringsparti. Jag vet att också socialdemokraterna helt håller med mig om det. Har man regeringsansvaret måste man rätta sig efter partiernas beslut. Men jag har försökt visa att dessa pengar till Grängesgruvan inte strider mot regeringens intentioner. Det är en rent praktisk fråga för regering och riksdag, men en mycket viktig och allvarlig fråga för Grängesberg.

Det har hänt förut att frondörer från folkpartiet och moderaterna orsakat oplanerade kostnader för landet. Ofta tror jag att de beslut som tvingas fram

för att dra pengar till den egna regionen inte blir så lyckade som frondörerna tror. Jag undrar t. ex. om inte de folkpartister som försvårade omställningen av varvet i Landskrona och kastade hundratals miljoner i sjön nu inser att de begick ett misstag. Men också jag kunde känna mig frestad av en del socialdemokratiska försök nu och av vissa förslag i de socialdemokratiska motionerna.

I propositionen föreslås 20 milj. kr. till de tre investmentbolag som arbetar med frågan om nya arbeten i stället för dem som försvinner i Bergslagsregionen, dvs. Oxelöinvest, Ludvika Industri och Dala-invest. Oppositionen vill här satsa mer, ungefär dubbelt så mycket. Men jag kan inte stödja det förslaget, av tidigare redovisade skäl, utan jag yrkar bifall till propositionens förslag.

Socialdemokraterna har också, tycks det, en patentlösning när de försöker motivera sina yrkanden om avslag på regeringens förslag: de föreslår att nuläget fryses i avvaktan på övergripande planering och samordning. De vill tillsätta kommissioner och samordna metallurgiutveckling, handelsstålsindustri och specialstålsindustri. Med andra ord: socialdemokraterna vill ta ansvaret och självständigheten från de många olika beslutsfattarna och föra branschernas öde in under gigantiska planer, där centrala beslut fattas långt från berörda människor. Jag är motståndare till denna centrala planhushållning, bl. a. därför att jag tror att beslutsunderlaget blir otillräckligt och ofta *felaktigt och människors möjlighet att kämpa för idéer och för sin bygd* lamslås. Jag yrkar alltså avslag på de socialdemokratiska reservationerna i betänkande 44.

Detta innebär, herr talman, att jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 20 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag vill kort återvända till projektet i Grängesberg. Utvärderingen av tillverkningen av granuler skall ske i höst. Det innebär att ett beslut mycket väl kan komma att fattas inom ramen för den tvååriga frist som SSAB har utfäst sig att hålla. Dessutom skulle jag nog kunna kosta på mig att dra den slutsatsen av utskottets arbete och debatten här i dag att med tanke på den enighet som råder om att SSAB bör få ett rekonstruktionslån för den här speciella tillverkningen, så bör projektet kunna starta utan att ett formellt riksdagsbeslut avvaktas.

Men i formfrågan gäller ändå att det är olyckligt om riksdagen på det sätt som den aktuella majoriteten förordar springer före företagets utvärdering och över huvud taget går före den bedömning som den ansvariga företagsledningen måste göra. Vi har haft exempel på detta tidigare som inte direkt stärkt riksdagens anseende. Vi har fallet med parallellsinterverket i Oxelösund, där det så småningom visade sig att SSAB var tvunget att tacka nej. Att riksdagen på detta sätt sätter sig i företagsledningens ställe och tror

Torsdagen den
9 april 1980

Stålindustrin,
m. m.

sig forcera beslutsprocessen stärker inte anseendet och respekten för riksdagens arbetsformer.

Jag kan försäkra Birgitta Hambræus att om det blir en positiv utvärdering av projektet, så kan investeringen komma till stånd lika snabbt ifall man här i kammaren väljer att följa reservanternas förslag.

Anf. 21 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag håller helt med industriministern om att det här är en formfråga ur regeringens och riksdagens synpunkt. Jag håller också med industriministern om att det är litet snopet när man är beredd att anslå hundratals miljoner till SSAB och företaget vägrar att ta emot pengarna. Jag har i andra sammanhang varit nog så bekymrad över det.

Det är alltså en formfråga för riksdagen och för regeringen, men för Grängesberg är det inte det. De försök som skall göras nu i sommar innebär fyra veckors kontinuerlig drift i full skala i masugnen i Oxelösund. Man skall alltså köra med granuler, som har visat sig bra på alla sätt, men man är inte riktigt säker på om det blir någon beläggning på masugnen när man kör under en hel månad i full skala. Efter vad jag fått höra – jag är inte tekniker – kan man ganska omedelbart efter att ha kört under de här veckorna avgöra om det blir någon beläggning eller inte i masugnen. Om det inte blir det är det hela klart med den utvärdering som man har gjort hittills, och då vet man alltså att det är en bra produkt som går att sälja. Det innebär att spaden kan sättas i jorden i höst. Och spaden måste också enligt de uppgifter jag har fått sättas i jorden i höst när det gäller lagerbyggnaden för att den skall kunna stå färdig hösten 1982.

Det är alldeles riktigt som industriministern säger att både regeringen och riksdagen självfallet hinner fatta beslut under tvåårsperioden. Men det gäller att under perioden kunna tillverka tillräckligt stora mängder granuler för att kunna visa ett tillräckligt produktivetsresultat per anställd för att i praktiken visa att man har kunder på kontinenten för så mycket granuler. Om man inte kan komma i gång våren 1982 med en åretruntproduktion hinner man inte under 1983 visa en lönsamhet som motiverar den fortsatta produktionen. Det är alltså därför tidsschemat är så fruktansvärt pressat.

Den risk vi tar är att vi något snopet och ur Grängesbergs synvinkel mycket dystert får konstatera att granulerna inte var så bra som vi trodde. Då kommer aldrig de här miljonerna att betalas ut, och gruvan måste läggas ned. Men om vi nu i denna kammare inte ger bolaget en chans vågar jag inte tänka på vad det skulle få för effekter.

Därför är jag övertygad om att industriministern förlåter mig. Jag menar att jag i detta fall måste agera som jag gör. Även om det är något som inte skall ske ofta får man ibland lov att vara rent saklig och strunta helt och hållet i partipolitiken.

Herr talman! Utvecklingen i den svenska stålindustrin är fortsatt negativ. Den här dagen är väl en av de sista dagarna i Spännarhyttans produktion. Det kanske är något att lägga märke till. Handelsstålsindustrin upplever nu mycket stora problem. SSAB har kommit ner till nära en halvering av sin råstålsproduktion – från 4 miljoner årston till 2 miljoner årston. Efter strukturplanen från 1978 har nu drastiska förändringar genomförts via åtgärdsprogrammet 1979, perspektivplanen 1980 och perspektivplanen 1981. Med den här takten får vi vänta oss nya revideringar hösten 1981.

Specialstålsindustrin haltar vidare i den kapitalistiska krisen. Ännu har inga drastiska förändringar skett, men om ingenting görs kommer specialstålsindustrin att få den strukturuomvandling som handelsstålsindustrin varit utsatt för. En fingervisning får vi genom Nyby Uddeholm, där stålverken i Torshälla och Storfors drabbas hårt, framför allt det senare verket. De mindre handelsstålverken kräver en samordning, inte en nedläggning – de måste få sin plats i den svenska stålproduktionen. Men den låtgåpolitik som i dag är förhärskande kommer att innebära inskränkningar och nedläggningar allteftersom. Man skall tydligen ta ut vad man kan i de mindre handelsstålverken utan att göra några nämnvärda nyinvesteringar.

Stålindustrins förutsättningar i dag är underordnade den internationella kapitalismen – dess lönsamhet, dess prissättning och dess arbetsfördelning. Det är det nya som kommit till under de senare åren. För våra främsta handelspartner, främst i Europa, drabbas den egna stålproduktionen av krisen. De genomför samma typ av åtgärder som i Sverige: rationaliseringar och nedskärning av produktionen.

Den internationella stålkrisen innebär dessutom att varje land ser om sitt hus och stävjar importen. Samtidigt försöker man exportera mer. Det är just den förändringen som är så tydlig i Sverige. Sammanlagt har vi en stålexport på 60 % och en lika stor import. Importen av stålprodukter under 1970-talet har ökat från 40 till 60 % av det vi förbrukar. Importandelen är 90 % när det gäller handelsstål. Det importerade specialstålet utgjorde år 1979 hela 79 % av förbrukningen i vårt land. Det kan jämföras med siffran 28 % år 1970. Denna importandel är, sett från internationell synpunkt, ovanligt stor för ett ställand. USA och EG-länderna anser att en importandel på 15–20 % är för hög och begränsar importen. Det är detta perspektiv som är oroande. Vart är vi på väg? Fortsätter utvecklingen kan nästan hela den svenska stålindustrin slås ut. Senare i denna debatt skall industriministern svara på en interpellation om just vilken nivå vi skall ha på vår stålindustri.

Den förtvivlan som finns ute bland de vanliga stålarbetarna inför denna omställning kan illustreras med en stencil som sattes upp på anslagstavlor när Domnarvets metallurgiska enheter slogs igen. Det var en anonym stålarbetare som, med anledning av att de s. k. övertaliga stålarbetarna hade dirigerats ut till hembygdsgården för att där flytta några byggnader, skrev följande:

”Turistmål i Dalarna, 1 km norr Borlänge centrum.

På Borlänge hembygdsgård, kallad ”Gammel-gården” kan man numera

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

mellan 7.00–16.00, varje dag, bese livs levande järnbruksarbetare. Initiativet har tagits till detta arrangemang, sedan man konstaterat att arten är utrotningshotad.

Initiativet syftar dels till att bevara ett fåtal till eftervärlden, dels att så många som möjligt ifrån våra storstadsregioner skall kunna på nära håll bese denna märkliga art.

I sina tidstypiska brandgula overaller utgör arten ett pittoreskt intryck bland de vackra 1800- och 1700-talsbyggnaderna. Det gäller att skynda på om man skall hinna bese denna märkliga art av släktet arbetare. Om några år kan arten vara utdöd!

OBS! Genom en målmedveten och kraftfull insats av landets regering, med sikte på turist- och miljöfrågorna, kan man nu *äntligen* besöka Gammalgården utan att besväras av den tidigare så besvärande röken ifrån det närbelägna järnverket."

Detta var en röst från dem som inte så ofta brukar ge sig in i ståldebatten. Stencilen sattes alltså upp när en hundraårig tillverkning av malm i Domnarvets jernverk upphörde.

Men illustrationer kan ges från ett högre plan. I bilagan till rapporten Produktion för välfärd till Metalls kongress 1981 sägs:

Men i stora delar av branschen pågår en planlös utarmning. Och det är svårt att se vilka följder den får. Den utvecklingen måste hejdas, och det kan bara ske med samlade och gemensamt planerade insatser.

Slutsatsen i denna rapport är att Sverige måste få en industripolitik på stålområdet. Ja, det är så sant som det är sagt. Men frågan är: Vad skall den innehålla? Stålindustrins roll och omfattning måste bestämmas. Regeringen och industridepartementet kan – att döma av vad jag har hört av dagens debatt – bara se underkastelse under det internationella stålkapitalet. Jag återkommer till vad industriministern hade att säga om detta.

Ett intressant konstaterande som kanske kan påverka politiken framöver är att 55 % av svenska folket i alla opinionsundersökningar nu stöder socialdemokraterna och vpk. Det är ett och ett halvt år kvar till valet, och det kan bara sluta på ett sätt – de borgerliga partierna hamnar i minoritet. Från min utgångspunkt som stålarbetare vore det intressant att få veta hur socialdemokraterna ser på den svenska stålindustrins omfång, roll och inriktning i framtiden.

I socialdemokraternas stålmotion framkommer ingenting som ger anledning till optimism. Samarbete, utredning, samordning, samverkan och en plan – det är kraven i de principiella avsnitten. Men den stora frågan är efter vilken politisk inriktning detta arbete skall ske – och den frågan är politisk. Hur skall den framtida stålindustrin se ut? Skall även socialdemokratin, om det blir en borgerlig valförlust 1982, dansa efter det internationella stålkapitalets pipa? Underkastelse under det internationella stålkapitalet har vi nu levt med i många Herrans år.

Skall Sverige underordna sig de internationella trusterna? Vpk svarar nej på den frågan. Transnationella bolag utsuger arbetskraft och råvaror i tredje världen. De använder billig arbetskraft för att bryta järnmalm. I förlängning-

en av den nuvarande politiken kommer de att slå ut gruvor och stålverk i Sverige.

Men detta kan inte pågå så länge, eftersom allt fler länder kastar av sig oket av utsugning och förtryck. Det hela kommer i en annan dager när dessa länder själva vill använda sin malm och sina järnverk för sin egen industrialisering. I detta läge kan inte de svenska malmtillgångarna och stålverken stå obrukbara. Vi har råvaran, vi har kunnandet, och därför måste vi, som vpk kräver i motionen, bygga ut och bevara stålindustrin. I ett globalt fördelningsperspektiv kommer nämligen våra råvaror och vår stålhantering att i framtiden spela en mycket betydelsefull roll.

Utskottet har inte nämnvärt bemödat sig att kommentera de här aspekterna på vår stålpolitik utan har enhälligt avstyrkt vårt yrkande. Jag tycker det är trist. Men det visar litet av kortsiktigheten i de borgarliga och socialdemokratiska politikernas behandling av stålpolitiken.

Vpk anser att grundvalen för en ny gruv- och stålpolitik måste vara att hela gruv- och stålindustrin nationaliseras och samordnas i ett svenskt metallbolag. Man kan orda mycket om hur ett metallbolag skall se ut. Gruvindustriarbetareförbundet var för två tre år sedan i sin utredning inne på samma tanke. Det socialdemokratiska ungdomsförbundets sju distrikt i Mellansverige har samma krav. De som kämpar för att bevara sina jobb inom stålindustrin framför samma krav. Vi måste alltså samordna denna industri i ett svenskt metallbolag.

Vidare måste gruv- och stålindustrin byggas upp efter samhällsekonomiska intressen. Satsningen måste göras på ny teknik och nya produkter med en högt driven förädling och ett brett produktsortiment. Gruv- och stålindustrin samt verkstadsindustrin måste planeras ihop. Integrering är en av dagens svagheter, som i framtiden måste bli vår styrka. Nya marknader inom landet måste skapas genom en offensiv industripolitik. Självförsörjningsgraden för stålprodukter måste ökas. Långsiktiga handelsavtal med planekonomier och länder i tredje världen måste eftersträvas. Och inom stål- och gruvsektorn och även verkstadsindustrin måste en samhällsstyrd forskning och utveckling bedrivas. Processteknik, vidareförädling och gruvteknik måste utnyttjas även i det här landet. När det gäller den teknik vi kan skapa måste vi snarast sätta de nya råjärnsprocesserna, som är baserade på malm, i bruk. Det gäller Elred-, Inred- och plasmasmeltmetoderna.

Det brådskar med beslut, och vi kan inte vänta på att svensk industri av kommersiella skäl skall komma på att det är dags att investera på detta område. Det finns en bred insikt bland de arbetande om att man måste ta till vara detta, och den insikten finns även inom företagsamheten. Samhället måste ta sitt ansvar och snabbt vara med och besluta att de här processerna tas i bruk.

Men vad som är kännetecknande för utvecklingen på detta område är att de teknologiska framsteg som vi kan göra skall exporteras. Det som nu ligger närmast till hands är att alla framsteg skall gå på export och inte växa upp i Sverige. Det är samma metod som används när det gäller gruvnäringen i dag – man lägger ner svensk gruvindustri medan dess teknik exporteras till

utlandet. Industriministerns förhoppningar på den svenska industrin och hans syn på det som redan har hänt är förhoppningar som förbleknar och kan ställa hela regioner utan den teknik som är så nödvändig.

Övergång från malmbaserad till skrotbaserad råjärnstillverkning pågår i nästan hela världen. För tillfället är den skrotbaserade tillverkningen billigare än den malmbaserade. Om man gör så kortsiktiga bedömningar förändras hela strukturer inom stålindustrin, framför allt i Mellansverige.

Nedläggningen av den malmbaserade råjärnstillverkningen har gått slag i slag. Just i dag avställs Spännarhyttan, som är en av Europas modernaste anläggningar. Varför denna för råjärnsförsörjningen viktiga del läggs ner är helt obegripligt. Men ur lönsamhetssynpunkt anser tydligen herrarna i ASEAs bolagsledning det helt befogat. Samtidigt genomför SKF en intensiv kampanj för att få tillräckligt med skrot. Men vi ska! då inte glömma att SKF för bara några år sedan lade ner sin hytta i Hofors.

Vad som står på dagordningen är att skrotmetallurgin i Sverige måste anpassas till det inhemska fallande skrotet. Något annat måste på sikt vara förödande. T. o. m. industriministern har nu insett att både priser och tillgång kan bli ogynnsamma. Det är en hoppfull insikt, men jag anser att Nils Åsling inte tar sitt ansvar som industriminister – han tror att branschen själv kan klara av detta. Riksdagen måste ta initiativ för att samordna metallurgikapaciteten för handels- och specialstålsindustrin. På det sättet kan man minska importen av skrot och säkerställa tillgången på malmbaserad metallurgi. För vpk är det självklart att Spännarhyttan måste räddas åt eftervärlden, inte som ett historiskt monument över bolagsherrarnas dumdrighet utan som en livskraftig produktionsenhet. Den är inte olönsam, som man vill påstå. Den blir med stor säkerhet lönsam i den framtida ståltillverkningen i Sverige. I diskussionen om Spännarhyttans vara eller inte vara får vi inte heller glömma den skrotbrist som finns i dag.

SSAB:s utveckling har jag inledningsvis beskrivit – de ständiga omrevideringarna, den s. k. kvartalspolitiken. Inga planer hålls längre. SSAB är föremål för storfinsansens utpressning – på annat sätt kan det inte tolkas. Vid de fackliga förhandlingarna, vid MBL-förhandlingarna, i det MBL-träsk som fackföreningarna är i, framkommer det ständigt och jämt att Stora Kopparberg, Gränges och Electrolux har vetorätt i fråga om alla åtgärder som inte är kommersiellt lönsamma. Det hindrar utvecklingen, trots att det inom branschen finns insikter om att man bör satsa på projektet.

Gamla NJA i Luleå utvecklas alltmer i riktning mot ett Ministålverk 80. Nu ställs en hytta av. Investeringarna i valsverkskapacitet är nästan obefintliga. I Perspektivplan 81 hotas det direkt med ytterligare neddragning av hyttans produktion, om inte profiler och specialprodukter inom SSAB visar lönsamhet.

I Oxelösund skall den lilla hyttan ställas av. Den skall läggas i malpåse. Det är det nya sättet att lägga ned en verksamhet – man lägger den i malpåse ett tag och sedan tas den aldrig upp igen. På det sättet blir det litet lugnare på arbetsplatsen. Direkt har man också uttalat ett hot mot hela Oxelösund – blir inte grovplåten lönsam kommer hela driften i fara. Det står i klartext i

pressmeddelandet från SSAB-ledningen. Det är detta som arbetarna i Oxelösund efter lång tid har upptäckt. Och det hotet vilar över hela järnsamhället.

Vid Domnarvets Jernverk i Borlänge har vi nyligen förlorat malmmetalurgin och ett mediumverk. Och enligt Perspektivplan 81 skall elektrostålsinvesteringar endast utnyttjas som konjunkturregulator. Man räknar alltså med att satsningen på elektrostål blir liten. Det innebär en ytterligare ökning av antalet övertaliga. Denna elektrostålsinvestering på många miljoner kommer på sikt att bli olönsam, och därmed kommer den också att upphöra. Det är det hot som vilar över den satsningen.

Satsningen på tunnplåt skall bli SSAB:s räddning. Jag har tidigare i det sammanhanget givit uttryck för farhågor. Jag anser att den satsningen är för smal – de marknader som man avser att gå in på kan bli starkt vikande. Jag tror inte att vi skall dra några långtgående slutsatser att den satsningen kan bli räddningen för SSAB. De senaste investeringarna har ännu inte fullföljts. Det kan bli drastiska nedskärningar långt utöver vad som förestår i dag. Framför allt gör, som jag ser det, den nuvarande inriktningen av handelspolitiken att det kan bli stora komplikationer att få de marknadsandelar som man säger sig vilja ha.

Investeringarna i SSAB måste i första hand ske med sikte på 1990-talet. Därför kan man inte tillåta några ytterligare nedläggningar. Inte minst måste kapital satsas på forskning och utveckling. Vid SSAB:s start ställdes stora förhoppningar på stålmanufaktur, en gren av manufaktureringen som skulle utveckla användandet av stål. Men med den kommersiella lönsamheten som riktmärke skall det först visa sig lönsamt, innan det blir några nya satsningar. Alltså: det är kortsynt och det blir ett stopp.

Avgörande är naturligtvis att Sverige sätter fart på industrin. Det måste skapas en industripolitik för Sverige. Insatsvarorna i svensk industri bör inte importeras, och det svenska byggandet måste sättas i gång. Riksdagen måste se våra basnäringar på ett speciellt sätt: de är basnäringar som behöver hela samhällets stöd. Investeringar måste ske i dessa basnäringar. Det vill vi inom vänsterpartiet kommunisterna kalla samhällsekonomi. Det måste vara fel att importera stål, eftersom vi väl ändå behöver stål. De som säger att det framöver skall vara kommersiellt lönsamt och menar att vi skall importera kommer att verka för en väldig snedbalans i vår handelspolitik. Investeringar görs på kort sikt. I varje företag görs investeringar på det lokala planet, och här är fackliga företrädare med. Men enligt de riktlinjer som vpk har lagt fram i sin motion skall investeringar ske för framtiden. Det gäller integrerad produktion med kontinuerligt flöde, vilket innebär produktion hela vägen från metallurgi till manufakturering. I detta sammanhang är det livsviktigt för Sverige, och för dem som försörjer sig inom stålindustrin, att det satsas på de nya råjärnsprocesserna och att de tas i bruk snarast.

Ett av de kanske mest olustiga inslagen beträffande SSAB är avskiljningen av vissa anställda, som anses vara icke fullt värdiga en plats i produktionen. De är s. k. övertaliga. Övertaliga när det gäller vad? När det gäller produktionen eller ett arbete? Är inte detta en människosyn, som inte alls

stämmer överens med den som vi bör ha i det här landet? De här människorna, det kan vara uppemot 2 000 i SSAB, väntar väl i stort sett på avsked 1983, om den nuvarande politiken får fortsätta. Revideringsplanerna inom SSAB är ju inte gynnsamma för dem som är, som det heter, övertaliga.

Ett hinder för den utveckling som vpk förespråkar är naturligtvis konsortialavtalet, där man talar för företagsekonomi och affärsmässighet. Detta hindrar det mesta när det gäller utvecklingen. Vi vill ha de nya riktlinjer som jag har presenterat här. Industriministern har sagt att han tycker att synpunkterna är bra för svensk industri framöver. Som jag sade förut har socialdemokraterna inte reagerat mot konsortialavtalet – inte när det slöts och inte heller nu. Därför skulle jag gärna vilja fråga med tanke på ett och ett halvt år framöver: Är ni med på att detta skall vara riktlinjerna för SSAB? Är det affärsmässighet och företagsekonomi av typ SSAB som skall gälla som riktlinjer? Oavsett om man har majoritet av det ena eller det andra slaget är det ju de här riktlinjerna som bestämmer.

För att få en förändring måste vi få bort Stora Kopparberg och Gränges ur SSAB. Skandaluppgörelsen från hösten 1977 och våren 1978, där industriministern medverkade, måste upphävas. Nu kräver storfinsansens bolag pengar för sina gamla lager. Tidigare har de fått ett jätteöverpris för sina konkursfärdiga verk. I vilket annat sammanhang som helst där man upprättar en vanhävdslag skulle vederbörande bli skadeståndsskyldig. Men här är det tydligen inte på det sättet. Industriministern säger att det skall bli överläggningar i april. Vi får se, heter det, om de privata ägarna vill investera någonting.

Med den erfarenhet som de arbetande har – de som varit med i MBL-förhandlingar och som har sett dessa bolags agerande – kan dessa inte ha stor tilltro till att de gör någonting. Bolagen måste tvingas till någonting.

Vid bildandet av SSAB ställde storfinsans de lönsamma delarna utanför. Det var vattenkraften. Staten fick kasta in pengar för konkursboet. Kraftförsörjningen bör alltså snart komma i samhällets händer och i förlängningen hamna i SSAB.

Vattenfall försöker nu köpa kraft av Grängesberg. Det sker till överpris. Åtminstone är de experter jag har konsulterat överens om att det är ett kraftigt överpris.

Affären skall godkännas av riksdagen enligt vad jag förstår. Men finns det någon som skulle kunna tro att köpesumman hamnar i SSAB utan påtryckning? Egentligen skulle hela beloppet ingå i SSAB. Det vore logiskt i detta läge. Om det fanns någon moral hos Grängesberg och Electrolux skulle denna miljard hamna i SSAB. Men nu finns det ingen moral, och då återstår bara det samhälleliga tvånget.

En av de större frågorna för basnäringarna är: Skall vi ha några gruvor kvar i Mellansverige, i Sverige över huvud taget?

Gruvan i Stråssa är dömd till nedläggning. Det sammanhänger i stora drag med Spännarhyttans nedläggning. SSAB vill lägga ned Grängesberg, och det

snabbt. Den är olönsam, säger man. Det var också utgångspunkten inför marsmötet i SSAB-styrelsen.

Men först skall man titta på den internationella bilden. Järnmalmen är ingen oändlig resurs som vi bara kan slösa bort. Nej, i tredje världen finns det malm, men om man bara skall komma i närheten av i-ländernas stålproduktion behöver man sina malmer i Brasilien, Mexico och Australien för att täcka sitt behov. Norrbottens och Bergslagens fyndigheter måste då utnyttjas på den "traditionella" marknaden. Men i dag är det bara ekonomiska hänsyn som dödsdömer gruvorna i Bergslagen. Behoven av malmer finns. Därför är det nödvändigt att investera i första hand de 30 miljonerna i Grängesberg för framställning av mikropellets, dvs. granuler. Det tycks vi alla vara överens om. Men jag kan inte se annat än att det är prestigeskäl för endera industridepartementet eller industriministern som gör att man inte nu vill ställa sig positiv till detta försök. Med SSAB:s inriktning är det, som Birgitta Hambraeus mycket riktigt har påpekat, bråttom. Det hastar. Med alla de informationer vi kunde ha fått om Grängesberg och dess beslutsfunktion måste de få pengar för att de skall klara av det här.

Jag hoppas att dagens riksdagsbeslut blir sådant att man kan starta en granultillverkning, om försöken utfaller till belåtenhet.

Men oroande för Grängesberg – det är första etappen – är ändå rovdriften. Man har tillredning för många herrans år framöver – en del säger 17 år. Det är klart och färdigställt. Det behövs inga nämnvärda investeringar. Men bryter man det bästa räcker det 8–10 år. Satsar man på granultillverkning, rovdriver Grängesbergsgruvan, är det ändå slut, om man inte investerar för 1990-talet i ny tillredning. Då måste man följa principen att inga gruvor får läggas ned förrän de är utbrutna. – Kanske ett av de viktigaste krav som Gruvindustriarbetareförbundet har fört fram är att inga gruvor får läggas ned förrän ersättningsjobb finns. Och det finns inga ersättningsjobb i Grängesberg. Det blir rena katastrofen om gruvan läggs ned där.

Det är nödvändigt att påpeka att den svenska gruv- och stålindustrins framtid är en politisk fråga. Den kan inte – som industriministern och regeringen vill – bara överlämnas till industrins avgörande, för då får vi den inriktning som vi har i dag. Det är avsaknad av en politisk inriktning som gör att man håller på att driva stålindustrin i fördärvet. Därför krävs det snabba politiska beslut. Stålindustrin är en basnäring, ur vilken verkstadsindustrin och förädlingsindustrin växer fram. Frågan är politisk därför att den berör tiotusentals anställda och mångdubbelt fler som är bosatta i Bergslagen och där omkring, alla orter som har med gruv- och stålningring att göra.

Vi måste fatta snabba beslut. Annars är det risk för att gruvorna läggs ned och vi inte har någon gruv- och stålningring på 1990-talet.

Med det anförda, herr talman, vill jag yrka bifall till motionen 1933 i alla delar utöver dem som är tillstyrkta av utskottet samt till motionen 602.

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Anf. 23 KARL BJÖRZÉN (m):

Herr talman! Min uppgift här skulle vara att något förklara utskottsmajoritetens uppfattning i de frågor där det föreligger socialdemokratiska reservationer.

Nu har industriministern och Ingvar Svanberg haft en lång debatt om flera av dessa punkter, så jag kan kanske vara ganska kortfattad och i huvudsak bara säga att utskottsmajoriteten i allt väsentligt delar den uppfattning som industriministern här har givit uttryck åt och som också ligger till grund för propositionen.

Frågan om den särskilda kommissionen, som är det nya för året i socialdemokraternas partimotion och i de socialdemokratiska reservationerna, har behandlats rätt ingående. Jag vill bara tillägga en sak: Utskottsmajoriteten delar alltså industriministerns uppfattning att det inte finns några samordningsproblem som kan lösas genom tillsättandet av en kommission. Av egen erfarenhet kan jag tillägga att jag vet ungefär hur det har fungerat – och hur det fungerar – inom svensk stålindustri och svensk bergshantering. Det finns naturligtvis konkurrens mellan företagen, men vid sidan därav har det funnits, och finns fortfarande, ett alldeles utmärkt samarbete och samförstånd i frågor som är av gemensamt intresse.

När det gäller reservation 2 om plan för samordning av de mindre handelsstälverken och reservation 3 om struktur-, investerings- och sysselsättningsplan för specialstålsindustrin skall jag inte lägga ut texten vidare och upprepa vad som sagts tidigare här i debatten eller i tidigare debatter – de önskemålen har återkommit varje år men avvisats av riksdagen, senast i maj 1980. Men Ingvar Svanberg nämnde situationen beträffande SSAB:s olika planer och sade att det var makabert att till grund för propositionen låg Perspektivplan 80 men att utvecklingen har rusat i väg så att det i verkligheten nu handlar om Perspektivplan 81. Det tycker jag är en illustration till att central planering har sin begränsning och kanske också betydande avigsidor. Vad som är viktigt för näringslivet, inte minst i hårt konkurrensutsatta branscher, är att ha en anpassningsförmåga inför skiftande förutsättningar. Behovet av att ständigt förnya föreliggande planer visar detta. Därför kan det vara så, att om man följer de socialdemokratiska rekommendationerna beträffande en planeringsekonomi kan detta fungera som grus i maskineriet och förhindra tillräckligt god anpassning till skiftande förutsättningar.

Frågan i reservation 4 beträffande ägarfördelningen i SSAB har också återkommit varje år. Man kan förvåna sig över att socialdemokraterna inte släpper den frågan – det har ju inte tillkommit någonting nytt. Jag har lagt märke till argumentet som anges i reservationen: "Denna situation blir allt mer oacceptabel." Jag tolkar det så att man tycker att för varje år stoppas alltmer statliga pengar in i företaget, medan de privata delägarna inte har behövt tillskjuta några medel på samma sätt. Då vill jag understryka att det i propositionen inte finns några förslag om nytt kapital till SSAB, utan att det bara är fråga om ett fullföljande av tidigare riksdagsbeslut – de enda nya pengar som föreslås är 20 milj. kr. till utvecklingsbolagen i de tre berörda

områdena, men de pengarna går inte till SSAB.

Det väsentliga i propositionen – och detta är också utskottsmajoritetens uppfattning – är att man måste komma fram till lönsamhet, som ju var det ursprungliga målet vid SSAB:s bildande. Om ytterligare kapitaltillskott blir nödvändigt för strukturförändringar skall detta ske på så sätt att aktieägarna skall skjuta till kapitalet i proportion till sitt aktieinnehav. Företaget skall alltså komma i en sådan situation att det självt kan klara finansieringen av erforderliga investeringar.

Samtidigt som socialdemokraterna i reservation 4 kritiserar att det stoppas in statliga pengar i SSAB, har de i följande reservationer förslag om att på ganska lösa boliner anvisa mera statliga pengar. Här är en inkonsekvens.

Reservation 6, som alltså inte är en socialdemokratisk reservation utan en borgerlig, har dryftats en hel del redan. Argumentationen från Birgitta Hambraeus och Ingvar Svanberg är litet olika, tycker jag. Birgitta Hambraeus har gjort det till en ren formsak. Hon argumenterar för ett snabbt beslut att anvisa 30 milj. kr., därför att tidsfaktorn skulle nödvändiggöra det. Om detta hade industriministern en annan uppfattning. Övriga utskottsledamöter från regeringspartierna har inte funnit någon anledning tro att Birgitta Hambraeus på denna punkt skulle ha bättre förutsättningar än industriministern att bedöma frågan.

Eftersom Ingvar Svanbergs argumentation delvis var av annan art skulle jag vilja tillägga att man inte får ta alltför lätt på prövningen och utvärderingen av försöken. Det är ju tänkt att granultillverkningen skall äga rum i ett verk som tidigare har använts för en annan produktion, som man hoppades mycket på men som visade sig inte fungera i längden. Man gjorde s. k. kallbundna kulor, större än de granuler det nu är fråga om. Man försökte länge få dessa att fungera bra i masugnarna, men det visade sig att de inte gjorde det, så man fick slå igen verket. Detta kan mana till eftertanke.

Reservation 7 handlar om vidareförädling av malm från SSAB:s gruvor. Här föreligger den situationen att delegationen för mellansvensk gruvindustri har lämnat rapport över sin verksamhet, och det är väl alldeles självklart att den rapporten kommer att utgöra underlag för fortsatta bedömningar, både hos regeringen och inom företaget. Att riksdagen skulle göra något särskilt påpekande härom har utskottsmajoriteten inte funnit nödvändigt.

Reservationerna 8 och 9 handlar om investeringar i SSAB. Reservation 8 gäller järnvägsrälsen. Där är sakläget det att redan i den första strukturplanen fanns planer på att flytta rälstillverkningen. Företaget har förklarat att planerna kvarstår oförändrade, men man har ännu inte kunnat ta slutgiltig ställning till när och hur flyttningen skall genomföras. Att då riksdagen skall anse sig begripa detta bättre än de människor som jobbar med problemen i företaget har jag svårt att förstå. Därför har utskottsmajoriteten heller inte ansett det nödvändigt att göra något tillkännagivande på den punkten.

Ingvar Svanberg undrar litet vårdslöst varför man skall hålla på och utreda och utreda. Här behövs ju bara små tilläggsinvesteringar, och pengar skall man se till att det finns. Sedan övergår han till att tala om finvalsverket i Luleå

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

Stålindustrin,
m. m.

och säger att där gäller det samma sak. Vad han menar med "samma sak" ger han ingen riktig förklaring till. Jag antar att han menar att det också där är fråga om små investeringar. Men där är det inte fråga om så små pengar, utan det rör sig om en summa i storleksordningen 250 miljoner. Då är det väl alldeles klart att företaget självt först måste bedöma om det är möjligt att genomföra en sådan investering, innan pengar beviljas från riksdagens sida.

Jag skall nöja mig med det anförda. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter, utom när det gäller mom. 12 och 19 a, där jag yrkar bifall till reservationerna 6 och 10.

Anf. 24 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Karl Björzén sade att granultillverkningen är en svår sak och att det kan ta tid att utvärdera den verksamheten, om jag nu förstod honom rätt. Han nämnde också att man tidigare i Grängesberg gjort försök med den s. k. GP-kulan, vilka misslyckades. Tillverkningen kördes länge, men det visade sig att produkten inte var användbar.

Man har alltså redan byggt upp ett stort verk i Grängesberg för tillverkning av GP-kulan. Det intressanta och viktiga är emellertid att granulerna framställs i samma verk. Man drar således nytta av den här fantastiskt stora investeringen. Det har också visat sig gå mycket bra att tillverka granulerna där. Att döma av den verksamhet som pågått ett bra tag så fungerar dessa granuler på sinterbandet. Det enda som återstår att göra är, som jag förut sade, att utvärdera det här genom fullskaleförsök i masugnarna i Oxelösund.

Det viktigaste är att en stor investering kommer till nytta på det här sättet. Det behövs som sagt bara en kompletteringsinvestering för uppförande av en lagerbyggnad; detta under förutsättning att det visar sig vara meningsfullt att bedriva denna verksamhet i full skala.

Anf. 25 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Mitt inlägg beträffande granulerna och min maning att vi skall ha i åtanke att tidigare kultillverkning i Grängesberg misslyckades var snarast riktade till Ingvar Svanberg, som enligt min mening uttryckte sig ganska lättvindigt om utvärderingen av den här försöksverksamheten.

När det gäller Birgitta Hambracus argumentation så framförde jag i första hand den uppfattningen att hon bedömde tidsaspekten, behovet av att i förväg anslå medel, på ett annat sätt än industriministern gjorde. Vidare har de övriga regeringspartiernas företrädare i utskottet inte funnit att det finns anledning att följa hennes linje. De har samma uppfattning som den industriministern har gett uttryck för.

Anf. 26 SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! För oss politiker är det alltid problematiskt att föra en näringspolitisk debatt – den må gälla stålindustrin eller andra industrier. Vi kan inte bortse från det faktum att all produktion måste motiveras av en

konsumtion. Det problemet står vi alltid inför, och ofta är det väldigt svårt för oss att lösa det här från talarstolen. Det gäller oavsett det förhållandet att vi har divergerande uppfattningar om hur frågor av detta slag skall lösas.

Herr talman! I likhet med Karl Björzén vill jag säga att det är väldigt svårt att förbereda ett anförande när man vet att föregående talare så att säga repar av det mesta som man själv vill säga. Karl Björzén och jag har gjort en uppdelning i denna debatt. Jag skulle framför allt tala om den skrotbrist som man befärad kan uppkomma. Jag skulle även beröra de problem som finns i samband med nedläggningen av gruvan i Stråssa i mitt hemlän och metallaboratoriet där. Av den redogörelse som industriministern lämnade här i kammaren har vi blivit medvetna om att – om vi inte var det tidigare – metallurgin i Sverige, liksom i alla andra stålproducerande länder, de senaste decennierna har genomgått en omfattande strukturförändring. Detta gäller såväl handelsstål som specialstål. Trots att tillverkat råstålstonnage inte förändrats på ett iögonfallande sätt har skalekonomin och råvarusituationen markant förändrat strukturen. Den småskaliga råjärnstillverkningen har övergivits för att den vidare förädlingen av flera produktgrupper inte skall äventyras. Trots att det totalt tillverkade råstålstonnaget inte nämnvärt kommer att öka fram till 1985, kommer den metallurgiska strukturen och därmed råvarusituationen att ha undergått en radikal omställning.

Svensk stålindustri befinner sig sedan ungefär ett år tillbaka i en intensiv diskussion om råvaruförsörjningen. Industriministern berörde det i sitt anförande. Diskussionen gäller skrottillgången. Den privata stålindustrin är skrotbaserad, till skillnad från SSAB, som är ett malmbaserat stålföretag. Enligt stålföretagens egna prognoser kommer skrotförbrukningen nästan att fördubblas under de närmaste åren. Den stora strukturella förändringen är – det har också framgått av tidigare anföranden här – att SSAB går in i marknaden och blir en stor skrotköpare efter att tidigare knappast ha köpt något skrot alls. Man kan med god säkerhet förutsäga tillgången på svenskt köpskrot. Vi har här i kammaren fått siffror av industriministern, och vi har i utskottet blivit rätt fullproppade med olika siffror och statistik över förbrukningen av skrot. Skrotbristen drabbar i första hand specialstålsindustrin och handelsstålverken, som i dag är helt beroende av skrotet såsom råvara.

Den skrotbrist som beräknas uppstå förorsakas huvudsakligen av att SSAB kommer att uppträda som en stor köpare av denna råvara. Det råder alltså inget tvivel om att åtgärder som bolaget vidtar förorsakar väsentliga problem för andra svenska produktionsenheter i branschen. Därmed är inte sagt att SSAB:s planerade åtgärder skulle vara felaktiga. Tvärtom. SSAB:s planer när det gäller råvaruförsörjningen är helt riktiga sett från detta företags synpunkt.

Men den oro som finns i landet för en väsentlig brist i skrotförsörjningen har kommit till uttryck här i riksdagen i ett flertal motioner som behandlats i näringsutskottets betänkande nr 44.

Själv har jag tillsammans med Christer Eirefelt i motionen 1385 tagit upp problemet med skrotförsörjningen. Vad vi syftar till i vår motion är att

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

branschproblemet skulle lösas genom att rimliga övergripande spelregler lades fast. Den nuvarande politiken, framhöll vi i motionen, skulle komma att leda till helt onödigt utslagning av framgångsrik, exportintensiv specialstålsindustri och i stället till export av extremt lågförädlad handelsstål till förlustbringande priser för svenska företag och skattebetalare. Det var därför vi framställde vår motion.

Under behandlingen av denna fråga i utskottet fick vi en föredragning av bruksdisponent Wilhelm Ekman, som är Jernkontorets ordförande. Han har regeringens uppdrag att överlägga med företagen och branschen i denna fråga för att försöka nå en överenskommelse. Med tanke på de förhandlingar som f. n. pågår mellan de berörda företagen kom utskottet till den enhälliga bedömningen att det inte fanns någon anledning att föreslå riksdagen att begära att regeringen nu vidtar åtgärder i frågan.

Denna bedömning grundar sig på att vi i utskottet fick ett mycket lugnande besked från Wilhelm Ekman. Han ansåg att man skulle kunna komma överens. Då ansåg utskottet att det inte fanns någon anledning att riksdagen skulle trampa in som elefanten i porslinsbutiken och ge besked om att regeringen skulle ta på sig det övergripande ansvaret och ta upp förhandlingar. Det är trots allt så att de i den här diskussionen inblandade företagen, såsom vi kunnat bedöma, naturligtvis vill behålla en så hygglig position som möjligt, och ett ingripande från regeringen skulle kunna innebära att man ger vissa av dem favörer. Därför har vi skrivit mycket starkt på den punkten.

Några här i kammaren har frågat mig varför utskottet inte har begärt att riksdagen skall ge regeringen till känna vad utskottet anser. Vi gjorde det i utskottets betänkande förra året. Beslutet fattades i maj månad, och på s. 31 i det näringsutskottsbetänkande i fjol där stålindustrin behandlades finns ett uttalande just om att regeringen har ett övergripande ansvar. Eftersom industriministern sitter här förutsätter jag att han noterar detta: Om företagen inte kan uppnå en överenskommelse får regeringen ta på sig ansvaret och lägga fram förslag om övergripande spelregler.

Det är klart att strukturomvandlingen inom stålindustrin har medfört att vissa kommuner i Bergslagen har drabbats och kommer att drabbas mycket hårt. Man har ofta gruvan som enda sysselsättning, det enda att ty sig till när det gäller arbetstillfällen. Vi har i norra länsdelen i Örebro län betydande svårigheter att skaffa meningsfullt arbete åt dem som kommer att friställas när gruvbrytningen i Stråssa läggs ned.

Också på denna punkt finns motioner. Bl. a. har Erik Larsson och Ingemar Konradsson, som representerar Örebrobanken, tagit upp de här problemen. Nu har den uppgörelsen nåtts i Stråssa att personalen får kvarstå i anställning hos SSAB t. o. m. mars 1983. Samtidigt har arbetsmarknadsutskottet i sitt betänkande nr 23 om regionalpolitiken velat bättra på stödet när det gäller detta område, så att det nu ingår i stödområde 4. Detta blev också riksdagens beslut.

Vi anser emellertid att de här planerade reservarbetena i Stråssa för ett sjuttioal personer självfallet är värdefulla. Vi hoppas också att den prospektering som pågår i Håkansboda skall kunna fullföljas och att det

kommer att visa sig, när prospekteringsarbetet är färdigt, att malmen är brytvärd.

I ett flertal motioner har tagits upp frågor om mineralprocesslaboratoriet i Stråssa och dess framtid, och i utskottets betänkande anförs att SSAB till utskottet har redovisat planer på att tillsammans med Bolidenkoncernen och Gränges International Mining bilda en särskild stiftelse, som skall vara huvudman för laboratoriet. Därför har vi inte från utskottets sida ansett det vara nödvändigt att göra något uttalande.

Beträffande de här tre punkterna – skrotet, Stråssa och mineralprocesslaboratoriet – är utskottet enhälligt. Vi har ändå från utskottsmajoritetens sida ansett det värdefullt att från den här talarstolen stryka under de problem som finns i norra delen av Örebro län – det är viktigt att göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att det är en problemfylld del av länet.

Anf. 27 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Av två skäl begärde jag ordet. För det första därför att Sven Andersson nu med liv och lust gett sig ut i skrotbristsdebatten. För det andra för att två företrädare för utskottet nu varit uppe i talarstolen utan att nämna ett ord om någon vpk-motion – vår motion är i alla fall en av de större av de motioner som vi nu behandlar. Men det är signifikativt för utvecklingen i dagens riksdag: argumenten uttunnas alltmer och man bara avslår motionerna. Det är kanske ett tidens tecken.

Men tillbaka till skrotbristen.

Sven Andersson har nu gett sig ut i skrotbristsdiskussionen och talar om skalekonomin och den nya tekniken, som är oundviklig. Attacken gäller då planeringen – SSAB har ju planerat för skrot. Det betyder då att man inte tar i bruk andra råjärnstillverkare som man kan ha. Man planerar för att gå över till elektrostålsframställning i Domnarvets Jernverk. Den planen har godkänts av riksdagen – åtminstone har riksdagen tillstyrkt den, och Sven Andersson har varit med om det.

Nu vill Sven Andersson ha till stånd en övergripande spelregel mellan företagen. Vad skall denna övergripande spelregel innehålla? I grund och botten är det så att skrot är billigare än malm. Det är inte kvalitetsskäl som gör att man går över till skrot, Sven Andersson.

Jag vill bara dra en slutsats av detta – jag kanske nu ser litet långtgående konsekvenser: staten har lagt ned stora pengar på elektrostålsatsningen i Domnarvet, som är en ersättning för malmmetallurgin. Den satsningen hotas nu på grund av bristande planering. Man riskerar nedläggning, och därmed är de pengarna bortkastade. En anledning är att man bedrivit denna kampanj om skrotet i stället för att ta ett samlat grepp. Sven Andersson vill på utskottets vägnar bara ha till stånd en övergripande spelregel. Hur skall en sådan kunna lösa problemet med den framtida råjärnsförsörjningen?

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Anf. 28 SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är riktigt att jag har varit med och fattat besluten. Men det är trots allt SSAB som förorsakat de här problemen för specialstålverken och handelsstålverken.

När vi i utskottet fattade beslut om SSAB uttalade utskottet att det inte fick innebära att SSAB med statliga pengar slog ut mindre handelsstålverk. Det framgår också av Karl Björzéns motion om skrotet, där han hänvisar till detta utskottets uttalande.

Att jag har gett mig in i den här debatten är väl i och för sig inte så märkvärdigt. Vi har Hällefors, som ligger i Örebro län. Det må väl vara mig obetaget att ha en uppfattning i den här frågan. Den skall väl inte vara föremål för bedömning av bara Lars-Ove Hagberg.

Det har i den här frågan varit väldigt många bollar i luften. Det har kommit många förslag om hur både specialstålsindustrin och handelsstålsindustrin skall klara sig. Såvitt jag vet pågår det förhandlingar mellan SSAB och berörda specialstålsindustrier och handelsstålsindustrier om att köpa stålämnen. Jag har hört det av företrädare från SSAB men har ingen skriftlig verifikation på det. Men jag tycker inte att Lars-Ove Hagberg skall vägra mig rätten att ha en uppfattning i skrotfrågan.

Anf. 29 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag vägrar ingen rätten att ha en uppfattning. Jag ställde bara frågan: Vad gör Sven Andersson i den här debatten? Jo, han går in och anklagar en del av stålindustrin för att man använder skrot, trots att han varit med om att fatta beslut om det.

Men det allra värsta är att Sven Andersson i näringsutskottet företräder en politik som inte vill göra någonting åt råjärnsförsörjningen här i landet – den skall skötas av företagen själva. Det sker på ett mycket destruktivt sätt. I dag stängs en av de malmprocesser av som vi, om det fanns en samordning, kunde använda för att minska skrotbehovet. Jag har inte hört att Sven Andersson velat planera för en utökning på det området.

Det är inte en kvalitetsfråga utan en kostnadsfråga, heter det från företagen i dag, att man använder skrot i stället för malm. När företagen använder skrot, då kommer Sven Andersson och anklagar dem för att göra det i för stor utsträckning. Men redan 1978, när den första planen för SSAB förelåg, motiverade Sven Andersson själv nedläggning av malmmetallurgin i Domnarvet med att man skulle få en upprustning av elektrostillverket, där produktionen skulle baseras på användning av skrot. Då fanns det ingen erinring från Sven Andersson, vad jag vet.

Jag skulle kunna tro att den här debatten leder till att arbetstillfällen försvinner. Det kanske t. o. m. måste importeras stålämnen till vårt land, vilket vore väldigt olyckligt.

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

*Om råjärnstill-
verkningen i Spän-
narhyttan*

*Om den svenska
handelsstålsindu-
strin*

Anf. 30 SVEN ANDERSSON (fp) replik:

Herr talman! Det finns bara ett företag i branschen som kan kyla med malm, och det är SSAB. Vi får förutsätta att det företaget även i fortsättningen, när skrotbrist uppstår, kan sätta i gång och kyla med malm.

Lars-Ove Hagberg tycker att mitt inlägg var destruktivt, om jag uppfattade honom rätt, och han undrar vad jag har att göra i den här debatten. Trots allt kommer jag i kontakt med de här frågorna, kanske inte minst som ledamot av statens industrifond, som sysslar med de nya stålprocesserna. Det har gjort att jag i alla fall har någon kunskap i dessa frågor, och om jag på något sätt kan medverka till att föra de nya processerna framåt så har jag ändå gjort en liten insats.

Naturligtvis kan jag inte jämställa mig med Lars-Ove Hagberg i fråga om kunnande på detta område, men jag får försöka ändå i all underdanighet att dra ett strå till stacken.

Anf. 31 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att meddelande om kvällsplenum har anslagits.

Anf. 32 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg har med anledning av att ASEA – i samband med att råjärnstillverkningen i Spännarhyttan läggs ned – avser att flytta tillverkningen av bilkabelnät från Ludvika till Spännarhyttan frågat mig om regeringen avser att vidta någon åtgärd för att förhindra att 60 kvinnojobb i krisdrabbade Ludvika kommun tas bort och flyttas till Spännarhyttan som ersättningsverksamhet.

Råjärnstillverkningen i Spännarhyttan i Norbergs kommun har diskuterats här i kammaren vid flera tillfällen under det senaste året. Regeringen har utförligt redovisat sin inställning i ärendet i sin proposition om vissa frågor angående stålindustrin m. m. Jag inskränker mig därför till att redovisa följande.

Enligt vad jag har erfarit kommer överflyttningen av bilkabelnättillverkningen inte att innebära någon minskning av sysselsättningen i Ludvika, eftersom bolaget där har behov av arbetskraft inom expanderande sektorer. För Norberg innebär överflyttningen av nämnda produktion en välbehövlig ersättning för arbetstillfällen som går förlorade när råjärnstillverkningen i Spännarhyttan upphör.

För egen del anser jag det vara värdefullt att företagen – så som sker i detta fall – aktivt medverkar till att skapa ersättningssystem på verksamhetsorter som utsätts för produktionsinskränkningar.

Lars-Ove Hagberg har också frågat mig om regeringen anser att landets handelsstålsindustri skall läggas ned steg för steg med svåra följder för stål- och gruvarbetare i Luleå, Oxelösund, Domnarvet, Grängesberg, Dannemora och Stråssa eller om regeringen tänker ingripa för att stoppa ytterligare nedläggningar och, för det fall att regeringen tänker ingripa, vilken

omfattning regeringen anser att svensk handelsstålsindustri skall ha.

Det är självfallet värdefullt med en svensk handelsstålsindustri. Emellertid bestämmer vi inte själva över dess storlek, utan svensk stålindustri är i hög grad beroende av den europeiska stålmarknaden. Den europeiska prisnivån på stål bestämmer även priset i Sverige.

Av produktionsekonomiska skäl är det uteslutet att svensk stålindustri enbart inriktas på att försörja den svenska marknaden. För att få en ekonomiskt rimlig beläggning i stålverken krävs stora volymer av varje enskild produkt. Ett mycket stort antal produktvarianter finns inom varje produktområde, och detta innebär att stålverken varken kan tillverka hela den svenska marknads behov eller avsätta hela volymen på hemmamarknaden. Det är därför nödvändigt med fortsatt handelsutbyte av stål såväl för svensk industri som för svensk stålindustri.

För att stärka den svenska handelsstålsindustrins konkurrenskraft och underlätta strukturanpassningen har staten gått in med betydande belopp i form av bidrag och lån. Detta om något visar regeringens beslutsamhet att behålla en svensk handelsstålsindustri. Dess omfattning måste emellertid bestämmas av den nivå vid vilken långsiktig lönsamhet kan uppnås i produktionen. Inget hushållningssystem har i längden råd att producera stål som det inte finns någon efterfrågan på eller sälja till priser som är förlustbringande.

Anf. 33 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Den här frågan om Spännarhyttan och överflyttningen av arbete kanske inte har direkt anknytning till dagens debatt. Bakgrunden är att man nu lägger ner råjärnstillverkningen i Spännarhyttan, och det är ett av Sveriges största bolag, där storfinanserna har sitt hjärta, som gör det, nämligen ASEA-koncernen med Wallenberg i spetsen. Om det finns någon i det här landet som borde ha enorma resurser, skulle det ju vara ASEA.

På ASEA är man tydligen helt handlingsförlamad. När man fattade beslut om nedläggningen i Spännarhyttan lovade man att skaffa ersättningsarbeten, och man kom fram till att man skulle ta den tillverkning av bilkabelnät som finns vid ASEA i Ludvika. Den hade ASEA i Ludvika för sin del fått för några år sedan för att befrämja den kvinnliga sysselsättningen på orten. Nu flyttar man över de jobben till Norberg och lämnar människorna i Ludvika åt deras öde.

Industriministern svarar att det är riktigt att göra så här, och han har inhämtat att det inte sker någon minskning på ASEA i Ludvika. Så långt är det rätt. Men vad efterfrågar man för arbetskraft inom ASEA? Ja, det är inte de kvinnor som just nu har det här jobbet, och det kommer att ge stora omställningsproblem i Ludvika när man förlorar denna form av tillverkning.

Vad händer mer? Jo, bilkabelnät tillverkas också i Töcksfors i Värmland. Där går man tredagarsvecka och har stora problem med denna tillverkning. Observera att det är fråga om ett dotterbolag till ASEA!

ASEA tar alltså bort kvinnojobb i Ludvika. De som kommer och tittar på

jobben i Ludvika är dessutom inte hyttarbetare, utan det är kvinnor som behöver arbete och kommer direkt från arbetsförmedlingen i Norberg.

Vad man gör i den här karusellen är alltså att man tar bort kvinnojobben i Ludvika och kanske försämrar ytterligare för Värmland. De arbetare i Spännarhyttan som blir arbetslösa får inte heller någon större glädje av det här.

Den s. k. Åslingdoktrinen betyder att företagen skall ta ansvaret för nedläggningar, och här säger industriministern att det är värdefullt att företagen, som det sker i detta fall, aktivt medverkar för att skapa sysselsättning på orten. Jag kan inte för mitt liv finna att det kan vara något värdefullt i den här karusellen. Egentligen är det en skandal att detta ekorrhjul får snurra. Är det så här i verkligheten med den här formen av ansvar hos företagen, då är det ju rena katastrofen med regeringens industripolitik. Ingen vettig människa kan väl förstå att man skall fara omkring med arbeten och att företagen skall ta sitt ansvar på det här sättet. Borde man inte utkräva ett mycket större ansvar av ASEA? Jag vill verkligen återigen fråga industriministern: Är det vettigt med den här karusellen? Kan det vara förenligt med svensk industripolitik att tillåta och uppmuntra sådant samt dessutom få godkänt för det av landets industriminister? Vad skall egentligen landets arbetare tänka om svensk industripolitik och vår regering?

Efter det att regeringen hade framlagt sin stålproposition försämrades läget ytterligare. Industriministern påpekade också att konjunkturerna hade försämrats än mer under senare delen av förra året och i början av detta år. SSAB tvingades efter styrelsemöte den 5 mars göra ytterligare en perspektivplan och en ny revidering. Det gör att ännu fler anställda blir övertaliga och att produktionen minskar ytterligare. Det betyder att man gör ännu ett avsteg från den ursprungliga strukturplanen. Den strukturplanen var en kärna med vars hjälp man rättade till saker och ting, kompromissade mellan orter, gav och tog. Men i dag är den till stor del uppriven av ständiga revideringar.

År 1978 frågade vi industriministern vilka anpassningsmöjligheter strukturplanen innebar. Vi frågade också om vi passivt skulle rätta oss efter eventuella nya förändringar i den internationella konjunkturen. Kontentan av industriministerns svar den gången var att vi hade ställt en hypotetisk fråga, som i princip inte var aktuell just då. Inte ens jag kunde vid det tillfället ana att vi så tidigt skulle bli sannspådda om utvecklingen. Den har nämligen fortsatt med revidering efter revidering.

I industriministerns svar på min interpellation sägs det klart ut vilken omfattning den svenska industrin skall ha och vilken roll den skall spela. I klartext betyder det att vi inte själva skall bestämma över dess storlek. Såvitt jag förstår betyder det att vi i förlängningen kommer att förlora en mycket större del av våra stålverk, och det är ju katastrofalt.

Vi har frågat oss vilka åtgärder samhället bör vidta i ett sådant läge. Måste man inte bestämma sig för någonting? Man hänvisar till att andra länder, som befinner sig i samma situation som vi, gör en avvägning och säger sig behöva

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

en stålindustri som framställer produkter för egen förbrukning. Men Sveriges regering gör ingen sådan avvägning. Den fastställer inte att stålindustrin skall ha en viss storlek. utan det är lönsamheten som är avgörande. Också produktionstekniska skäl omöjliggör ståldrifv. Det krävs stordrift av varje enskild produkt för att det skall löna sig att framställa den, säger industriministern. Han ser ingen framtid i utnyttjandet av ny teknik och sammanhållen produktion. Inte heller reflekterar han över vad som kommer att hända på 1990-talet. Med dagens politik kommer vi under 1980-talet att offra både kunnande och industrier på den internationella kapitalismens altare.

Industriministern sade tidigare att ägarna skall ta sitt ansvar och att förhandlingar skall komma till stånd i april, men jag utgår ifrån att dessa ägare lika litet som hittills kommer att ta något nämnvärt ansvar. De sålde undan konkursboet 1976.

Vad kommer då att hända? Kommer dessa bruksregioner att förlora sin stålindustri? I sitt svar säger industriministern att vi inte kan upprätthålla en produktion som inte är lönsam på lång sikt. Men det kommer att medföra en katastrof för Sverige. Alla andra länder satsar på de s. k. expanderbara industrigrenarna, elektronik, energi och mycket annat. Vi har våra råvaror och vårt kunnande, något som framöver kommer att behövas i de länder världen över som genomgår en industriell utveckling. Men om vi inte bestämmer vilken roll vi skall spela, så kommer vårt kunnande att offras på altaret.

I våra motioner har vi försökt dra upp riktlinjerna för vad som behöver göras. Betrakta stålindustrin som en basnäring som behöver stöd, har vi sagt. Låt den vara så stor att den tillgodoser behovet av stålprodukter på hemmamarknaden. Gör den slagkraftig, så att den kan investera, ha ett handelsutbyte med andra länder och utvidga sin tillverkning till andra områden. Jag tror definitivt att den väg man nu väljer kommer att skapa stor ödeläggelse, om ingenting görs. Och jag tror inte heller att man på industridepartementet skall känna sig så förfärligt lugn över att denna låt-gå-politik får fortsätta. I ett par år nu har denna politik bedrivits, och det har raserat basnäringarna och deras innehåll.

Men människorna åser inte längre detta stillatigande. Vid aktioner i olika delar av vårt land har man försökt komma med alternativ, men i dag mottas inte några alternativ. Det verkar som om man på arbetsplatserna och i fackföreningarna inte längre stillatigande vill åse detta. På allvar diskuteras nu att denna politik inte får drivas längre. Sju LO-distrikt demonstrerade i mars mot industrimordet i Mellansverige, där 35 000 industrijobb har förlorats sedan 1976. Det är klart att människorna känner förtvivlan. Och det skulle inte – vilket är allvarligt i dagens läge – förvåna mig om de diskussioner som förs på arbetsplatserna och i fackföreningarna till följd av att det inte görs någonting mynnar ut i politiska aktioner.

Vi kan från andra håll i världen hämta exempel på att man tar till varningsstrejker när regeringarna inte är handlingskraftiga. Det jäser i dag på de svenska arbetsplatserna. Om utarmningen fortsätter och vi förlorar

ännu fler jobb, kan det skapas en sådan situation att varningsstrejker kan vara befogade.

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålintustrin,
m. m.*

Anf. 34 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag har tagit tillfället i akt att gå in i denna interpellationsdebatt med anledning av att industriministern i sitt svar upprepar de allmänna fraserna om att det är värdefullt att företagen "aktivt medverkar till att skapa ersättningsysselsättning på verksamhetsorter som utsätts för produktionsinskränkningar". Visst vore det värdefullt, om så skedde. Men hur är det i Norbergsfallet? Det enda som hittills har hänt är att det har framlagts ett förslag om att flytta jobb från Ludvika till Norberg. I övrigt har det inte kommit fram något konkret förslag som kan skapa ersättningsjobb i Norberg.

Vi vet att ett företag X med anknytning till ASEA är på väg till Norberg. Men ingen vet någonting mer. Alla spekulerar, och oron sprider sig. Detta skall ställas mot Nils Åslings besked att det är värdefullt att företag gör sitt för att skapa ersättningsysselsättning. Det måste bli någonting av försöken att skapa ersättningsindustrier, annars tappar människorna totalt tron på de Åslingska fraserna.

I Norberg kan det möjligen bli fråga om ersättningsindustri från ASEA. Denna eventuella industri kan möjligen placeras i Norberg, om den över huvud taget placeras i Sverige – så går diskussionerna i dag. Mot bakgrund av dessa icke infriade löften och av att företagen sakta och strategiskt drar sig tillbaka och försöker smita undan sitt ansvar samtidigt som industriministern med allmänt tal om hur värdefullt det är att företagen försöker skapa sysselsättning understöder företagen, är det förståeligt att motståndet mot nedläggningar och de struktureringar som enligt industriministern är så viktiga kommer att bli än hårdare. Jag vill i dag fråga industriministern om han kan lämna något besked till folket i Norberg om vad det är för ersättningsindustri som skall komma, där de som jobbar i Spännarhyttan och i alla de industrier runt omkring som nu också hotas kan få nytt arbete. Ett sådant besked vore mycket värdefullt för debatten.

Anf. 35 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Lars-Ove Hagberg säger att ASEA har sådana resurser att bolaget borde kunna upprätthålla driften i hyttan i Spännarhyttan. Det råder inget tvivel om att så är fallet. Men är det denna användning av våra industriella resurser vi eftersträvar? Det är ju klart fastslaget att driften i Spännarhyttan under lång tid har varit förlustbringande. Är det inte ur bygdens och det arbetande folkets synpunkt angeläget att företaget som har dessa resurser använder dem för att så snart som möjligt skapa sysselsättning i områden där man kan känna trygghet, där det finns konkurrenskraft och lönsamhet?

Jag är inte klar över vad Lars-Ove Hagberg och Hans Petersson i Hallstahammar egentligen är ute efter. Ingen av debattörerna har ju ett alternativ. Man anklagar företagen. Man anklagar regeringen för att

acceptera förändringar som innebär en förnyelse, som innebär tryggare jobb, som innebär ökad konkurrenskraft för svensk industri. Vad är alternativet? Den här debatten blir ju ganska meningslös och föga konstruktiv om man driver den som Lars-Ove Hagberg och Hans Petersson gör. Det är ett svek mot de anställda i svensk industri om man inte från politikernas sida är beredd att medverka till förändringar i arbetslivet som också innebär ökad trygghet och en positiv utveckling av svensk industri. Jag tycker att herrarna allvarligt skall tänka över det sätt på vilket ni driver debatten i den här frågan och i andra likartade frågor.

Hans Petersson säger att det inte har skett något konkret i Norbergsfallet. Men det har ju skett att vi i en proposition har lagt fram förslag om att bygga ett industrihus där. Vi har fått fortlöpande rapporter från ASEA som visar att ASEA gör betydande ansträngningar för att fylla luckan efter den hytta som läggs ner i dag. Jag är förhoppningsfull beträffande möjligheterna, och de mera detaljerade rapporterna får företaget självfallet svara för. Med hänsyn till de ansträngningar företaget har gjort tycker jag att vi i rättvisans namn skall avvakta till dess man presenterar de färdiga projekten och till dess man är beredd att redogöra för de åtaganden man har gjort för att klara den lokala arbetsmarknaden.

Lars-Ove Hagberg kom in på ett av sina älsklingsämnen i kommentaren till mitt svar på den andra interpellationen, nämligen vår anpassning till den internationella marknaden. Det är otvivelaktigt så att Sveriges höga standard är beroende av att vi i så hög grad är en exporterande nation. Praktiskt taget 50 % av vår tillverkningsindustri arbetar på exportmarknaden. Vore vi beredda att avsäga oss deltagandet i den internationella arbetsfördelningen är det möjligt att vi i likhet med vissa statshandelsländer skulle kunna avskärma oss, driva vår egen politik och ha en stålproduktion just för hemmamarknaden etc. Men det vore ju i klartext att acceptera mycket lägre standard. Jag tror inte att Lars-Ove Hagberg skulle kunna gå ut bland sina vänner och säga att han accepterar och tar ansvar för att vi här i landet hanterar vår industriella utveckling på det sättet.

Vi är alltså tvungna att fullfölja vår industripolitik och se till att vi är konkurrenskraftiga. Det är i den andan som SSAB har bildats. Det är i den andan som vi gör investeringar i breddbandsverket i Domnarvet. Det är i den andan som vi gör andra rationaliseringsinsatser och andra investeringar i svensk stålindustri. Vi kan inte slå av på kravet på effektivitet. Vi måste se till att vi har en industri som är konkurrenskraftig och som därmed både kan svara för den export vi behöver för våra gemensamma kostnader och trygga arbetstillfällena för de anställda.

Anf. 36 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! Jag tycker att vi skall ta till vara de råjärnsresurser som vi har i landet. Vi skall alltså behålla Spännarhyttan.

Om det är något företag som skulle kunna följa den s. k. Åslingdoktrinen och ge meningsfulla arbeten åt de drabbade i Norberg eller på andra orter borde det vara det Wallenbergdominerade ASEA med Nicolin i spetsen.

Men tydligen kan ASEA inte göra det.

Jag försökte beskriva det ekorrhjul som vi är inne i. Vi har i Värmland produktion av bilkabelnät. Där har införts halv arbetsvecka. I Ludvika förlorar man kvinnojobb, och man söker inte inom ASEA yrkesinriktad arbetskraft utan annan arbetskraft. Kvinnorna ställs i en svår situation. Inte ens de som arbetar inom ståltillverkningen i Norberg får arbete. De som får arbete är kvinnor som kommer direkt från arbetsförmedlingen. Och det är naturligtvis bra för dem, men följderna blir att vi går runt i ett ekorrhjul. Men det vill industriministern inte ta ansvar för. Och det är väl ett utslag av den rätt förfärliga politik som förs.

I svaret står det att industriministern anser "det vara värdefullt att företagen – så som sker i detta fall – aktivt medverkar till att skapa ersättningssysselsättning".

Det internationella beroendet är inget älsklingsämne för mig. Jag skulle helst se att det inte vore som det är i dag. Redan när SSAB bildades såg vi det som en fara att det var fråga om en anpassning som kunde fortsätta. Och den fortsätter, och den kan dra oss i fördärvet om vi ingenting gör. Industriministern säger bara att vi måste avsäga oss alla förbindelser med de kapitalistiska länderna, att vi måste delta i deras arbetsfördelning. Har vi inga möjligheter att själva påverka någonting? I så fall kan vi tala om för svensk arbetarklass att vi är helt underordnade japanskt, europeiskt och amerikanskt stålkapital. Det är bara för oss att se efter hur de vill ha det. Har vi inga möjligheter i Sverige? I så fall är det en fantastisk slutsats man drar. Vi har alltså enligt landets industriminister ingen möjlighet att ha en egen stålindustri. Och vi är heller inte beredda att göra någonting åt det. Man har satsat på en exportinriktad del – i den ingår inte stålindustrin. Därför satsar man inte på stålindustrin. Man låter den fara och importerar hellre kvalitetsstål som vi kan tillverka själva.

Anf. 37 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag skall inte ge mig in i en detaljvärdering av arbetsmarknaden i Ludvika. Jag vet att ASEA:s verksamhet i Ludvika kraftigt expanderar, och det vore märkligt om man inte inom ramen för sin Ludvikarörelse kan klara jobben för de 60 kvinnor vilkas arbeten flyttas till Norberg.

Över huvud taget är en debatt jobb mot jobb knappast meningsfull. Här gäller det att inom den industriella ram som finns göra den omdisponering av sysselsättningstillfällen och verksamheter som är rationell, som ökar konkurrenskraften och som är ändamålsenlig. ASEA har självklart ett tungt ansvar att klara detta på ett sätt som motsvarar de resurser som koncernen har, och jag har ingen anledning att ifrågasätta att företaget inte tar det ansvaret. Den dag det visar sig att ASEA inte klarar av det får vi diskutera vilka korrektiv man skall använda. Men såvitt vi kan se i dag har ASEA skött sina åtaganden beträffande Norberg på ett oklanderligt sätt, det bör betonas.

Sedan till det internationella samarbetet. Jag är fortfarande inte på det

klara med hur Lars-Ove Hagberg menar att vi skulle kunna klara vår industriella utveckling, vår bytesbalans och vår sysselsättning utan att ha kvar det internationella beroendet. Menar Lars-Ove Hagberg att vi skulle kunna upprätthålla vår industriella standard, vår levnadsstandard och vår sysselsättning genom att avskärma oss från omvärlden, eller menar Lars-Ove Hagberg att vi skall ansluta oss till planekonomierna och gå ned i levnadsstandard och i effektivitet på samma sätt som man har gjort i vissa östeuropeiska länder? Är det den lösningen som Lars-Ove Hagberg eftersträvar? Här är faktiskt Lars-Ove Hagberg skyldig kammaren ett klart besked. Den skiss som han antydde – dvs. att vi genom att bedriva en egen stålpolitik, höja tullmurarna, införa protektionism – skulle innebära att vi i konsekvensens namn måste göra på samma sätt när det gäller hela vår industriproduktion. Vi skulle få arbetslöshet i många av våra exportindustrier, i verkstadsindustrin osv. Är det den lösningen som Lars-Ove Hagberg är beredd att ta ansvar för? Vi måste få ett svar. Det räcker inte med allmänna fraser och fromma önskningar i den här debatten.

Anf. 38 LARS-OVE HAGBERG (vpk) replik:

Herr talman! I Ludvika kan man få en expansion. Det beror helt och hållet på konjunkturerna, och man säger sig ha en expansion där. Vi skall inte ställa jobb mot jobb, säger industriminister Åsling. Men det är ju det som man gör, eftersom regeringen inte ingriper. Som jag ser det läggs ansvaret bekvämt på ASEA. Om sedan ASEA inte tar sitt ansvar, får vi se om man behöver vidta några förändringar, menar industriministern. Men vad händer då med arbetarna i Norberg? Har de flyttat, har de skaffat sig skattefria flyttningsbidrag, vad har de gjort f. ö.? Har de sökt sig till andra platser? Har bygden lagts ned, innan staten ingripit? Det är ju just denna karusell som det är rimligt att staten gör någonting mot.

Sedan till vårt internationella beroende. Jag tog upp vad som händer i dag. Vad är det som sker med svensk stålindustri? Vad ser vi fram emot? Industriminister Åsling är förtröstansfull. Vi kan slukas upp av de internationella kapitalistiska jättarna, och vi skall vara med i den internationella arbetsfördelningen. Det är en enkel politik, för då kan vi dag för dag dra ned inom en näring, som i vår ekonomi har mycket svårt att bli kommersiellt lönsam. Det är bara att erkänna den saken. I det läget måste ju staten gå in och förklara att näringen är så betydelsefull att den måste stödjas. Jag har frågat: Vilken nivå skall vi välja? I vår motion har vi krävt att det inte får bli någon ytterligare nedläggning, och så vill vi satsa på framtiden. Detta medför naturligtvis problem i vårt handelsutbyte framöver. Men vi måste sätta fart på den svenska industrin och på det byggande som kan innebära avsättningsmöjligheter. Vi kan också styra mot mera långsiktiga avtal med länderna med planekonomi och med den tredje världen. Jag är helt övertygad om att vi kan hitta en lösning.

Industriminister Åsling frågade hur just jag vill ta ansvar för den internationella kapitalismen. Men den frågan måste ju vara felaktigt ställd. Det är egentligen industriminister Åsling, som vill att vi skall underordna oss

kapitalismen, som driver oss in i kapitalism och nedläggningar, som skall ta ansvaret för den här stålpolitiken. Jag är beredd att ta ansvar för en politik som förändrar vårt beroende. Det kan uppstå stora problem, men det är långsiktigt en bättre väg. På 1990-talet kunde vi få en stålindustri, som använder en ny teknik. Då kunde vi sätta fart på svensk industri. Det är väl ändå framgångslinjen. Vad vi ser nu är ju enbart nedläggningar. Industriministern måste väl ändå ingripa och göra någonting för att skingra oron.

Anf. 39 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag till sist till Lars-Ove Hagberg säga att det ju inte är fråga om någon karusell, som Lars-Ove Hagberg menar, på arbetsmarknaden i Ludvika resp. Norberg. Det är faktiskt så att det f. n. byggs industrilokaler i Norberg. Det utbildas folk för nya jobb. Att svartmåla och odla myter på det sätt som Lars-Ove Hagberg gör när det gäller arbetsmarknaden i Norberg tycker jag verkligen inte tjänar något vettigt syfte.

Får jag sedan beträffande vårt internationella beroende säga att jag förvisso inte har anledning att ta upp de här förflugna tankarna om att jag skulle medverka till att svenskt näringsliv slukas av internationella kapitaljättar, som Lars-Ove Hagberg uttrycker det. Tvärtom har vi i den industripolitik som har präglats de senaste åren varit mycket angelägna om att främja en svensk utveckling, och vi har velat se till att även multinationella företag verksamma i Sverige skall följa svensk lagstiftning och över huvud taget acceptera de villkor vi ställer och de ramar vi drar upp. Lars-Ove Hagbergs påstående faller på sin egen orimlighet.

Men problemet som vi diskuterar springer Lars-Ove Hagberg runt och ifrån. Det är faktiskt så att vi inte kan tänka oss att upprätthålla en svensk industriell struktur av denna karaktär utan att delta i ett internationellt varuutbyte och en internationell arbetsfördelning. Vad Lars-Ove Hagberg förordar är stor arbetslöshet, nedläggning i stora sektorer av svensk industri därför att man i de traditionella basindustrierna möjligen skulle kunna upprätthålla en högre sysselsättning. Men totalt skulle svensk arbetsmarknad förlora många tusen arbetstillfällen om Lars-Ove Hagberg skulle vinna gehör för sin linje. Hur skulle det gå för hela vår lastbilsindustri? Hur skulle det gå för jobbarna i Södertälje, Skövde och Göteborg om man skulle driva denna linje och vi alltså skulle ägna oss bara åt att producera för hemmamarknaden?

Lars-Ove Hagberg måste faktiskt tänka om här, om han vill tas på allvar med sina industripolitiska vyer.

Tredje vice talmannen anmälde att Lars-Ove Hagberg anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 40 YNGVE NYQUIST (s):

Herr talman! I stålpropositionens internationella utblick – f. ö. en dyster läsning – redogörs för den överkapacitet som f. n. föreligger i västvärlden. Det finns flera skäl till den, t. ex. lågkonjunkturen under senare delen av 1970-talet, men också teknologiska framsteg som medverkat till högre produktion. Stränggjutningen är ett exempel på sådana framsteg. Både USA och EG har vidtagit åtgärder för att minska krisens effekter för den egna stålindustrin. Den svenska exporten av handelsfärdigt stål har emellertid ökat betydligt *mindre* än importen, som är oroväckande hög. EG svarar för större delen av den svenska importen.

Andra än propositionsförfattarna har diskuterat de här problemen. Stålindustrin har alltsedan andra världskriget kännetecknats av periodiska hög- och lågkonjunkturlägen i fyra–fem-årscykler. Sverige har fått anpassa sig till det kapitalistiska systemets alla avarter. Nu klarar vi det ännu sämre än tidigare.

Tyvärr måste det konstateras att krisen i våra gruvor och stålverk inte bara beror på låg efterfrågan från de industriländer som normalt är köpare av svenska varor. Vi har en svag efterfrågan inom landet också. Varvens stålförbrukning har sjunkit i stor omfattning under de senaste fem åren. Bostadsbyggandet har sjunkit till en oanständigt låg nivå, och därmed har också efterfrågan på armeringsstål sjunkit. Likadant har det gått med vitvaruindustrin, alltså verkstadstillverkningen av kylskåp, frysskåp, spisar och spisfläktar, där det inte är någon efterfrågan. Det senare är skrämmande för Domnarvet, som ju lägger upp sin produktion av tunnplåt just för att kunna sälja till bl. a. vitvaruindustrin. Dålig efterfrågan, ingen samverkan – branschen kan inte utnyttja sina resurser. Tyvärr har statsmakterna ställt sig vid sidan utan att ingripa.

De mindre handelsstålverken samverkar inte. Det gör inte heller specialstålverken. I sin iver att förbilliga driften har allt fler verk ställt om sin metallurgi från malmbasering till skrotbasering. På köpet har vi fått en allvarlig skrotsituation med mindre kvantiteter fallande skrot i landet och allt större svårigheter att importera skrot. De svåra frågorna är nu: Hur skall skrotet fördelas? Hur skall vi täcka bristen? Socialdemokraterna har i sin första reservation föreslagit tillsättande av en kommission som skall svara för långsiktig planering. Där skall man ta upp frågan om skrotförsörjningen, likaså frågan om nya råjärnsprocesser och frågan om gruvindustrins framtid.

De fackliga organisationerna och socialdemokraterna påtalar återkommande dessa problem. Regeringen avfärdar dem. Vi såg Spännarhyttan som en viktig del i råjärnsförsörjningen. Frågan kring Spännarhyttan har inte prövats. I dag blåses masugnen i Spännarhyttan ner. Jag gjorde den reflexionen när jag satt i min bänk att det måste vara dystert för gruvkarlen Karl Björzén från Norberg att i dag behöva stå här och försvara regeringens proposition och utskottets betänkande med den svala inställning som där finns till svensk stålindustrin.

Det sker en maktkoncentration i de enskilda företagen. Det är bara att

konstatera att bolagen sviker de bygder där de sedan årtionden har hämtat sina vinster.

Järnmalmens behovet inom landet minskar, och gruvor läggs ned. Av de 25 mellansvenska gruvor där malm bröts 1969 finns det nu bara tre kvar: Grängesberg, Dannemora och Stråssa. Den sistnämnda skall bli nedlagd inom ett år. De två andra har fått en nådatid på två år.

Grängesberg, som bl. a. kan producera en finslig av hög järnhalt – ca 70 % –, behöver göra denna produkt masugnsvänlig genom att av finslig tillverka mindre, kallbrunna kulor, s. k. granuler. För det behöver det byggas ett härdmagasin i Grängesberg – en investering på ca 30 milj. kr. – och punkten 12 i utskottets betänkande handlar om det. Detta kommer att öka användbarheten av Grängesmalm i Oxelösund, och produkten röner också stort intresse vid de kontinentala stålverken. Denna investering är helt nödvändig för Grängesberg – ett måste! Det gäller 700 man i arbete i Grängesberg. Skulle man inom två år komma till slutsatsen att gruvan i Grängesberg måste läggas ner, skulle det vara något av en katastrof för Ludvika kommun, som tidigare har mist sysselsättningarna i Blötberg och Håksberg. Efter månader av resonemang om denna inte alltför stora investering finns det nu också några borgerliga riksdagsmän som ser frågans betydelse och som förklarar sig beredda att stödja förslaget när det kommer till votering här i kammaren.

Jag har suttit här på förmiddagen och hört Nils Åslings resonemang om utskottsbetänkandet visavi reservationen på denna punkt. Han säger att det inte har någon betydelse om man skulle bifalla den borgerliga reservationen. Det måste vara ett helt felaktigt resonemang och i praktiken betyda en fördröjning på mellan ett halvt år och tre kvartal, och det är mycket när gruvan har en limit på bara två år.

Det finns en annan delfråga som också pockar på sin lösning, och det är medelstillskottet till de tre utvecklingsbolag som är verksamma inom SSAB:s mellansvenska arbetsområde, nämligen Dala-Invest, Ludvika Industri AB och Oxelöinvest AB. Regeringen föreslår blygsamma 20 milj. kr. att delas på de tre bolagen. Men man säger ingenting om hur de medlen skall fördelas. Nu har ju industriministern gått härifrån, så vi lär inte få något besked på den punkten.

Tillskottet bör bli 15 milj. kr. per bolag, om det till någon del skall motsvara ställda förväntningar. Jag hoppas att Dalarnas borgerliga riksdagsledamöter har studerat situationen så noga att de är beredda att göra en seriös bedömning och stödja socialdemokraterna även i detta avsnitt. Det finns flera delar av de socialdemokratiska motionerna som är värda eftertanke och stöd, t. ex. förslaget att nu inrätta en kommission – som jag nämnt tidigare – med uppgift att planera stålindustrins metallurgiutveckling, fortsatt drift vid Spännarhyttan, krav om plan för en fortsatt samordning inom den svenska handelsstålsindustrin, en struktur- och investeringsplan för specialstålsindustrin, för att nämna några.

Stålindustrin borde inte behöva bli en avvecklingsbransch. Grundförut-

sättningarna finns för att stålindustrin skall kunna fortsätta att vara en av moderniseringarna i Sverige.

Det finns andra problem som intimt sammanhänger med SSAB:s fortsatta utveckling. Det gäller medlemsinsatsen. Skall staten ensam bära bördan? Har inte de båda andra delägarna också ett fortsatt ansvar?

Vi socialdemokrater har gång efter annan pekat på detta problem. Den nuvarande situationen är icke acceptabel!

Den pågående utarmningen av våra gruv- och brukssamhällen i Mellansverige måste hejdas. Eftersom regeringens intresse – av propositionen att döma – är ringa, måste riksdagen säga ifrån och begära en redovisning av vilka åtgärder som kommer att vidtas för att trygga sysselsättningen på bruksorterna.

Jag ber att med detta få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Gudrun Sundström och Ove Karlsson (båda s).

Anf. 41 NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag kommer i likhet med Yngve Nyquist att till stor del i mitt anförande uppehålla mig vid gruvhanteringen i Mellansverige.

Med stor oro har man vid de mellansvenska gruvorna och bruken följt utvecklingen inom SSAB och stålindustrin över huvud taget. En ökad andel av stålframställningen har undan för undan baserats på skrot, vilket lett till att en lång rad gruvor, som Yngve Nyquist påpekade, har måst läggas ned.

Den svenska specialstålsindustrin hotas av neddragningar och nedläggningar. Avvecklingen av den malmbaserade metallurgin i Domnarvet, nedläggningen av Spännarhyttan och ett slopande av ett parallellsinterband i Oxelösund utgör ett allvarligt hot mot de gruvor som finns kvar. Driften vid Stråssa har SSAB bestämt sig för att lägga ned. Sedan finns det bara två järnmalsgruvor kvar i Mellansverige, nämligen Grängesberg och Dannemora. Även för dessa är framtiden högst osäker. Dannemora t. ex. har mist en tredjedel av sin produktion, som gick till Domnarvet, och de ökade leveranserna till Oxelösund ser också ut att utebli.

Bakgrunden till den ändring av strukturplanen som SSAB:s styrelse beslutat om uppges vara den försämring av stålmarknaden som inträtt i Sverige och i Europa över huvud taget. Som en följd av detta har gruvorna i Grängesberg och Dannemora, som nämnts här, fått en nådatid på två år. Därefter – under det tredje året – skall gruvorna visa lönsamhet, och vid denna tidpunkt skall nytt beslut fattas om gruvornas framtid. Genom ytterligare rationaliseringar, nya kundkontrakt och bättre malmpriser hoppas man att brytningen skall kunna fortsätta, dock högst i tio år. En annan förutsättning för fortsatt drift är att brytning endast sker av den högvärdiga malmen. Inga nya investeringar kommer att göras annat än sådana investeringar som måste till för att hålla brytningen i gång fram till det

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

definitiva stoppet. Ja, så står det faktiskt i extranumret av företagets personaltidning av den 6 mars i år.

Det är inget mindre än ett ultimatum för de anställda: Hög produktion och god lönsamhet, annars slår man igen. Alla som sysslat med någon form av gruvarbete vet också att den rovdrift som rekommenderas inte talar för ett långsiktigt och rationellt utnyttjande av en gruvans malmtillgångar. Det är ett kortsiktigt resonemang som inte överensstämmer med de utredningar beträffande gruvnäringen som gjorts bl. a. från fackligt håll. I Svenska gruvindustriarbetareförbundets omfattande utredning och handlingsprogram påvisas att gruvindustrin har en framtid i vårt land. Den kan utvecklas, och sysselsättningen kan utökas. Detta understryks dessutom av att vi i dag importerar stora delar av det stål vi behöver.

Nu har man ifrån företagsledningens sida ställt krav på produktionsinskränkningar och permitteringar. Hur detta kan rimma med kravet på lönsamhet har jag svårt att förstå. De anställda har tagit lönsamhetskravet som en utmaning och har varit beredda, och de har trott på att goda möjligheter finns att göra gruvorna lönsamma. Gruvornas fasta kostnader är dock så höga att en produktionsminskning innebär en stor fara för att den eftertraktade lönsamheten inte kan förverkligas. Den möjlighet till överlevnad som finns är att man kan öka exporten då inte våra stålföretag i samma utsträckning som tidigare anser sig behöva malm för sin stålproduktion. Nu skall man alltså ut i Europa och "ragga" nya kunder samtidigt som man ifrån företagets sida går ut och säger att gruvornas livslängd är tämligen begränsad. Hur kan företagen då få några nya kunder? Man undrar ibland vad företagen egentligen har för ledning. Sedan hjälper det inte att staten har betydande intressen.

I proposition 1980/81:67 som vi nu behandlar konstateras med en viss tillfredsställelse att de strukturförändringar som angavs i strukturplanen från år 1978 i stort sett genomförts och att det nu bara finns tre gruvor kvar. Ja, fullt nöjd är man väl inte förrän all verksamhet vid gruvorna upphört. Något uttryck för oro över att en viktig basnäring försvinner och att gruvsamhällena står inför hotet att utarmas letar jag förgäves efter i propositionen. Samtidigt har vi en diskussion om skrotkrisen. Man befärar t. o. m. att skrotbristen kan leda till att en stor del av den i dag lönsamma specialstålsindustrin slås ut. I denna för svensk stål- och gruvindustri bekymmersamma tid lämnar verkställande direktören i SSAB sin befattning. Det känns skönt att dra sig tillbaka, har han sagt i personaltidningen. Ja, det kan man nog förstå. Det har för resten varit tätt med chefsbyten även inom andra industrier. Också förändringar i bl. a. ägarförhållandena inom olika gruv- och stålföretag har förekommit på senare år. Det ger, eller rättare sagt förstärker, intrycket av att ytterligare inskränkningar av den svenska stålindustrin är att vänta.

Det är alltså en dyster utveckling för svensk gruvhantering vi har att emotse. Departementschefen har visserligen förhoppning om att SSAB skall kunna bli ett lönsamt företag, men för gruvorna däremot finns endast frågan om utvecklingen av granulerad slig i Grängesberg och ökad export från Dannemora med i framtidsplanerna. Jo, en sak till, och det är rekonstruk-

tionslånet på 50 milj. kr. som tidigare anslagits för att upprätthålla gruvornas produktions- och leveransvolym. Det får tydligen användas även om inte ett nytt parallellsinterband byggs i Oxelösund. Det noterar jag med tacksamhet.

De fackliga representanterna i delegationen för mellansvensk gruvindustri är starkt kritiska mot den rapport som sammanställts. Man anser att delegationen inte studerat de möjligheter till på sikt lönsam verksamhet inom mellansvensk gruvindustri som finns eller kan skapas. Delegationen borde ha analyserat de framtida möjligheterna och presenterat en helhetssyn för den mellansvenska gruv- och stålindustrin. De fackliga företrädarna anser att situationen för svensk gruvindustri kan förändras till det bättre med hänsyn till konkurrentländernas prisutveckling och produktionskostnadernas utveckling.

I den mineralpolitiska utredningen framhålls att EG:s framtida ökning av stålkonsumtionen kommer att vara tillräckligt stor för att Sverige med bevarade marknadsandelar skall kunna få avsättning för hela sin produktion. Leveranstrygghet och höjda fraktkostnader för översjöiska malmer talar till fördel för den svenska järnmalmsexporten. Möjligheterna för export av pellets och järnmalm är på längre sikt goda. De fackliga representanterna i delegationen för mellansvensk gruvindustri menar att en långsiktig bedömning, i stället för en konjunkturpassad, måste göras när det gäller insatserna för såväl gruv- som stålindustrin. Dagens kalkyler för nya kulsinterverk, som utgår från dagens tillverkningskostnader och försäljningspriser, kan visa dålig lönsamhet. Vi menar, säger de fackliga reservanterna, att detta förhållande inte kommer att bestå. En kalkyl på litet längre sikt än dagens konjunkturläge ger ett annat resultat. Därför bör inte SSAB heller tillåtas att avveckla sin gruvverksamhet. SSAB måste vidta alla de åtgärder som grundlägger fortsatt drift i dess gruvor. Jag vill för min del helhjärtat instämma i dessa synpunkter.

I den socialdemokratiska partimotionen 1980/81:1930 begärs också att regeringen redovisar resultatet och erfarenheterna av det hittillsvarande utredningsarbetet samt planerade åtgärder för att trygga sysselsättningen på bruksorterna. Den delen av motionen behandlades i går i riksdagen. Tyvärr avslogs den socialdemokratiska reservationen, som överensstämde med motionsyrkandet. Beträffande gruvorna begärs åtgärder för att de investeringar som behövs för granultillverkningen i Grängesberg igångsätts snarast. Detta förslag tillstyrker utskottsmajoriteten.

Vidare vill vi enligt yrkande i denna motion ha en ökad vidareförädling av malmen från SSAB:s gruvor och en redovisning och utvärdering härav. I motionen föreslås också åtgärder som påverkar förutsättningarna för gruvdriften inom SSAB.

Näringsutskottet anser att gruvdelegationens rapport utgör underlag för fortsatta bedömningar såväl inom regeringskansliet som inom berörda företag. De socialdemokratiska ledamöterna i utskottet litat inte så mycket på detta utan utvecklar mer konkreta förslag i reservation nr 7, som jag ber att få yrka bifall till.

Som ett uttryck för den oro som vi som bor på gruv- och bruksorterna känner inför framtiden ordnade de socialdemokratiska partidistrikten och LO-distrikten i åtta olika län i Mellansverige den 4 mars demonstrationer för sysselsättningen i basnäringarna. Därvid krävdes krafttag för att rädda och utveckla våra basnäringar. Det fordras krafttag för att åter skapa framtidstro i industrin. Tyvärr inget den borgerliga majoritetsskrivningen i utskottsbetänkandet inte någon sådan trygghet. Socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen har program för en sådan utveckling. Jag yrkar därför bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 42 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! I detta krisens år 1981 förs en rätt allmän debatt ute i samhället om vilken väg som är den rätta för att säkra en framtida svensk industrination, som har förutsättningar att leva vidare. Man kan urskilja tre huvudlinjer i debatten – det kanske finns fler.

Den första säger – något förenklat: Strunta i det gamla. De traditionella basindustrierna lönar sig inte. Det är för enkel produktion. Vi skall satsa på något nytt.

Den andra linjen, den som regeringen och de s. k. nyliberalerna företräder, finns väl dokumenterad i propositioner och betänkanden. Den linjen kan sammanfattas med orden: Mer kapitalism. Lagg dig inte i vad som händer. Det sköter företagen själva. Regleringar är ett hinder.

Den tredje linjen – den som jag och mitt parti ansluter oss till och för fram – säger att vi måste se industripolitiken ur ett vidare perspektiv. Basindustrierna, råvarutillgångarna och yrkeskunnandet behövs både nu och i framtiden. Rädda vad som räddas kan, så att vi kan gå vidare och utveckla verksamheterna för största möjliga samhällliga nytta. – Denna senare linje innebär naturligtvis att man knaprar på kapitalets oinskränkta möjligheter att styra och ställa.

Mot den här bakgrunden har vi slagits för Spännarhyttan, som i dag blåses ned. Vi har ansett att masugnen hade behövts för framtiden för att trygga råvaruförsörjningen till vår specialstålsindustri. Åtskilliga gånger har jag haft tillfälle att diskutera frågan med bl. a. industriministern, exempevis i mars förra året, då jag interPELLERADE i frågan. Då sade industriministern att Surahammars Bruks avnämare på tackjärns- och råstålsområdet knappast hade något affärsmässigt intresse av att engagera sig i Surahammars AB – trots att det kunde antas att det skulle uppstå viss skrotbrist.

Och det kanske var helt riktigt att det inte fanns något affärsmässigt intresse hos dem som redan var på väg att gå över till skrot. Däremot fanns det och finns fortfarande stora samhällliga intressen av att masugnen kan drivas vidare med tanke på den framtida inriktningen av våra basindustrier. Åtminstone så länge att masugnen kan ersättas med ny malmbaserad teknik.

Jag noterar att industriministern väsentligt har mjuknat när det gäller synen på skrotet. Jag hänvisar då till det tal som han höll i Borlänge i februari i år och som finns sammanfattat i betänkandet. Han nämner fyra åtgärder för

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

att möta en växande skrotbrist och fortsätter sedan:

”Eftersom man även internationellt ökar användningen av skrot i stålindustrin kommer sannolikt prisnivån på importskrot att öka betydligt, oavsett vilka åtgärder vi vidtar i Sverige. Det är därför bättre att de svenska stålverken går in för att utnyttja den malm och det stål som står till förfogande inom landet och träffar avtal om råvaruförsörjningen som gagnar hela branschen. Därmed minskar faran för en växande skrotimport, som skulle medföra stora merkostnader och sämre konkurrenskraft för svensk stålindustri.”

Det här är en reträtt, ett erkännande av att hela den problematik som vi har tagit upp var riktig.

Mot den här bakgrunden hade det säkert varit möjligt att rädda Spännarhyttan, att sätta in Spännarhyttan i det här sammanhanget. Jag tror inte att Norbergsfolket kommer att tacka industriministern om fem år, som han sade till dem då han var där uppe och menade att nedläggningen var riktig.

Jag kan bara hänvisa till vår motion, där vi skriver att man omedelbart – och det är i dag, eftersom man håller på att blåsa ned masugnen nu – skall vidta åtgärder för att hindra en nedläggning av Spännarhyttan och att en samhällsekonomiskt grundad plan för specialstålsindustrin skall tas fram med sikte på framtida verksamhet och på råvaruförsörjningen.

Industriministern har under debatten här kritiserat socialdemokraterna för deras planförslag, och vi har också fått en släng av slevn. Han argumenterade mot mitt anförande innan jag hållit det. Det är möjligt att han visste vad jag skulle säga. Men han kan inte avfärda våra planer så enkelt, eftersom vi i vårt parti talar om på vilken grund planerna skall läggas. Vi ställer den planerade utvecklingen i relation till de samhälleliga behoven, den samhälleliga nyttan och ekonomin. Vi ställer den naturligtvis inte i relation till kapitalets önskningsar – det är Nils Åslings uppgift att försvara dem.

Jag har med mina 15 minuters talartid rätt ont om tid. Men i direkt anslutning till vad jag har sagt om Spännarhyttan, specialstålsindustrin och den tilltagande oredan inom hela stålbranschen vill jag gå över till de små handelsstålverken, som ligger mig varmt om hjärtat, eftersom Hallstahammars Bruks öde nu ser ut att vara beseglat.

Också på detta område har vi krävt snabba åtgärder, och vi gör det fortfarande genom vår motion. Vi kräver en krisplan för de mindre handelsstålverken med målsättningen att rädda jobben och industrin på de berörda orterna.

Det är synd att det skall gå så långt med eländet, men det verkar som om både stora delar av stålindustrin och den här regeringen måste falla innan det blir möjligt att ta några nya tag. Det är det ett och ett halvt år. Det är en i detta sammanhang mycket lång tid – avvecklingen går orchört snabbt.

Vi kräver en krisplan. Och det är inte bara vi här som gör det. Jag kan försäkra industriministern – han lyssnar säkert någonstans i huset – och utskottsmajoriteten, som har företrädare här, att varenda människa som lever i skuggan av ett järnverk vill se någon form av plan för hur framtiden

skall se ut. Jag får väl säga "i skuggan av" i de tider som nu är. Man är rädd för kapitalets härjningar.

Utskottet för sin del ansluter sig kort, cyniskt och i nyliberal anda till tesen att företagarna själva skall klara ut problemen. Vi vet hur det går. Vi såg hur det gick med Lesjöforsavtalet, som Hallstahammars Bruk försökte driva fram. Även om det också hade betytt stor arbetslöshet, så hade det inte inneburit en fullt så stor katastrof som nu, när hela den varma delen läggs ned. Men då blev det stopp för de lån som begärdes för att genomföra struktureringen. Så mycket betyder alltså regeringens allmänna tal om att företagen själva skall klara problemen – man kan strypa dem genom att inte bevilja lån i stället.

Det allra värsta som står att läsa i betänkandet finns på s. 20, första stycket. Här gäller det specialstålsindustrin, men detta är en bärande tes för hela stålindustrin utanför SSAB: "Ansvaret för strukturförändringarna", som nu skall genomföras inom specialstålsindustrin, "ävilas främst företagen och de anställda."

Jag tycker att Karl Björzén från utskottsmajoriteten skall svara på den fråga jag tänker ställa. Kapitalets företrädare här i riksdagen, bl. a. Karl Björzén, borde veta vilka lagar och maktförhållanden som råder ute i arbetslivet. Hur kan de i en skrivning i utskottsbetänkandet begära att de anställda, som måste slåss för sina jobb, sin bygd och sin framtid, som varje dag är beredda att ta ansvaret för sin framtid och sitt yrke, skall kunna vara med och ta ansvar, när strukturförändringarna genomförs på andras villkor, på kapitalets villkor? När hade de anställda någonting att säga till om i utvecklingen inom specialstålsindustrin eller i de små handelsstälverken?

Det här är ett sätt att försöka dölja att man själv inte tar något ansvar. Vpk kräver att regeringen och riksdagen skall ta det ansvaret och inte hänvisa till de anställda eller till företagen. Det här är en aldeles för viktig sak för att skötas av privatkapitalet. Det går inte att krypa undan ansvaret med allmänna undanglidande formuleringar. Den svenska stålindustrins framtid har betydelse för hela vår industriella politik, för våra möjligheter att leva vidare som industrination med förädlingsindustri, export och allt vad det är ni vill vara rädda om. Därför måste det tas ett samhälleligt ansvar för detta.

Det går inte att komma undan det faktum att det här är en politisk fråga. Den är politisk därför att avsaknaden av en framåtriktad målsättning och planering håller på att driva hela stålindustrin i fördärvet. Det fordras nu snabba politiska beslut, som Lars-Ove Hagberg och många andra sagt i debatten i dag, för att förhindra att anarki, oreda och kortsiktig profitjakt raserar stålindustrin för lång tid framöver. Varför måste allting drivas i botten innan man börjar se hur allvarligt läget är?

Nils Åsling kritiserade tidigare i dag – jag hoppas att han kommer in i debatten senare – tendensen till samhällelig styrning med tanke på vad vi föreslår. Men det är ett samhälleligt intresse att det finns en svensk stålindustri på 1980- och 1990-talen. Därför måste en samhällelig styrning in. Den styrning som sker med utgångspunkt från profitbehovet har ingenting med våra och samhällets önsknningar att göra. Det är ju en klar motsättning

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

mellan å ena sidan våra krav på en bevarad och utvecklad industri, jobb på orterna och en levande Bergslag och å andra sidan kapitalets strategi och intressen.

I vår motion har vi angivit inriktningen av den framtida stålindustrin. Motionen handlar om väldigt många saker, och jag skall inte läsa upp dem – ni kan själva gå till motionen – utan bara beröra dem kortfattat.

Vi behandlar frågan om energin och kostnaderna för den – det har en koppling till avveckling av kärnkraften också för den delen. Förädlingsgraden måste ökas, och det måste ske en utveckling av produkter och processer. Vi diskuterar vilka möjligheter som finns att komma in på nya marknader. En inhemsk utveckling som alternativ till nedskärning och svångremspolitik skulle naturligtvis ha en väldig effekt för våra basnäringar. Inte minst viktigt är att öka andelen svenska insatsvaror i svenska produkter – jag återkommer till det sedan.

Det finns alltså vägar ut ur krisen, men det går inte att göra som företagen i stor utsträckning gör i dag. När man kommer ut och talar med någon direktör är det som att höra Sven Jerring referera fotboll 1936: Japaner, japaner, japaner!

Direktörerna nöjer sig med det. De tycker att de är utsatta för något slags orättfärdig konkurrens, att de deltar i en idrottstävling där de inte startar från samma linje som andra, för alla andra stålindustrier i världen har statsstöd och subventioner. Direktörerna hänger med huvudet och är allmänt sura över att inte få jobba på lika villkor.

När vi då lägger fram förslag om att man inte helt skall underkasta sig den kapitalistiska utvecklingen utan också satsa på en inhemsk utveckling utifrån våra behov, både av det som stålindustrin kan producera och vårt behov av att ha en stålindustri, kallar man det för protektionism och isolationism – jasså, vi skall in i Östeuropa nu! Det är inte detta det handlar om. Det är inte samma sak att delta i internationell handel som att helt underkasta sig kapitalets önskningsar. Det är två skilda saker, och det tycker jag att man skall hålla reda på.

Jag nämnde svenska insatsvaror i svenska produkter. Det kan inte vara riktigt att en svensk exportprodukt, t. ex. en Volvo, innehåller mellan 60 och 70 % importerade delar. Jag inbillar mig, utan att på något sätt vara expert på bilfabrikation, att stora delar av innehållet i en Volvo skulle kunna göras inom vårt land.

Det är väl ingen protektionism att inse detta och börja köpa av svenska underleverantörer som levererar likvärdiga varor. Samhällsekonomiskt är det ju alldeles riktigt. Den som är det minsta rädd om sitt jobb, sin industri och sin bygd begriper att det måste vara rätt väg i stället för att importera varor vi skall exportera.

Från borgerligt håll pratas det oerhört mycket om exportökning. Vi skall exportera oss ur krisen, heter det. Men lika väl som man hittar nya kunder och nya marknader för exporten kunde man ju höja andelen inhemskt producerade varor i det man säljer. Det är också en exportökning, i pengar räknat, som ger jobb i vårt land. Det är lika mycket värt som en ny kund, om

man kan leverera mera svenska varor i den grej man säljer. Det måste vara en framgångsväg för svensk industri.

Åtstrammingspolitiken förstör marknaden för våra basnäringar. Skall vi skära ner den offentliga sektorn, är det klart att behovet minskar av både stål och trä, för att göra den kopplingen till träindustrin. Utveckling av den offentliga sektorn innebär att man får viss marknad för våra basvaror. Bygger man hus, går det åt armeringsjärn och balk. Bygger man ut och förbättrar järnvägarna, behövs både räls och vagnmaterial. Rationaliserar man och gör bättre tankers som inte släpper ut olja, t. ex. genom att man förser dem med dubbla väggar, går det åt fartygsplåt.

Det finns mängder av satsningar som är nyttiga och nödvändiga inom vårt land som i sig innebär att marknaden för basindustrierna ökar. Det är ett direkt alternativ till åtstrammingspolitiken.

I fråga om processteknikerna – jag skall strax sluta, så att anförandet inte drar så långt över den anmälda tiden – måste det tas rejäla tag. Det pratas i allmänna ordalag om att det vore bra om svensk stålindustri återigen kunde ta ledningen och inta en framträdande position när det gäller processteknik. Vi är ju på väg dit. Det håller på att utvecklas nya, värdefulla processtekniker som – om man inte i dag lägger ner gruvorna – faktiskt skulle kunna användas på några platser i Bergslagen. De som sysslar med detta vet att det inte rör sig om den fantastiska storskalighet som annars kännetecknar en masugns iönsamhetsnivå, utan de nya teknikerna skulle kunna användas på vissa av bruksorterna. Men då får man inte röja undan basen för dem, dvs. malmen, för det här är ju malmteknologi. Man kan inte stå där med ett jättestort skrotlass och ha en malmprocess.

Vi måste se till att vi slipper en liknande utveckling på det här området som det har varit på gruvområdet hittills. Där har svenskt kapital gått ut och investerat utomlands och därigenom slagits mot svensk export av malm. Så var det t. ex. när Gränges satsade av sina 900 miljoner som man fick för LKAB i Liberia och konkurrerade med LKAB. Vi måste se till, att de här teknikerna inte hamnar utomlands i utvecklingsprojekt, så att vi kanske får en sådan här stålprocess för första gången i USA eller Västtyskland, som sedan skall producera bättre och billigare och konkurrera ut ytterligare svensk stålindustri. Detta är ett nationellt intresse, och den sittande regeringen borde alltså ta tag i de här frågorna och försöka göra någonting åt saken.

Jag kan inte göra annat än yrka bifall till vår motion 1933, som tar upp alla de här frågorna som pekar på vilken väg man faktiskt kan gå för att klara svensk stålindustri – i skarp kontrast mot den förda politiken.

Anf. 43 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar inledde sitt anförande med några allmänna synpunkter på industripolitiken. Det kunde ha varit en givande utgångspunkt för en diskussion, om han bara hade presenterat de olika alternativen på ett litet bättre sätt.

Hans Petersson menade att det första alternativet betyder att basindustri-

erna inte längre är någonting att ha: de är olönsamma, de skall bort, vi skall bara satsa på nytt. Jag vet inte vilka anhängare till en sådan linje han har träffat; i varje fall finns det väl ingen som hyser en sådan uppfattning här i kammaren.

Det andra alternativet skulle man känna igen i propositionen och betänkandet som här diskuteras. Men det sätt på vilket Hans Petersson redovisade det tycker jag var väldigt vilseledande. Vad är det som har hänt på det här området? Jo, den första borgerliga regeringen gick in i branschen därför att den befann sig i en svår kris. Man har satsat 5 miljarder inom handelsstålsindustrin och sedan ett par miljarder i specialstålsindustrin för att undvika att branschen skulle bli för svårt skadad av kristiden. Det har man gjort för att bevara en svensk stålindustri, och skälen till att man vill bevara den är många. Det är omtanke om människorna som arbetar där, det är omtanke om regionerna där företagen är verksamma och det är omtanke om vår betalningsbalans. Stålindustrin är ju fortfarande nettoexportör och tjänar alltså in mera pengar än man importerar för.

Det tredje alternativet har Hans Petersson själv med hjälp av Lars-Ove Hagberg beskrivit under så lång tid här i dag att det inte finns någon anledning att kommentera det ytterligare.

Sedan gled Hans Petersson över till Spännarhyttan och ville sätta in den frågan i det här sammanhanget, och det var ju ett litet plötsligt skutt. Jag vill ta fasta på att Yngve Nyquist tidigare i debatten nämnde att det måste vara väldigt ledsamt för mig att stå här i talarstolen i dag när Spännarhyttan läggs ner. För att bakgrunden till hans yttrande skall vara klar vill jag berätta att visst känns det olustigt och otrevligt. Har man arbetat på en arbetsplats i över 25 år, är det inte roligt att se den försvinna. Jag hör till dem som har blivit uppsagda och förlorat mitt jobb. Från i höst har jag alltså inte något arbete att komma tillbaka till när jag är ledig från riksdagen eller om jag blir utslagen i nästa val. Det är naturligtvis inte roligt, men man kan ju inte i arbetet som riksdagsman tänka på sina personliga förhållanden.

Anf. 44 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna talaren om att repliken gällde Hans Peterssons i Hallstahammar anförande.

Anf. 45 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Min repliktid är ändå ute, så jag får väl återkomma. Men vad jag sade syftade även på Hans Peterssons resonemang om Spännarhyttan.

Anf. 46 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Karl Björzén sade att den första linjen inte var företräd här i kammaren. Nej, det har jag inte hört att den skulle vara, och jag sade inte heller att den var det. Däremot har den omnämnts i olika debattinlägg på andra håll. Det finns de som hävdar att de gamla basindustrierna inte är någonting för oss att hålla på med, därför att tillverkningen sker mycket billigare i u-länderna. Vi skall alltså inte hålla på med stålindustri, säger man,

utan vi skall ägna oss åt mer högteknologisk verksamhet.

Den andra linjen däremot, den nyliberala, talar om så få inskränkningar som möjligt i kapitalismens sätt att fungera. Att företagen sköter dessa frågor själva får vi höra i varenda debatt. Inte ens Karl Björzén kan vara ovetande om att det förhåller sig så. Det är också lätt att hitta sådana uttalanden i propositioner och betänkanden. Men vi vet ju hur visan går.

Den omsorg om folk, bygder och regioner samt stålindustri som Karl Björzén presenterar som en grund för detta tänkande motsägs ju av utvecklingen. Denna går i motsatt riktning. Människor på alla möjliga platser runt om i landet får slåss till sista droppen för att få behålla sina jobb, för sitt yrkeskunnande osv.

Den utveckling som Karl Björzén är anhängare av raderar i snabb takt ut stålindustrin. Den kommer också att göra det om inte den tredje utvecklingsvägen, som jag är förespråkare för, får komma med i bilden. Det gäller att se till att vi har en stålindustri även på 1980-talet.

Vi har ju lämnat stöd till SSAB, säger man. Javisst, men det har ni gjort för att rädda privatkapitalet och för att undvika en fullständig konkurs. Det har ni gjort efter det att kapitalisterna fått sköta det hela i närmare 100 år. Först när vi har kommit till den yttersta branten för svensk handelsstålsindustri och stålindustrin i övrigt, bekvämar sig regeringen att träda in. Man skulle naturligtvis ha nationaliserat dessa basnäringar för 20, 30, 40 eller 50 år sedan – jag vet inte när. Det hade varit det rätta.

Samma sak kommer man att få säga om specialstålsindustrin och de mindre handelsstålverken, då man träder in på arenan någon gång år 1985, 1986 eller 1987, när allt är kaputt med stålindustrin. Men då är det för sent att göra något åt utvecklingen. Då har man uttraderat så mycket yrkeskunnande och annat att man inte har några handlingsmöjligheter. Så är det med den politik som Karl Björzén företräder.

Anf. 47 KARL BJÖRZÉN (m) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar ville ha en kommentar till uttalandet i betänkandet om att ansvaret för strukturförändringar främst åvilar företagen och de anställda. Jag vill påpeka att det finns en lagstiftning i detta land som styr både statens och de enskildas handlande. Även om man har en mycket omfattande, central statlig planering, så kan man därför inte hur som helst vidta åtgärder i överensstämmelse med centralt uppgjorda planer. Det går alltså inte att tvinga enskilda företag till samverkan som de själva inte är intresserade eller betjänta av. För att kunna genomföra planerna är det kanske bättre att man använder "morötter", dvs. bidrag i olika former. Ibland måste kanske de statliga åtgärderna vara så omfattande att staten kommer att styra hela branschen.

Det torde emellertid inte vara obekant för kammarens ledamöter att vi har ett stort budgetunderskott, vilket gör att det kommer att bli ont om pengar för sådana ändamål. Den vägen är alltså f. n. oframkomlig. Därmed återstår bara att ta vara på det positiva i de insatser som företagen själva gör för att

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

söka sig fram till vettiga samarbetsformer och ett gott totalresultat för branschen.

Anf. 48 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! På tal om det ansträngda budgetläget vill jag säga att vi har krävt att stålindustrin skall överföras i samhällets ägo för en symbolisk summa. Jag kan tänka mig att betala en krona för stålindustrin som den ser ut i dag.

Även om samhället beslutar sig, som Karl Björzén sade, för en viss utveckling, kanske den inte överensstämmer med företagets intressen. Då kan man inte heller styra företagen. Därför måste stålindustrin vara i samhällets ägo. Därmed kan man också kräva av de anställda att de skall medverka i strukturförändringar och liknande åtgärder. Men att under kapitalets makt kräva att de anställda skall medverka till att föra utvecklingen i en viss riktning, samtidigt som de riskerar att bli friställda och arbetslösa, är horribelt. Sådant visar bara att Karl Björzéns ideologiska resonemang inte håller. Men om staten tar över stålindustrin för en krona, då kan vi råda bot på budgetunderskottet och klara planeringen för stålindustrin.

Tredje vice talmannen anmälde att Karl Björzén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 49 INGEMAR KONRADSSON (s):

Herr talman! Det regeringsförslag som vi nu behandlar berör en industrigren som har haft och rimligen i framtiden borde ha stor betydelse för sysselsättningen och ekonomin i vårt land. Därför är det ytterligt beklagligt att propositionen innehåller så litet av framtidssatsning och förslag till åtgärder som skulle kunna stärka stålindustrins möjligheter till expansion och öka dess konkurrenskraft.

För mig framstår propositionen som en 130 sidor lång beskrivning av problem med en fatalistisk inställning till hur problemen skall lösas. Industriministern använder formuleringar som att han är medveten om att läget förvärras, men att han dock inte är beredd att förorda någon förändring, eller formuleringar som att det nu ankommer på företagen att överväga vilka åtgärder som vidtas. Hemställan i propositionen utmynnar i förslag om rekonstruktioner och strukturförändringar som alla har det gemensamt, att de minskar sysselsättningen och skär bort verksamheter utan att något väsentligt nytt kommer i stället.

I ett läge när vårt land lever på lån från utlandet borde ju regeringens förslag i industripolitiskt hänseende vara offensivt och framåtsyftande för att man den vägen skall kunna lösa en del av de ekonomiska problemen.

Det är inte bara socialdemokraterna som nu riktar kritik mot regeringens passiva hållning i industripolitiken. Även företagsledarna har i många olika sammanhang gett uttryck för sitt missnöje med regeringen. T. o. m. i propositionen redovisas hur enskilda företag vänt sig till regeringen med

vådjan om hjälp. Man kan heller inte utan vidare avfärda den förödande kritik som ligger i att 54 riksdagsledamöter från fyra politiska partier i olika motioner tagit upp frågan om skrotkrisen.

Fyra moderater kritiserar industriministerns fromma förhoppningar om en förhandlingslösning i skrotfrågan genom att bl. a. skriva:

”Industriministerns optimism delas dock inte av specialstålsföretagen och de mindre handelsstålsföretagen, ej heller av övriga bedömare i de trakter där dessa företag bedriver sin verksamhet. Där föreligger stor oro för att förhandlingarna i skrotfrågan inte skall leda till ett godtagbart resultat ---.”

Detta var vad fyra moderater skrivit i en motion. Två folkpartister kräver att riksdagen hos regeringen begär en fördelningsplan för skrot.

I flera motioner har socialdemokrater från olika håll i landet ställt liknande krav och påpekat att regeringen inte får vara passiv i den här frågan.

Mot den bakgrunden är det bra att näringsutskottet så klart markerar att regeringen bör ta det initiativ som behövs för att få till stånd en överenskommelse, om de nuvarande förhandlingarna inte leder till resultat. Det hade naturligtvis varit ännu bättre om utskottets uttalande följts upp med ett tillkännagivande. Men skrivningen kan ju rimligen inte misstolkas. Industriministern rekommenderas av ett enhälligt näringsutskott att se till att man får en rimlig och rättvis uppdelning av skrottillgångarna – och det är bra. Detta är min tolkning av skrivningen, men jag tyckte att industriministern i sitt inlägg i debatten gjorde en något svävande tolkning av utskottets betänkande. Jag kan för egen del inte tolka det på något annat sätt än att det är en klar rekommendation till industriministern att gå in och rätta till de problem som nu finns mellan de berörda parterna, om man inte kommer fram till en uppgörelse.

Men frågan har egentligen en betydligt större räckvidd. Problemet gäller hela den svenska stålindustrins metallurgiutveckling. Om vi över huvud taget skall ha kvar någon svensk gruv- och stålindustri måste vi snarast bestämma oss för hur metallurgin skall utvecklas. I den frågan har tyvärr varken industriministern eller näringsutskottets borgerliga ledamöter velat ta ställning. Med hänvisning till att företagen själva får lösa de här problemen avvisas kallt socialdemokraternas förslag om en särskild kommission med uppgift att planera stålindustrins metallurgiutveckling. Ändå är det i den här frågan som möjligheterna för en svensk malmbaserad metallurgi ligger. Om vi snabbt fick fram förslag om hur vi skall få i gång järnsvampproduktionen och nya råjärnsprocesser, skulle vi säkert klara produktionen i de mellan-svenska järnmalmsgruvorna liksom i stålverken.

Vi vet att de svenska stålföretagen inte själva klarar den här omställningen till nya råjärnsprocesser. För det behövs en aktiv industripolitik där staten medverkar både i samordningsfrågor och med direkt stöd till utvecklingen. Gruv- och stålindustrin har stor betydelse för sysselsättningen och landets ekonomi. För verkstadsindustrin och vidareförädlingen över huvud taget är en inhemsk stålproduktion av stor betydelse.

Därför är den här frågan minst lika viktig som det mer kortsiktiga

problemet med skrotuppdeleningen. Alla de 54 riksdagsledamöter som motionerat om statlig medverkan i förhandlingarna om skrotet borde ha samma intresse för metallurgins utveckling på längre sikt. Går vi inte in snabbt för att klara den här frågan, så löper vi risk att inom några få år ytterligare ett antal järn- och stålverk slås ut från marknaden. Bruksorterna dör – sysselsättningen försvinner.

Däremot skulle aktiva insatser från samhällets sida för en rationell metallurgi kunna betyda ett nytt uppsving för gruvor, järn- och stålverk samt manufakturering och även i fortsättningen vara en trygg och säker bas för den svenska verkstadsindustrin.

Ett av de viktigaste förslag som riksdagen rimligen har att ta ställning till är den socialdemokratiska reservationen om metallurgiutvecklingen.

Till viss del uppfylls de krav som ställs i motionen från Örebro av de socialdemokratiska reservationerna. Det hade varit önskvärt med en bättre markering för verksamheterna vid Håkansboda och Mineralprocesslaboratoriet. Men eftersom det fortfarande finns förhoppning om att projekteringen i Håkansboda skall få fullföljas och att Mineralprocesslaboratoriet t. v. fortsätter sin verksamhet, får vi följa utvecklingen och eventuellt återkomma i annat sammanhang.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 50 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Av näringsutskottets betänkande nr 44 får vi återigen bekräftat hur regeringen och den borgerliga utskottsmajoriteten framhårdar i sin tro på att den svenska stålindustrins framtid bäst klaras om företagen själva och utan inblandning från staten får fatta besluten när det gäller vår stålindustris framtid och utveckling.

Utvecklingen har klart visat att den filosofin inte håller. Nej, önskar vi en fortsatt utveckling av svensk stålindustri så krävs det, som vi socialdemokrater så ofta har framhållit, att regeringen går in och tar ett kraftfullt initiativ för att få till stånd en helhetslösning av hela stålindustribranschens problem.

Att årets riksdagsdebatt om den svenska stålindustrins framtid kom att infalla just i dag är naturligtvis en tillfällighet, men mot bakgrund av vad som i dag sker uppe i Spännarhyttan, så ter detta sig som en verklig utmaning för oss bergslagsbor.

Det är en mörk dag för Norbergs befolkning i dag, och tusentals engagerade människor runt om i Bergslagen upplever ett smärtsamt nederlag. Sista skiftet vid den ASEA-ägda masugnen i Spännarhyttan är avslutat om bara några timmar. Omkring 275 anställda vid den enda kvarvarande masugnen får lämna sina jobb.

En månghundraårig tradition, som utgjort basen för näringslivet i Bergslagen, är till ända.

Vad som nu sker innebär inte bara att hundratals anställda med familjer i Spännarhyttan, Surahammar och berörda gruvorter ställs inför svåra

problem och att de berörda kommunerna, som Thure Jadestig i gårdagens regionalpolitiska debatt redogjorde för, hamnar i mycket besvärande situationer.

Nej, det är framför allt också ett problem som hela den mellansvenska specialstålsindustrin drabbas av. Efter Spännarhyttans nedläggning kommer de svenska specialstålverken helt att hänvisas till skrotet som råmaterial.

Även om skrotsituationen just nu i en lågkonjunktur inte betraktas som direkt akut, så har oron för den framtida skrotsituationen allvarligt förts fram vid ett flertal tillfällen av företrädare för branschen. I dagens debatt har problematiken i fråga om skrotsituationen behandlats mycket ingående av flera talare.

Ovissheten om hur den framtida skrotsituationen kommer att gestalta sig utgör alltså fortfarande ett starkt skäl till att masugnen i Spännarhyttan inte skall läggas ned.

Nedläggningen av masugnen i Spännarhyttan har inte skett utan kraftiga protester från såväl de anställda som deras fackliga organisationer. I kampen för att bevara Spännarhyttan har tusentals människor tillsammans med berörda kommuner och länsmyndigheter varit engagerade. Flera uppvaktningar inför industriministern och interpellationsdebatter i riksdagen har genomförts.

Det främsta krav som i dessa sammanhang framställts har varit en begäran om tillsättandet av en allsidig utredning som utvisar det framtida behovet av tackjärn och förutsättningarna för en samlad lösning kring Spännarhyttan.

Det har nu visat sig att alla dessa ansträngningar har varit förgäves. Det är bl. a. mot denna bakgrund, herr talman, som jag anser att den borgerliga utskottsmajoritetens skrivning i näringsutskottets betänkande är väl cynisk. Där faller man helt in i vad industriministern säger i propositionen och anser att ansvaret för strukturförändringar åvilar främst företagen och de anställda och att man mot denna bakgrund inte finner det motiverat att statsmakterna medverkar till en strukturplan för specialstålsindustrin i enlighet med vad vi socialdemokrater kräver.

Vi vet att det här resonemanget inte håller. Det håller inte heller efter det att Karl Björzén försökt motivera skrivningen.

Hade de anställdas synpunkter i exempelvis Spännarhyttetallet tillmätts någon som helst betydelse, ja, då skulle driften ha fortsatt i såväl Spännarhyttans masugn som stålverket i Surahammar, och Bondgruvan i Norberg skulle inte heller ha behövat läggas ner.

Nej, så länge vi har kvar en borgerlig regering i detta land kommer de anställdas möjligheter att påverka industripolitiken och strukturutvecklingen att vara en chimär.

Herr talman! Genom regeringens passiva hållning och ointresse för kravet på en samordnad strukturplan för specialstålsindustrin är risken uppenbar att branschens utveckling även fortsättningsvis helt kommer att styras av företagens egna vinstintressen. Konsekvensen av det kan endast bli en, nämligen en fortsatt utslagning av svensk stålindustri som medför att

ytterligare stålorter kommer i farozonen.

Ett färskt exempel på avsaknaden av en samordning inom branschen är SKF:s beslut om att söka sig in på nya tillverkningsenheter inom snabbstålsområdet, som innebär ett försämrat marknadsläge för de två svenska företag som redan nu är etablerade inom denna tillverkning.

Herr talman! De till betänkandet fogade socialdemokratiska reservationerna sammanfaller helt med den uppfattning jag har i dessa frågor, varför jag yrkar bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

I detta anförande instämde Thure Jadestig (s).

Anf. 51 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Regeringens industripolitiska handlande har präglats av två grundläggande svagheter. En har varit oförmågan att ta positiva grepp och stödja framåtsyftande investeringar. En annan har varit en naiv övertro på marknadens förmåga att lösa alla problem. Båda dessa svagheter illustreras väl av två olika punkter i dagens proposition om stålfrågor. Den första utgör oviljan att satsa på en vidareförädling av malmen i Grängesberg till granuler eller minipellets. Den andra visas av oförmågan att inse att problemen runt skrottillförseln är ett exempel på ett marknadsmisslyckande som staten måste rätta till för att vår marknadsekonomi skall fungera.

Gruvorna i Grängesberg har under senare år haft avsättningssvårigheter. Dessa sammanhänger bl. a. med att leveranserna av slig till Oxelösund och Domnarvet minskat eller upphört och med att efterfrågan på styckemalm från vissa belgiska förbrukare minskat. Det har därför varit nödvändigt att söka utveckla en mer marknadsanpassad produkt som lättare kan finna avnämare. Så har nu skett genom att man tagit upp tillverkning av s. k. granuler eller minipellets av höganrikad slig. Metoden testades under fjolåret i full skala och visade sig hålla måttet. Man hade då en produktionsvolym på 60 000 ton. Produkten var av god kvalitet, även om produktionsmetoderna av naturliga skäl var relativt primitiva.

Det har tidigare i dag talats om att det skulle finnas vissa tveksamheter beträffande produktionen av granuler. Så är inte fallet. Det står helt klart att produktiviteten på sinterbandet höjs kraftigt, med åtminstone 35 %, genom den nya processen. Att man nu vill göra ytterligare ett fullskaleförsök i juni månad i år i Oxelösund beror inte på att man har några misstankar om att granuler inte skulle fungera lika väl som traditionell slig. Å andra sidan är det naturligt att man vill skaffa sig full säkerhet om en ny metod. Det nya provet skall inte jämföras med någon utvärdering i egentlig mening. En sådan är redan gjord. Vad det rör sig om är en helt rutinmässig prövning för att än en gång bestyrka att metoden håller.

Vad som nu behövs är att SSAB skyndsamt kan uppföra en lagerlokal till en kostnad av 30 milj. kr. för den nödvändiga hårdningen av granulerna. Nu kan man enbart producera dem under en mycket kort tid på sommaren. Med hänsyn till att alla förutsättningar för en förbättrad lönsamhet i gruvdriften bör tas till vara och med tanke på att det brådskar, då det ändock kommer att

ta ett och ett halv till två år för att fullborda investeringen, är det viktigt att anslaget ges nu, så att arbetena snabbt kommer i gång.

Regeringen har naturligtvis ingen känsla av att det brådskar. Likt Fabius Cunctator, Fabius Dröjaren, lägger Nils Åsling pannan i djupa veck och vill att frågan ytterligare skall prövas och utredas. I dagens läge har vi emellertid inget utrymme för industripolitiskt navelskådande, i varje fall inte i denna fråga. Produktionen av granuler har redan visat att den tekniskt håller måttet. Den är en nödvändig vidareutveckling som behövs för att Grängesgruvan skall kunna fortleva. Det finns ett stort intresse för den nya produkten hos avnämarna nere på kontinenten. Allt som behövs är att man i dag får det klartecken som riksdagen kan ge genom att bevilja ett rekonstruktionslån om 30 milj. kr.

Fru Hambræus hade fullständigt rätt, när hon tidigare påpekade att det brådskar. De borgerliga försöken till förhaling och uppskov är sakligt helt omotiverade. De visar bara att regeringen nu inte har någon som helst *handlingskraft*. Den kostnad det rör sig om, 30 milj. kr., är mycket liten. Det gäller speciellt om vi betänker alternativet: kostnaden för att lägga ned en gruva med i varje fall 700 anställda – i dag är det närmare 900 anställda. Denna kostnad blir naturligtvis oerhört mycket större.

Om vi gör den här investeringen är framtiden för Grängesgruvan ingalunda så mörk som många vill utmåla den. Man har både från den lokala företagsledningen och från facket visat stora prov på realism och vilja till utveckling. Det har bl. a. tagit sig uttryck i att man utarbetat en plan för en avveckling av 140 arbetstillfällen under två år för att trimma organisationen och göra den mer effektiv. Därefter återstår ungefär 700 anställda. Med en årsproduktion om 2 miljoner ton, där 50 % eller mer består av de nya granulerna, bör man få en rimlig lönsamhet och få ett kassaflöde som dels täcker de rörliga kostnaderna, dels möjliggör de ersättningsinvesteringar som är nödvändiga. Lyckas man med detta, vilket det finns alla förutsättningar för, kommer också gruvan att fortleva.

Framtiden för gruvan kan därför bedömas som ganska gynnsam. Men det är helt nödvändigt att den nya investeringen för produktion av granuler kommer till stånd. Dess bättre har vi ju i utskottet fått majoritet för den socialdemokratiska linjen. Låt oss hoppas att den eller de borgerliga ledamöter som påstått sig se ljuset har kuraget kvar till den stund då tryckningen kommer. För en gångs skull kanske förnuftet segrar.

En annan principiellt intressant och viktig punkt som vi i dag behandlar rör frågan om skrottillgången för stålindustrin. Denna fråga har kommit i ett drastiskt nytt läge i och med att metallurgin i Domnarvet läggs ned och SSAB vill gå över till ökade insatser av skrot för sin stålframställning. Såvitt jag begriper råder det föga tvivel om att detta är en berättigad åtgärd, om man ser det rent företagsekonomiskt – sannolikt rör det sig för SSAB:s del om möjligheter till årliga besparingar i storleksordningen 20–30 milj. kr. Samtidigt är det mycket tveksamt om det går att fördubbla den svenska skrotimporten upp till kanske 700 000 ton. Att en sådan ökning skulle ge upphov till negativa prisseffekter står tämligen klart.

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Ett antal privatägda stålverk har därför blivit mycket oroade över SSAB:s planer. Industriministern tycks däremot föga oroad. Han intar en attityd av obekymrad, sangvinisk låt-gå-mentalitet. Han tycks som sagt tro att marknaden löser problemet.

Men det är precis vad vi inte kan vänta oss i detta fall. Det här är ett skolboksexempel på vad ekonomer brukar kalla marknadsmisslyckande. Ur ett isolerat företagsekonomiskt perspektiv handlar SSAB korrekt. De andra stålverken har naturligtvis inte heller något skäl att göra annat än att optimera var för sig i dagens läge. Men tillsammans leder deras uppträdande till osäkerhet och sannolikt betydande förluster i den internationella bytesrelationen för Sverige genom att importökningen pressar upp priserna. Vad som kortsiktigt ter sig förnuftigt för varje enskilt företag kan därför samhällsekonomiskt bli mycket tvivelaktigt. Detta problem – och det är själva poängen – kan inte marknaden lösa av sig själv. Därför måste en samlad aktion, ledd av staten, komma till stånd.

Men regeringen dröjer. Herr Åsling tvekar. Han vill ingenting göra. Han har bränt fingrarna så många gånger tidigare att han blivit ängslig och defaitistisk. Inte ens i de mest uppenbara fall vågar regeringen längre handla.

Att sätta till en kommission för att ta itu med frågan är i dag en nödvändighet. Den som verkligen begriper hur marknadsekonomi fungerar bör därför stödja den socialdemokratiska reservationen.

Med dessa ord, fru talman, ber jag att få yrka bifall till utskottsmajoritetens hemställan i punkt 12, som rör investeringen i granultillverkning i Grängesberg, och i övrigt bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 52 RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Det ärende vi nu behandlar gäller i sin värländska avgränsning jobben i Storfors, Munkfors och Hagfors. Det gäller framtiden för nästan alla industriarbetande människor i de här tre orterna. Det är människor som numera har vant sig vid att leva i den största ovisshet. Allt medan finansjättarna i Stockholm stuvar om i bolagskonstruktionerna och ger de gamla bruken nya amerikanska namn, kommer de kalla beskeden stötvís. En amerikansk konsultfirma har utrett och funnit att 450 arbetare i Storfors inte längre behövs. Direktörerna i Nyby-Uddeholm är nöjda. Det här skall ge besparingar åt ägarna och bättre lönsamhet. Hur det går med Storfors brukssamhälle, med dess skola och annan samhällelig service, hur det blir för de anställda och deras familjer behöver de höga och välbeställda inte bekymra sig om. Det finns inga lagar i detta land som tvingar dem till det. De lever inte i ett samhälle som ställer krav på god hushållning med sina egna tillgångar.

För att kunna förstå detta måste man sätta in den värländska

stålindustrin och hela den svenska stålindustrin i ett internationellt ekonomiskt sammanhang. De svenska gruvbolagen och den svenska gruvmaterielindustrin med de dominerande storfinansintressena i ryggen satsar på att sälja teknologi och avveckla den för dem olönsamma gruvdriften i Sverige. Kapitalet har skickligt anpassat sig till att de malmer som finns i Sverige blir allt mindre värda i det imperialistiska ekonomiska systemet. Följderna av denna kapitalets nya strategi är bl. a. den nedläggningsvåg som nu spolar bort hela samhällen i Bergslagen. Genom att exportera teknologi har gruvbolagen bidragit till att de svenska malmernas vikande konkurrenskraft ytterligare har försämrats i och med att nya gruvor har öppnats i bl. a. Australien och Brasilien med hjälp av det svenska kunnandet. I dag spelar därför det svenska kapitalet en viktig roll på den internationella råvarusce- nen mera som tillverkare av gruvmateriel och som ägare av företag med kunniga och erfarna tekniker än som råvaruleverantör.

Den svenska stålindustrin och då framför allt specialstålsindustrin är utsatt för ett stort importberoende när det gäller en rad viktiga legeringsmetaller. Detta beroende har gjort den svenska stålindustrin till ett bihang till de stora gruvbolagen i USA, England och Sydafrika. Den svenska industrin har hamnat i bakvagnen i den stora imperialistiska utplundringen av mineraltillgångarna i den s. k. tredje världen – i Afrika, i Latinamerika. Den svenska storfinansien har tjänstvist följt med och inordnat sig – med hjälp av svenska staten, med hjälp av de ledande politikerna.

Eftersom de styrande svenska politikerna har väljare även i Bergslagen och Norrbotten, i de många bruksorterna, så tvingas de nu resa ut och lugna opinionen. "Om ni nu bara låter oss i lugn och ro genomföra även den här omstruktureringen, så kommer företagen att åter resa sig i en förnyad lönsamhet och blomstra igen." Så låter budskapet från kanslihuset och dess närstående borgerliga politiker.

I går diskuterade vi regionalpolitiken. Arbetsmarknadsutskottet konstaterade i det betänkandet med någon sorts tillfredsställelse att flyttningarna från krislänen nu inte längre är så omfattande som de var på 1960-talet. Nej, det är ju så att det inte längre finns några regioner att flytta till för de arbetslösa. Och de lugnande orden om säkert väntade bättre tider har arbetare och tjänstemän vid bruken hört förr. Det är inget försvar för låt-gå-politiken att den t. o. m. har omöjliggjort en upprepning av den gamla flyttlasspolitiken. Värmlänningarna är luttrade. De har i generationer ställt upp för Uddeholms bästa ända sedan den tid när bolagets representanter åkte runt i bygderna och lurade till sig billig skog av de värmländska småbönderna. Den inrutade underdåniga bruksandan med mössan i handen för bruksdisponenten levde länge. Den lär också ha formulerats av den förre socialdemokratiska ledaren Tage Erlander, som menade att värmlänningarna hade anledning att vara tacksamma över att ha ett sådant bolag som Uddeholm.

I dag är det inte mycket kvar av Uddeholm. Precis som den svenska gruv- och stålindustrin i förhållande till det internationella storkapitalet håller Uddeholm sedan slutet av 1970-talet på att inordna sig under den svenska

storfinansens övergripande strategi för bevarade profiler. Bruksdisponenterna har övergett de gamla herrgårdarna, och de nya herrarna sitter i Skandinaviska Enskilda Bankens och Handelsbankens styrelserum i Stockholm.

Det som striden i dag skulle gälla är valet mellan fortsatt svensk industriell förnyelse å den ena sidan och fortsatt underordnande under främmande intressen å den andra sidan. I det första fallet skulle det krävas fortsatt gruvdrift i Sverige, fortsatt och ökad prospektering, allt med sikte på en god inhemsk hushållning med de svenska malmerna, fortsatt svensk metallurgi och ståltillverkning och på denna bas en framsynt utbyggnad av svensk verkstadsindustri, lokaliserad till de gamla bruksorterna i Norrland och Bergslagen, alltså även till Värmland. Den vägen är den som skulle gagna svensk samhällsekonomi och landets löntagare och folkflertal. Medvetandet om detta växer, och det växer starkast där krisen märks mest. Det är därför vi borde ge det nyväckta intresset för fackliga motutredningar en rejäl chans. I Norberg utvecklades en bred sådan aktivitet, när det blev bekant att bolaget skulle lägga ned masugnen i Spännarhyttan. I Storfors, Munkfors och Hagfors skulle liknande mobiliseringar kunna tillföra den svenska industrins framtid många nya tillskott. Det är ju ur de arbetandes direkta erfarenheter som vi skulle kunna finna de detaljerade riktlinjerna för en industriell förnyelse på de här orterna. Vi skall ju komma ihåg att på t. ex. de här tre värmländska industriorterna svarar den dominerande stålindustrin för mellan 97 och 98 % av all industrisysselsättning. Det rör sig om ungefär 3 000 arbeten. Skall vi få fram vettiga ersättningsjobb och en samhällsekonomiskt genomtänkt omstrukturering, ja, då skulle vi satsa på att de många och erfarna får chansen att tänka, innan de förlorar jobben.

Det är därför som vi från vpk har ställt kraven att regeringen skall ingripa redan nu och stoppa inskränkningarna och sedan allvarligt pröva vad de anställda genom sina fackliga organisationer kan få fram genom egna utredningar. Det är nedslående att intresset för dessa krav är ganska obefintligt även hos socialdemokraterna i utskottet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motionerna 847 om specialstålsindustrin och 1022 om Storfors bruk.

Anf. 53 BO FINNKVIST (s):

Fru talman! I propositionen som behandlar frågor angående stålindustrin finns beskrivningar av hur man från regeringens sida har behandlat dessa frågor sedan 1976. Det finns också en text om varje kommun och om vad som hänt på resp. ort sedan nämnda år. Jag känner inte igen beskrivningen av utvecklingen. Den är på en del punkter helt felaktig.

Specialstålsdelegationens verksamhet beskrivs också i denna proposition. Delegationen har varit med och finansierat två fusioner: bildandet av Nyby Uddeholm AB för tillverkning av rostfritt stål och bildandet av Strip Steel AB i Munkfors för tillverkning av smala band.

Nyby Uddeholm AB har bara en del av den svenska rostfritillverkningen. Detta företag brottas i dag med svåra problem med på flera orter stora

sysselsättningsminskningar som följd. En större samordning i statlig regi har efterlysts från vårt håll. Det som håller på att hända med Nyby Uddeholm AB kan tjäna som exempel på vad som sker när privatföretagen skall klara struktureringen på egen hand. Jag skulle gärna stå här och säga att stålbolagen kan klara sysselsättningen på de orter där de är verksamma, exempelvis i Storfors. Men tyvärr, verkligheten är en annan. Man klarar inte sysselsättningen. Jag hoppas att regeringen inser detta och att den också är beredd att ställa upp med hjälp till de utsatta orterna, så att ersättningssysselsättning kan ordnas. Ett sätt är också att riksdagen röstar på de socialdemokratiska reservationerna.

Beträffande bildandet av Strip Steel AB i Munkfors – som staten var med och finansierade med 50 milj. kr., trots våra efter utredningen från fackligt håll framförda reservationer – vill jag helt kort förklara våra reservationer.

Det som hände var att man flyttade drygt 100 arbetstillfällen från Hagfors till annan ort med bättre arbetsmarknad. Man tog samtidigt bort en alltför stor del av beläggningen i anläggningarna, vilket fick till följd att andra produkter som tillverkas blir dyrare. Detta kan leda till att företaget snart upptäcker att det är för dyrt att över huvud taget driva ståltillverkning på orten.

Det ur kvalitetssynpunkt bästa bandverket i Sverige lades också ner i samband med denna affär. Staten finansierade en förändring som var felaktig – i varje fall ur regionalpolitisk synpunkt. Kvalitetsaspekterna får framtiden utvisa.

Beskrivningen av vad som hänt i kommunerna sedan 1976 är i många fall felaktig. Jag skall nämna tre exempel från tabellerna på s. 117 och 121. Man skriver att ingen sysselsättningsminskning har skett i Munkfors. Verkligheten är den, att arbetsstyrkan har minskat med ca 10 %, över 100 personer – och det betyder mycket för hela industrisysselsättningen i Munkfors. I Hagfors har det skett en minskning med 10 personer sedan 1976, enligt beskrivningen. Verkligheten är tyvärr att mellan 250 och 300 arbetstillfällen försvunnit i stålindustrin i denna kommun. I Söderfors, i Tierps kommun i Norduppland, anges minskningen sedan 1976 till enbart 40 arbetstillfällen; den är fyra gånger så stor.

Detta är mycket stora förändringar på dessa orter. Jag har ej kollat upp flera siffror men misstänker att det kan vara fel på andra ställen också. Jag har inget yrkande men förutsätter att man kollar upp siffrorna och justerar dessa stora felaktigheter – och andra som förekommer. Ett betänkande kan ej tillåtas vara behäftat med denna typ av felaktigheter. Det minsta vi kan begära är att man i varje fall redovisar siffrorna och inte förskönar bilden.

Enligt beskrivningen har inget speciellt hänt i exempelvis Hagfors och Munkfors sedan 1976. Verkligheten är den, att enbart under 1980 minskade befolkningen i dessa två kommuner med 1,5 %.

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

Anf. 54 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Det har nu gått några år sedan Svenskt Stål AB bildades. Sammanslagningen av de tre järnverken i Luleå, Oxelösund och Borlänge skulle ge den svenska handelsstålsindustrin slagkraft och styrka, och förväntningarna på det nya stålföretaget var stora.

Dess värre har många av de satsningar som utlovades uteblivit. Flera strukturplaner har presenterats. Den första strukturplanen kom den 30 maj 1978, därefter kom Perspektivplan 1980, och nu senast den 3 mars i år en ny strukturplan. Trots alla dessa perspektiv- och strukturplaner kan konstateras att den svenska handelsstålsindustrin håller på att tappa stinget och får allt svårare att bita ifrån sig. Importen har under de senaste åren ökat på ett oroande sätt, och viktig produktionsutrustning i vår stålindustri håller på att köras ner. Resultatet på sikt kan bara bli att stålimporten ökar ännu mer och att det blir allt svårare att klara sysselsättningen i de berörda stålorterna. Självfallet måste inte utvecklingen accelerera i den här riktningen, eftersom vi i vårt land har goda förutsättningar för att åter bygga upp en konkurrenskraftig och effektiv stålindustri. Vi har grundförutsättningar i form av stora järnmalmstillgångar och kunnig arbetskraft.

Men det krävs att regering och riksdag lyssnar på de fackliga organisationerna och formar en offensiv stålpolitik samt investerar i tillräcklig omfattning för att klara det svenska stålets framtid. Det räcker inte med bara fromma förhoppningar och vackra uttalanden från den här talarstolen om att vi skall klara branschens utveckling.

För det fortsatta strukturarbetet inom SSAB är det viktigt att tidigare uppsatta strukturplaner fullföljs. I det avseendet bär den borgerliga regeringen och riksdagsmajoriteten ett stort ansvar när det gäller att uppfylla vad som utlovas. Framför allt gäller det löften till de anställda i den landsdel som har det utan jämförelse svåraste arbetsmarknadsläget i landet, alltså Norrbotten, eller med andra ord löftet om att förlägga ett metallurgiskt centrum till Luleå.

Till strukturförändringar hör självfallet att äldre anläggningar läggs ned lika väl som att nyinvesteringar görs för att effektivisera produktionsapparaten. I Luleå har SSAB:s produktionsanläggningar anpassats till upprättade planer i de delar som förutsätter nedläggning och överföring av utrustning till de andra stålorterna. Det gäller t. ex. nedläggningen av sinterverket, nedläggningen av den skrotbaserade metallurgin, nedläggningen av gjuteriet, bandverket, armeringsstållverkningen, götgitningen och götverket. Därutöver har nu en av masugnarna "lagts i malpåse". Totalt har detta resulterat i att närmare tusentalet arbetstillfällen försvunnit från orten. Listan över de negativa effekterna kan göras mycket längre, men jag skall avstå från att göra det här i dag.

Den produktion som enligt planerna skulle överföras till Luleå har i de flesta fall inte kommit till stånd. Mot den bakgrunden är det inte att undra över att företagets anställda känner oro för järnverkets utveckling och framtid. Läget är nu mycket allvarligt. Det finns inte längre utrymme för löst

tal om solidaritet med Norrbotten; nu behövs det beslut om bl. a. investeringar vid järnverket i Luleå.

Vid gårdagens arbetsmarknadspolitiska debatt gavs många vackra löften om stöd till utsatta regioner i vårt land. Det räcker om bara några av de borgerliga ledamöter som deltog i den debatten ställer upp på de uttalanden som de då gjorde för att dagens beslut i stålfrågorna skall kunna åstadkomma en kursändring för stålpolitiken som kan garantera vidareförädling vid järnverket i Norrbotten.

I den socialdemokratiska reservationen nr 8 tas frågan om rälstillverkningen upp. Enligt tidigare beslut skulle denna tillverkning flyttas till Luleå, men så har inte skett. Det är därför viktigt att vi får till stånd ett uttalande från riksdagen i enlighet med vad som anförs i s-reservationen 8. Självfallet bör vi även i framtiden tillverka järnvägsräls i vårt land, bl. a. av beredskaps-skäl.

I reservationen nr 9 tas en annan viktig fråga upp. Den gäller upprustningen av finvalsverket i Luleå. Finvalsverket i Luleå startades 1953. Valsverksutrustningen är tungarbetad och nu delvis mycket hårt nedsliten. Verket passerar gränsen för sin tekniska livslängd under åren 1983–1984. Reinvesteringarna har under de senaste tio åren legat på en mycket låg nivå. Det är därför nödvändigt med en genomgripande upprustning och ombyggnad av finvalsverket, och det är viktigt att ett sådant beslut kommer utan onödigt dröjsmål, eftersom det tar ca tre år att genomföra en sådan upprustning. Om den investeringen inte kommer till stånd, kommer finvalsverket att slås ut inom loppet av några år. I så fall kommer det att få allvarliga konsekvenser också för divisionens grovverk; så allvarliga att hela divisionens framtid kan komma att äventyras.

Investeringarna i finvalsverket ger också välkommen sysselsättning för svenska utrustningstillverkare på området. Det gäller bl. a. tillverkare av adjustageutrustning och valsverksutrustning. Preliminära beräkningar visar att nästan hela utrustningen – med ett litet frågetecken för en ugn – kan inhandlas av svenska tillverkare, exempelvis av Morgårdshammar, Norbergs Mek. Verkstad och Mohög AB eller kombinationer av dessa tre företag. Vidare kan man använda sig av utrustning från SKF, men också mindre lokala verkstadsföretag både i Bergslagen och i Norrbotten kan komma i fråga och därigenom ges möjlighet att skapa arbetstillfällen. Det handlar därför inte bara om att värna sysselsättningen i vårt mest krisdrabbade län utan också om välbehövliga arbetstillfällen även i andra delar av landet.

Situationen på arbetsmarknaden i Norrbotten är katastrofal. Detta framhålls i olika sammanhang, inte minst i denna kammare. I försök att dämpa arbetslösheten har det bl. a. beslutats om s. k. Norrbottenspaket av beredskapsmedel. Naturligtvis är det bra med tillfälliga arbetstillfällen, och det är bra med investeringar i vägarbeten, offentliga lokaler och andra aktiviteter från AMS sida. Men det är minst lika viktigt att man gör satsningar i basindustrierna för att på så sätt kunna förädla länets råvaror, bl. a. malmen och stålet. De satsningar som finns redovisade i de socialdemokratiska reservationerna 8 och 9 är offensiva satsningar som ger länets stålindustri en

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

ordentlig chans att leva vidare med vidareförädling.

Avslutningsvis, fru talman: Under de senaste månaderna har massmedia ägnat det ökade s. k. politikerföraktet rätt stort utrymme. Man har t. o. m. ägnat TV-program åt detta fenomen, som man kallar det. En enkel förklaring till det ökade misstroendet mot politiker tror jag är att det helt enkelt beror på skillnaden mellan politiska löften och verkliga beslut. Jag vill därför uppmana kammarens borgerliga ledamöter: Låt inte alla storslagna löften om vidareförädling och satsningar på Norrbotten förbli enbart löften, utan förankring i verkligheten! Ställ upp på de socialdemokratiska reservationerna 8 och 9 och ge Norrbottens stålhantering en verklig chans att överleva!

Anf. 55 MARGARETA GARD (m):

Fru talman! I det betänkande som nu behandlas och som här har redogjorts för tidigare vill jag uppehålla mig vid den del som handlar om granultillverkningen vid Grängesbergsgruvan. Jag har vid muntlig redogörelse för betänkandet uppfattat att här skulle vara skillnader mellan förslagen från utskottsmajoriteten och den borgerliga reservationen, vilket föranlett mig att uttala stöd för utskottsmajoritetens förslag. När jag nu fått tillgång till betänkandet kan jag inte finna att här föreligger några skillnader i sak.

Jag citerar här de olika förslagen: "Utskottet vill tillägga att det givetvis utgår från att regeringen ställer medlen till SSAB:s förfogande endast under förutsättning att de nyss nämnda försöken leder till ett positivt resultat." Detta enligt utskottsmajoriteten. Reserverna säger: "Utskottet förutsätter att SSAB, om försöken visar sig framgångsrika, snarast möjligt efter genomförd utvärdering tar ställning till frågan om projektets genomförande och finansieringen av eventuellt erforderliga investeringar."

Enligt min mening ger båda dessa förslag Grängesbergs gruvor samma möjlighet till överlevnad, vilket för mig är det absolut viktigaste. Med ledning av industriministerns uttalande här i dag kan jag konstatera att mitt ställningstagande är riktigt.

Jag vill med detta yrka bifall till reservationerna 6 och 10.

Anf. 56 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Fru talman! Det som är avgörande när det gäller ärendet om granulerna är tidpunkten. Det är inte fråga om att några nya utvärderingar egentligen behövs – utvärderingarna är redan gjorda. Vad det är fråga om är en helt rutinmässig prövning. Det finns ingen, vare sig i Oxelösund eller Grängesberg, som har någon annan uppfattning.

Då gäller det: Skall vi ställa medlen till förfogande, så att vi snabbt kan komma i gång med det hela, eller inte? Vi skall komma ihåg att vi trots allt har SSAB:s centrala ledning som en ordentlig bromskloss. Den kommer under alla förhållanden inte att göra någonting, om det skulle finnas minsta dubier om metodens hållbarhet – det kan vi vara övertygade om. Det gäller alltså: Skall vi ställa medlen till förfogande eller inte?

Mot den bakgrunden blir vad Margareta Gard säger en ren och skir

undanflykt. Det är uppenbarligen så, att den kadaverdisciplin som moderaterna numera kräver har funnit ett nytt offer. Fru Gard tvingas svika sin hembygd, därför att högerns ideologi så kräver.

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

Anf. 57 MARGARETA GARD (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja säga till Bo Södersten att det ju står klart och tydligt som tillägg i den motion som socialdemokraterna har väckt och som jag nyligen relaterat, att man skulle göra en utvärdering. Båda förslagen innebär utvärdering. Jag kan inte förstå att medelsanvisningen nu skulle medföra att man inte gör denna utvärdering.

*Stålindustrin,
m. m.*

Anf. 58 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Fru talman! Vad det handlar om är följande. Vi vet att den här metoden redan har prövats i full skala. Det finns inga som helst betänkligheter mot den. Vad man kommer att göra i juni månad är att man kör ytterligare en omgång. Det finns nämligen över huvud taget inte något skäl till att man inte skulle göra det. Det väsentliga är emellertid att vi om nu pengarna finns kan sätta i gång omedelbart under sommaren. Vi kan påbörja projekteringen i juni eller juli månad och sedan köra i gång investeringen. Vi vet att det här är fullständigt avgörande.

I det läget går det inte att komma med undanflykter och säga att Nils Åsling, Gösta Bohman eller någon annan skall lägga sin panna i djupa veck ytterligare ett halvår för att sedan återkomma i november eller när det nu kan bli efter utskottsbehandlingen. Det här är ett ofelbart kort. Inte en enda krona kommer att slösas – det vet vi med säkerhet. Däremot öppnar vi en möjlighet att rädda 700 jobb på litet längre sikt. Vi vet som sagt att det här är fullständigt avgörande.

Alternativet nedläggning, som den borgerliga politiken ytterst tycks syfta till, kommer även rent företagsekonomiskt att bli oändligt mycket dyrare. Därför är och förblir varje uppskov i detta läge en ren och skir undanflykt.

Anf. 59 MARGARETA GARD (m) replik:

Fru talman! Jag vill fråga Bo Södersten: Varför har då detta tillägg om utvärderingen gjorts i motionen?

Förste vice talmannen anmälde att Bo Södersten anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 60 ANITA PERSSON (s):

Fru talman! I motion 1932 har vi sörmländska socialdemokrater tagit upp problemen med stålindustrin i vårt län och de satsningar som där behöver göras.

När det gäller Oxelösunds Järnverk så har man där påbörjat ett konstruktivt omstruktureringsarbete. Från att ha haft en tillverkning av stora partier fartygsplåt i enhetliga storlekar och kvaliteter har man nu övergått till

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

en tillverkning av betydande mängder industriplåtar i varierande småformat och i ett stort antal kvaliteter för att tillmötesgå så många kunders önskemål som möjligt. En lovande utveckling är på väg, och man kan redan nu notera positiva förbättringar som ett resultat av gjorda ansträngningar.

Denna tillverkning av grovplåt i Oxelösund kommer att kunna garantera en inhemsk försörjning till rimliga priser för den svenska verkstadsindustrin och den kvarvarande varvsindustrin. Den satsning som gjorts på valsverket i Oxelösund är en riktig och framåtsyftande investering. En avgörande konkurrens fördel är att man med en utvecklad malmbaserad metallurgi kan ta fram ämnen från stålverket och direkt överföra dem till valsverket.

Av central betydelse för järnverkets framtida planering är också energi-frågan. För att bli konkurrenskraftig måste man göra sig mindre beroende av oljetillförseln. Därför är det för ett integrerat stålverk av Oxelösunds struktur livsnödvändigt med ett koksverk.

Anläggningens livslängd kan beräknas bli endast sex till åtta år, om inget görs för att förlänga livslängden. Nya metoder härför har framtagits, vilket gör att man numera med små reinvesteringar kan hålla koksverket vid liv tills de nya råjärnsprocesserna blir kommersiellt brukbara.

Jag finner därför att utskottet i sitt betänkande 44 har en positiv skrivning om koksverket i Oxelösund. På s. 29 säger man bl. a.: "Utskottet vill understryka betydelsen av att sådana investeringar görs i detta koksverk att dess nuvarande tekniska standard kan upprätthållas."

Jag tolkar denna skrivning från ett enhälligt utskott så, att s. k. varmreparationer skall utföras successivt, tills samtliga batterier är reparerade, och att man på detta sätt kan hålla koksverket i gång.

I den socialdemokratiska partimotionen 1980/81:1930 har yrkats att frågan om utvecklingen på metallurgiområdet skall behandlas i en särskild kommission, med uppgift att planera stålindustrins metallurgiutveckling.

I motionen konstaterar vi att de metallurgiska delarna i Oxelösund är av högsta europeiska standard och väl kan möta de krav som bör ställas på en framtida konkurrenskraftig ämnesproduktion. I motionen har vi också understrukit behovet av en för hela branschen övergripande utvärdering av vad Sverige har av konkurrenskraftig och utvecklingsduglig metallurgi.

Jag vill därför, fru talman, yrka bifall till reservation nr 1 om en särskild kommission för stålindustrins metallurgiutveckling.

Jag konstaterar också med tillfredsställelse att majoritet har uppnåtts i utskottet för anslag till den investering som är nödvändig för granultillverkning i Grängesberg. Från Oxelösunds horisont ser vi också positivt på detta.

Specialstålsindustrin kämpar ju med stora problem. För oss i Sörmland är utvecklingen inom Nyby Uddeholm ett talande exempel. Detta företag står inför en avveckling av delar av verksamheten som kommer att medföra personalinskränkningar. För att skapa trygghet för de anställda inom denna bransch krävs det att en samordnad plan utarbetas för specialstålsindustrins utveckling. Det är angeläget att investeringar sker i Nyby, bl. a. i

kallvalsverket. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 3 om en planering för specialstålsindustrin.

I propositionen konstaterar statsrådet att strukturförändringarna inom SSAB kommer att leda till påfrestningar för sysselsättningen i Borlänge, Ludvika och Oxelösunds kommuner. Dessa påfrestningar har redan gjort sig kännbara. Under perioden 1975–1980 har en minskning av arbetstillfällena skett med 920 personer i Oxelösund. För perioden 1980–1982 beräknas ytterligare 485 arbetstillfällen försvinna på grund av beslutade eller aviserade förändringar. En satsning på att skapa nya arbetstillfällen är därför absolut nödvändig. För att en sådan skall lyckas måste det finnas kapital. Regeringens förslag om ett medelstillskott av sammanlagt 20 milj. kr. till de tre investmentbolagen Dala-Invest AB, Ludvika Industri AB och Oxelöinvest AB är helt otillräckligt. Otillfredsställande är också att inte förövelningen mellan de olika företagen är redovisad i propositionen eller i utskottsbetänkandet.

Fru talman! I reservation nr 11 angående medelstillskott till vissa utvecklingsbolag föreslår reservanterna att de tre bolagen tillförs 15 milj. kr. vardera. Jag yrkar bifall till även denna reservation och till samtliga övriga socialdemokratiska reservationer.

I detta anförande instämde Göran Persson, Maj-Lis Lööv, Olle Svensson och Holger Bergman (alla s).

Anf. 61 GUNNAR STRÄNG (s):

Fru talman! Jag vill avsluta den här debatten genom att under de sex minuter som är mig tilldelade närmast ge en deklARATION och möjligen en summering.

Vi har i dagens långa debatt bevittnat utarmningen, vågar jag säga, av förutsättningarna för stålindustrin i vårt land. Det har omnämnts att Spännarhyttan, den sista masugnen i Bergslagen och i Mellansverige, begravs i dag. Därmed ödelägger man en kvalitetsproduktion av råstål baserad på malm. Det är en kapitalförstörelse, då det gäller en produktionsanläggning som är fullgod, utrustad och modern. Man ödelägger en yrkeskunskap som funnits sedan generationer tillbaka. Man prövar hårt Norbergs samhälle. Allt under en tyst accept från regering och utskottsmajoritet.

Bakgrunden till det här ligger i omläggningen av teknik i stålindustrin – jag tänker närmast på ersättningen av malmmetallurgi med en skrotbaserad metallurgi. Det betyder att vi måste importera en del av råvaran, och följden härav är, som jag ser det, en ofrånkomlig prisstegring. Vi har i dag en import på ett par hundra tusen ton, och man har talat om i samband med den pågående omläggningen att den kvantiteten behöver fördubblas, måhända tredubblas. Importpriset ligger väsentligt högre än priset på vårt inhemska fallande skrot, och vi vet alltså vad detta innebär. Vi kan, fru talman, vakna upp med en ganska svår baksmälla, och det är enligt min mening för tidigt att ge upp malmmetallurgin i Mellansverige. Det är därför vi i en reservation har

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

föreslagit en kommission för analys och planering av metallurgins utveckling här i vårt land. Men ingenting har skett.

Jag vill säga några ord om de mindre handelsstålverken och även specialstålverken. För något år sedan, när vi diskuterade de här frågorna, var det kanske det som dominerade i debatten. Jag har under mina resor på de här platserna gjort en iakttagelse, som jag tycker är värdefull att föra vidare. Vi har en produktion, där man på många håll slåss med varandra, är orolig för varandras planer. Stålverken arbetar inte i något samförstånd utan snarare i kontrovers med varandra. De arbetar ofta i kontrovers med SSAB. Det där har vi inte råd med. Enheterna i den här branschen får inte vara osams – med de hårda prövningar vi har framför oss. Det behövs produktions-samarbete, samarbete i utvecklingen, samarbete i marknadsföringen, om vi skall klara oss i det långa loppet.

SSAB har sedan sin start ett stort program för sin investerings-satsning. Vi har upplevt olika planer, som tyvärr har fått revideras i negativ riktning och ställt till mycket oro. Men man gör f. n. en mycket kraftig satsning i Domnarvet på en ny produkt, och jag vill gärna ge ett erkännande för det. Risken med det hela är att denna nya produkt inte har några kunder. Man måste skjuta undan andra leverantörer om man skall få några kunder, och det kan vara besvärligt. Vi får hoppas att det lyckas.

Men bara därför att man nu gör den här satsningen får man inte glömma bort de båda andra centra som SSAB har ansvaret för. Jag tänker på Luleå och Oxelösund. För Oxelösund gäller att det är viktigt att man, i avvaktan på den förbättring vi nu ändå kan avläsa ekonomiskt bevarar underlaget för en fortsatt metallurgi, en fortsatt utveckling av den redan inarbetade produktionen. Här talar jag om masugnar, om koksverket och naturligtvis om gruvindustrin i Grängesberg, som hänger ihop med detta.

För Luleå gäller det, som Sten-Ove Sundström har understrukt, rålsproduktionen, profilerna och finvalsverket.

I sista hand gäller det – eftersom SSAB dominerar de här tre platserna i så enorm utsträckning som fallet är – att hålla verksamheten och sysselsättningen uppe. Det är helt avgörande för de här orterna. Allt tal om alternativ produktion är, som jag ser det, någonting för publiken. Det är inte någon ersättning för det som vi riskerar skall falla bort.

SSAB har reducerat sitt arbetarantal med 2 000 anställda under den tid det varit i gång. I den senaste planen 1981 talar man om en ytterligare reduktion med 2 500 anställda. Jag vill understryka en sak som kanske inte varit uppe i den här debatten i dag, nämligen att stålkonjunkturen är en konjunktur som växlar, efterfrågan växlar ute i världen. Vi behöver bara gå tillbaka till 1974, när de då självständiga stålverken i Oxelösund och Domnarvet hade påtagliga utvecklingsplaner, när man reste runt i Danmark och Finland för att skaffa folk och beställde hundratals nya bostäder av kommunerna för att kunna ta emot den expansion man förväntade. Några år senare var inriktningen den motsatta.

Låt oss inte, bara för att vi nu befinner oss i en pressad situation, tro att den fortsätter i all framtid, lika litet som vi när vi befinner oss i ett uppåtgående

skede skall tro att det skall fortsätta för all framtid! Man får se det här i ett längre perspektiv. Det gäller att hålla ut på ett sådant här för nationen så avgörande område.

Vi har malmen i vår närhet, vi har elkraften, vi har yrkeskunskapen sedan generationer och vi har traditionerna i den här näringen. Därför efterlyser jag ett större ansvar i det långa loppet.

Jag har erfarit att man i Finland har engagerat sig i en stålindustri med stark progressiv utveckling. Det är en nation som är utomordentligt duktig på det mesta man där tar sig före, men som inte på det här området har de traditioner som vi har i vårt land.

Jag har också lagt märke till att Norge håller på med en utbyggnad av sin produktion av handelsstål.

Fru talman! Jag är rädd för att mina minuter nu är slut. Jag skall sluta med att säga att vi således behöver en regering och en SSAB-styrelse som präglas mer av framtidstro på denna urgamla stabila näring i vårt land än vi f. n. har. Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 62 FILIP JOHANSSON (c):

Fru talman! Den här debatten och inte minst det senaste inlägget ger belägg för den utomordentliga oro som råder på den här marknaden. Tyvärr tycks oron – det har bestyrkts också av Gunnar Sträng – ta sig uttryck i ett konkurrensförhållande mellan de inhemska företagen som är i allra högsta grad oroande och som säkert inte befrämjar den utveckling på det här området som är eftersträvsvärd.

I det betänkande vi nu behandlar finns det elva reservationer. Det ger också belägg för att det finns en massa skiftande intressen runt om här i landet. Men sanningen är väl den att om samtliga reservationer på grund av någon olyckshändelse skulle bifallas, så skulle det leda till det verkliga kaoset på det här området.

Jag har in i det sista allvarligt övervägt om jag skulle stödja en av reservationerna, och det är reservation 9, som behandlar finvalsverket i Luleå. Jag vill inledningsvis säga att Luleå och stålföretaget där – gamla NJA – verkligen har ställt upp på de planer som lagts fram inom SSAB och medverkat till en sanering som varit angelägen.

Situationen när det gäller finvalsverket i Luleå är den att man så snart som möjligt måste göra någonting åt det. Mot den bakgrunden hade jag faktiskt tänkt sluta upp bakom reservationen.

Jag måste säga att det aldrig skulle ha fallit mig in att tveka inför beloppet 150 miljoner. En riktig investering av den storleksordningen på det här området kan definitivt inte vara dålig för samhällsekonomin. Om finvalsverket i Luleå måste läggas ned – vilket blir resultatet om det inte byggs ett nytt – kommer samhället att få ta på sig betydligt större kostnader för att skapa andra uppgifter åt de människor som då blir utan arbete.

När jag i alla fall tar ställning för utskottsbetänkandet, vill jag bestämt tillbakavisa påståenden om att det skulle vara en produkt av någonting som alldes nyss har kallats för kadaverdisciplin, utan jag gör det därför att jag har

Torsdagen den
9 april 1980

*Stålindustrin,
m. m.*

fått det klara beskedet från SSAB:s ledning att även om det anvisas pengar är man i dag inte beredd att ta ansvaret för det här byggandet.

Det är mot den bakgrunden som jag kommer att rösta för utskottets hemställan även på denna punkt, och jag gör det mot den bakgrunden att jag är helt övertygad om att industriministern kommer att medverka till att anvisa medel för finvalsverket i Luleå så snart det över huvud taget visar sig att SSAB:s ledning vill vara med om ett förverkligande av de planer där finvalsverket ingår som en av de väsentliga uppgifterna. Det är en uppgift som för Luleås del är utomordentligt angelägen och också brådskande, och jag förutsätter följaktligen att det så snart som möjligt kommer att läggas fram ett förslag i ärendet. Reservationen utgår ju också ifrån att det måste läggas fram en proposition, och det kommer en proposition senare där den här frågan i så fall tas upp.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2 (särskild kommission för stålindustrins metallurgiutveckling m. m.)

I en förberedande votering biträdde reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl. med 132 röster mot 16 för motion 1933 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 149 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölles utskottets hemställan med 149 röster mot 148 för reservation 1 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 4 (åtgärder för stål- och gruvindustrins framtida utveckling)

Utskottets hemställan bifölles med 281 röster mot 16 för motion 1933 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (samordning av handelsstålsindustrin)

I en förberedande votering biträdde reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl. med 134 röster mot 16 för motion 1933 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 147 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölles utskottets hemställan med 149 röster mot 148 för reservation 2 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 6 a (planering för specialstålsindustrin)

Utskottets hemställan bifölles med 149 röster mot 148 för reservation 3 av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del.

Mom. 6 b (åtgärder mot inskränkningar i specialstålsindustrin)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 16 för motion 847 av Raul Blücher.

Mom. 6 c (åtgärder mot inskränkningar vid Storfors rörverk i Värmland)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 16 för motion 1022 av Raul Blücher.

Mom. 7 (förstatligande av SSAB)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 16 för motion 1933 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 8 (statlig aktiemajoritet i SSAB, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 4 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 9 (överförande till samhället av viss krafterörelse)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 23 för motionerna 1933 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 602 av Bo Södersten m. fl.

Mom. 10 (en ny plan för SSAB:s framtidsinriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 281 röster mot 16 för motion 1933 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 11 (finansiering av sysselsättnings- och utvecklingsfrämjande åtgärder inom SSAB)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 5 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 12 (investering i granultillverkning i Grängesberg)

Reservation 6 av Johan Olsson m. fl. bifölls med 149 röster mot 148 för utskottets hemställan.

Mom. 13 a (vissa projekt i Grängesberg)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 7 av Ingvar Svanberg m. fl. i motsvarande del.

Mom. 13 b

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 13 c (villkor för upphörande med viss gruvbrytning)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för motion 1933 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Torsdagen den
9 april 1980

*Ändrade regler
för beskattning
av företag*

Mom. 13 d, 14 och 15

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 16 (tillverkning i Luleå av järnvägsräls)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 8 av Ingvar Svanberg m. fl.

Mom. 17 (finvalsverket i Luleå)

Vid votering genom rösträkning avgavs 148 röster för utskottets hemställan och 148 röster för reservation 9 av Ingvar Svanberg m. fl.

Kammaren beslöt med 155 röster att betänkandet i dess helhet skulle återförvisas till utskottet. 139 röster avgavs för att momentet skulle avgöras omedelbart genom lottning.

9 § Ändrade regler för beskattning av företag

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:47 med anledning av förnyad behandling av proposition 1980/81:68 om ändrade regler för den skattemässiga behandlingen av inventarier, fastigheter och pågående arbeten, m. m.

Utskottets hemställan om att betänkandet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Anf. 63 ERIK WÄRNBERG (s):

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen, som är likalydande med de två reservationer som finns i betänkandet nr 25.

Anf. 64 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till hemställan i skatteutskottets betänkande nr 47. Detta betänkande överensstämmer i huvudsak med skatteutskottets betänkande nr 25. Den enda skillnaden är att det yrkande som ställdes under den förra debatten och understöddes av samtliga partier har inarbetats i skatteutskottets betänkande nr 47.

Utskottets hemställan återfanns i skatteutskottets betänkande 25 utom såvitt avsåg mom. 21 och del av mom. 24.

Mom. 11 (forskning och utveckling m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 1 av Erik Wörnberg m. fl.

Mom. 13 (slopande av investeringsreservsystemet m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 2 av Erik Wärnberg m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Periodiskt understöd m. m.

10 § Periodiskt understöd m. m.

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1980/81:48 med anledning av förnyad behandling av motioner om periodiskt understöd m. m.

Utskottets hemställan om att betänkandet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning bifölls av kammaren.

Anf. 65 ANITA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag yrkar bifall till den socialdemokratiska reservationen, som återfinns i skatteutskottets betänkande 35.

Anf. 66 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 2. Den går i korthet ut på att ge enskilda människor ökade möjligheter att lämna stöd till ideella, religiösa och fackliga organisationer för insatser i u-länderna.

Anf. 67 INGEMAR HALLENIUS (c):

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Utskottets hemställan återfanns i skatteutskottets betänkande 35.

Mom. 1 (frivilliga periodiska understöd)

Utskottets hemställan bifölls med 149 röster mot 148 för reservation 1 av Erik Wärnberg m. fl.

Mom. 4 a (stöd till ideella organisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 33 för reservation 2 av Rune Ångström och Wilhelm Gustafsson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Torsdagen den
9 april 1980

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:46 om industrigarantilån (prop. 1980/81:101) och om Vänerskog AB.

*Industrigarantilån,
m. m.*

Anf. 68 Industriministern NILS ÅSLING:

Fru talman! Utskottet riktar viss kritik mot regeringen för att ett tillfredsställande beslutsunderlag inte har lämnats i propositionen. Jag vill som ansvarigt statsråd ge några kommentarer till utskottets skrivning i detta avseende.

Ackordsförhandlingarna för en finansiell rekonstruktion av Vänerskog var mycket komplicerade och tidsödande. I realiteten förelåg ingen uppgörelse i frågan förrän på eftermiddagen den 23 december, och trycklov för vederbörande proposition måste ges vid lunchberedning med regeringen samma dag. Ackordsförhandlingarna hade väckt stor uppmärksamhet och kom att ske med maximal öppenhet. Ingen kan alltså ha svävat i okunnighet om statens engagemang i frågan.

Från industridepartementets sida har vi också strävat efter att fortlöpande tillhandahålla allt beslutsunderlag för utskottet. Det har följaktligen varit ett flertal kontakter i detta syfte mellan handläggare på departementet och utskottets kansli.

Jag beklagar uppriktigt att det i detta speciella fall inte varit möjligt att i propositionen presentera ett mera fullödigt beslutsunderlag.

Anf. 69 RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! I det här betänkandet behandlas rätten till arbete för människorna i Åmotfors och Rottneros i Värmland. I motionerna 1020 och 1021 begärs dels att regeringen skall ingripa och hindra nu beslutade och planerade inskränkningar vid de båda bruken, innan regeringen har lagt fram den sedan två år tillbaka aktualiserade helhetsplanen för den svenska skogsindustrins framtid, dels att regeringen skall se till att anställda vid Rottneros och Åmotfors bruk får möjlighet att i sina egna organisationers regi utreda brukens framtid.

Jag vet att vi är sent ute. Auktion och spekulation över de anställdas huvuden sattes i gång sedan Vänerskogs styrelse hade beslutat att de båda bruken skulle läggas ned. Rottneros är sålt och turererna kring Åmotforsförsäljningen fortsätter.

Motionerna ingår i ett större perspektiv. De hänger samman med motionerna 847, 848, 849 – en rad konkreta förslag för att rädda jobben och utveckla länets industri i stället för att låta den avvecklas.

Det är inte jag personligen som har suttit i arbetsrum H 6:3 i det här huset och funderat på egen hand. Förslagen och motiveringarna är resultatet av ett brett arbete inom vpk:s partiorganisationer i Värmland, med deltagande av fackligt aktiva kamrater från de berörda krisorterna, människor med förankring i de problem som det handlar om. Det är inte fråga om att istadigt försvara att de värmändska arbetarna och tjänstemännen skall ha kvar precis

de arbetsuppgifter som de har i dag eller att bruken skall fortsätta att producera samma varor som hittills. Förändringar har hela tiden inträffat, alltsedan industrin byggdes upp. Det är fråga om att förändra industrin i Värmland på de arbetandes villkor och på de värmländska kommunernas villkor.

En bärande tanke bakom alla dessa förslag är att i första hand stoppa nedläggningar och inskränkningar i syfte att vinna tid och få andrum för att utforma alternativ för värmlänningarnas väl – inte för storbolagens – för här finns en uppenbar motsättning mellan motstridiga intressen.

Vänerskog är förvisso inget storbolag i denna mening. Det kan t. o. m. förtjäna påpekas att tanken på ett skogsböndernas industriföretagande i Värmland som en värdefull motvikt till de stora bolagens utplundring av landskapet faktiskt också föresvävade de värmländska kommunisterna, när de skrev program för länet i skuggan av bruksdöden och nedläggningsvägen i slutet av 1960-talet. Det var innan Vänerskog var påtänkt. Självfallet gör jag därmed inte anspråk på att det var mina partikamrater i länet som var först med tanken på ett Vänerskog och därmed skulle ha äran av detta skogsägarnas bolag. Men vi får se detta som led i en strategi för att värna en värmländsk industri i värmlänningarnas intresse. Det är en industri som skall ge värmlänningarna arbete och ha förankring i långsiktiga värmländska intressen. Det såg länge ut som om en någorlunda framkomlig väg skulle vara att bygga upp ett av småfolket i länet kontrollerat industriföretag, baserat på skogsråvaran.

Vänerskog har aldrig haft tillgång till stora ackumulerade kapital som de stora bolagen Uddeholm och Billerud. Konkurshotet har länge varit överhängande. Värmlands skogsägande småbrukare har inte kraften – ens med aldrig så stort uppbåd av inbördes solidaritet – att sätta till det kapital som skulle krävas för en industriell förnyelse på Vänerskogs grund. Skogsägarindustrin har ju också på andra håll i landet under den senaste krisen slaktats och slukats upp av de stora bolagen och de mäktiga finansintressena. Kortsiktiga förtjänster på den sinande skogsråvaran är angelägnare för dessa intressen än framtiden för glesbygd och bruksorter i Värmland och i andra regioner.

Arbetet bakom vpk:s Värmlandsmotioner till årets riksmöte är ett politiskt försök att ange riktlinjer och anvisa vägar ur den regionala krisen.

Vpk är inget politiskt serviceföretag som strör omkring sig löften. Våra motståndare gör trägna försök att förlöjliga oss genom att framställa oss som ansvarslösa opportunisterna som lovar mycket och mer än andra därför att det inte ser ut som om vi skulle kunna få makten. Men vårt mål är att vara ett aktionsparti, som sätter i gång en rörelse bland de många och länkar in denna rörelse mot en socialistisk framtid. I dag är det allt överskuggande målet att bryta en utveckling som hotar vår framtid – vår gemensamma framtid. Därför lägger vi fram krav på åtgärder som skulle göra det möjligt för de många människorna utanför vårt parti, av vilka många inte heller är med i andra partier, att tillsammans ge sig in i ett långsiktigt ansvarstagande för industrins framtid.

Torsdagen den
9 april 1980

*Industrigarantilån,
m. m.*

I natt röstade vi om de regionalpolitiska förslagen. Därmed avfärdades i snabb takt en hel rad av de förslag som vi har framställt. Många av dessa förslag intresserade inte heller den socialdemokratiska delen av oppositionen.

Jag vill här framför allt rikta uppmärksamheten på demokratifrågan när det gäller kampen för jobben, det politiska arbetet för rätten till arbete. När vi ställer kravet att jobben skall vara kvar tills de arbetande har fått göra fackliga motutredningar, så är inte vår föreställning den att fackföreningarna och till dem knutna forskare skulle göra bättre utredningar än dem som bolagens experter och statliga experter har gjort med de mål som dessa andra utredningar har haft. Tanken är ju att dessa motutredningar skulle få helt andra mål och syften än bolagens och statens genom att vara styrda av de anställdas och deras hemkommuners intressen. Dessa intressen är folkflertalets intressen. De är de samhällsekonomiska intressena ställda *mot* de kapitalistiska intressena. Det är just i den meningen de demokratiska intressena är ställda mot fåtalets intressen.

Mot den bakgrunden, fru talman, är det ett klart övergrepp mot demokratin att regeringen låter industrinedläggningarna och ägarbytena få fortsätta, genom beslut över de anställdas huvuden, och att man månad efter månad skjuter upp sitt eget åtagande att åtminstone från sin horisont politiskt och ekonomiskt genomlysa den svenska skogsindustrins framtidsmöjligheter.

Jag har sagt det förut i en debatt med industriministern. och jag säger det än en gång: Medan gräset gror dör kon.

Nu fortsätter jobben att försvinna, och nu fortsätter den regionala obalansen att förvärras, utan att regeringen ingriper och formulerar en industripolitik. Även om landets arbetare och tjänstemän inte har mycket gott att vänta sig av en industripolitik som formuleras av en regering i kapitalägarnas tjänst, så skulle dock en proposition om skogsindustrins framtid ge åtminstone riksdagen en chans att diskutera frågorna och arbetarpartierna de hektiska fjorton dagarna att formulera sina alternativ. Alternativen skulle då kunna få förankring i de arbetandes och folkflertalets intressen. När nu inte den borgerliga regeringen förmår att utforma en industripolitik, så borde de många berörda människorna på krisorterna och krislänen få tid på sig att skapa alternativ. Men i stället åker borgerliga politiker och statsråd ut och talar hurtfriskt till de arbetslöshetsshotade människorna. Man säger att de skall arbeta mer och hjälpa till att arbeta Sverige ur krisen. Vilket blodigt hån är inte det mot landets löntagare, som redan har böjt sig och accepterat stora reallönesänkningar och försämrade samhällelig service.

Men värst av allt i denna politikernas passivitet och detta knäfall inför de mäktiga, kortsiktiga kapitalintressena på folkets bekostnad är vissa ledande socialdemokraters intresse av att de som nu har arbete skall öka sin arbetstid.

Det är nedslående att se den uppenbara frånvaron av socialdemokratiskt intresse för den växande opinionen bland de nedläggningshotade industri-

ernas anställda att ta saken i egna händer, sätta sig ned och studera sina företags framtidsmöjligheter, skaffa fram material och bearbeta det tillsammans med forskare samt diskutera och lägga fram alternativ. Inte med ett enda ord berör socialdemokraterna kraven på att fackliga motutredningar skall avvaktas. De nämns inte i någon av de många marginella reservationerna.

Socialdemokratiska politiker går ut med slagordet demokratisk socialism. Begreppet är precis lika giltigt för vänsterpartiet kommunisterna, i den mån det verkligen handlar om socialism eller om socialistiska mål – strategiska och medvetna, om än i ett aldrig så långsiktigt perspektiv. Det är ju praktiken som ger oss möjligheterna – inte teorierna. Här har vi ju en chans att sätta i gång en rörelse mot demokratisk socialism genom att mobilisera många medlemmar i arbetarrörelsen att i sina egna direkta och närliggande intressen arbeta med alternativ till den borgerliga industripolitik som inte finns och den kapitalets strategiska industripolitik som de många nu får ta de hårda följderna av. Jag har nu i två ärendebehandlingar ställt den här frågan, och detta är den tredje: Varför vill inte socialdemokraterna ställa upp på förslag som är ägnade att bana väg för arbetarorganisationernas egna aktiviteter? Socialdemokraterna skulle ju t. o. m. själva kunna skörda äran av de resultat som fackföreningarna skulle kunna uppnå. Vi är nöjda ändå – vi är tålmodiga i vänsterpartiet kommunisterna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motionerna 1020 och 1021.

Anf. 70 JOHAN OLSSON (c):

Fru talman! Ärendet gäller ett tilläggsanslag på 150 milj. kr. till ramen för industrigarantilån. Det har ifrågasatts och diskuterats ganska utförligt i utskottet att man här har gått litet längre än vad som avses i riktlinjerna för dessa industrigarantilån. Lånen är ju i första hand avsedda för mindre och medelstora företag.

Utskottet har i betänkandet lämnat en bakgrundsbeskrivning. Jag vill tillägga att det i förordningen för industrigarantilån sägs följande i 1 §: "Garanti ges på företagsekonomiska grunder med beaktande även av de regional- och sysselsättningspolitiska mål som staten uppställer." I 16 § sägs vidare att regeringen kan ta upp sådana här frågor, om "det är särskilt angeläget att frågan om garanti prövas även från regionalpolitisk eller sysselsättningspolitisk synpunkt".

Mot den bakgrunden och efter de upplysningar som har lämnats utskottet i ärendet har utskottet enhälligt ansett sig böra tillstyrka regeringens förslag.

Vi ställer självfallet upp på de synpunkter om att säkra sysselsättningen i det aktuella området som den senaste talaren framförde här. Utskottet har emellertid ansett att den uppgörelse som träffats mellan enskilda företag och statens förhandlare i slutet av förra året är den bästa vägen för att trygga så mycket som möjligt av sysselsättningen på berörda orter i Värmland. Vi finner det inte möjligt eller lämpligt att förbjuda de åtgärder som denna rekonstruktion innebär. Då skulle man förmodligen åstadkomma nya

nedläggningar litet längre fram, som skulle vara till skada för sysselsättningen. Propositionens förslag och det rekonstruktionsförslag som ligger till grund för det innebär enligt utskottets mening en god grund för en stabil utveckling för Vänerskog och därmed för att bevara så många arbetstillfällen som möjligt.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 71 INGVAR SVANBERG (s):

Fru talman! Detta ärende gäller formellt en post i tilläggsbudget II för innevarande budgetår. Det gäller ett anslag för täckande av förluster i anledning av statliga garantilån till mindre industrier, hotell o. d. Detta är allt vad som sägs i propositionen.

Utskottet har blivit enigt, men jag vill gärna här uttrycka min förvåning över det sätt på vilket detta ärende har handlagts av regeringen. I en enda mening som behandlar ett yrkande om tilläggsanslag till småföretagen göms en affär som rör sig om 344 milj. kr. Jag vill mycket bestämt framhålla att på det sättet får det inte gå till. Regeringen får inte smyga fram och bara redovisa de här pengarna som tilläggsanslag för småindustri – och inte nämna de andra affärer som har skett i bakgrunden. Vi tycker att detta är mycket uppseendeväckande, och vi har därför tagit upp det. Vi har bett om förklaringar från departementet och fått dem. Vi har då fått en redogörelse för hela den vidlyftiga affär som Vänerskogsaffären utgör. Vi vill därför uttala en mycket bestämd protest och framhålla, att det inte får gå till så i fortsättningen. Men av två orsaker – dels därför att vi inte nu vill ställa till trassel för den värmländska skogsindustrin, där bekymren redan är stora, dels därför att vi har kunnat bli eniga med de borgerliga i utskottet om ett mycket skarpt uttalande – har jag inte något annat yrkande än utskottets.

Jag vill alltså poängtera att vi från alla partier är överens om att det inte får vara på det här sättet. Jag vill understryka detta: Så får inte propositioner se ut!

Anf. 72 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag skall ta kammarens tid i anspråk något längre än de två tidigare talarna. Jag tycker att det finns en del principiellt viktiga aspekter på den här frågan. De finansiellt svaga skogsföretagen lämnar faktiskt inte riksdagen någon ro, de är verkligen något av en följetong sedan några år tillbaka. Detta är beklagligt, menar jag, i synnerhet som de står i stark kontrast till de företag i samma bransch – med i stort sett samma grundförutsättningar – som går bra.

Dagens ämne – industrigarantilånens användning – illustrerar egentligen hur utomordentligt besvärligt det är att fortsätta en industriell stödpolitik. Det är inte bara medlen/pengarna som till sist tryter utan det är också uppfinningsförmågan – förmågan att finna lösningar och uppslag till hur staten tekniskt skall få fram pengar snabbt i akuta situationer.

Det enhälliga utskottsbetänkandet är egentligen en konfirmation av ett regeringsbeslut som fattats under tidspress och i nödläge. För framtiden är

det i sammanhanget bra att riktlinjerna för industrigarantilånen tas upp i propositionen om industripolitikens inriktning. Det kan bespara riksdagen olust i liknande sammanhang. Ärendets vidare prövning från juridisk synpunkt är ju också föremål för konstitutionsutskottets behandling, varför jag inte vidare skall kommentera detta.

Från moderat håll vill jag understryka att vi står bakom de förslag som är förelagda riksdagen dels i propositionen om NCB, vartill de 100 miljonerna i detta sammanhang hör, dels i tilläggsbudget II, till vilken de 50 miljonerna hör, nämligen de medel som beviljats som garanti till Vänerskog. Vi delar således uppfattningen att det är ändamålsenligt med statlig hjälp i de aktuella fallen med den angivna förutsättningen, nämligen att kraven på omstrukturering av industrierna och finansiell rekonstruktion av företagen är oeftergivliga. Denna målsättning är mycket viktig. Stödpolitiken måste få ett slut. Jag vill särskilt framhålla två skäl för detta: Dels det statsfinansiella läget – vi har helt enkelt inte råd att fortsätta på den inslagna vägen – dels de störningar som stöd åstadkommer ur konkurrenssynpunkt. Det är inte försvarligt att indirekt genom statlig stödgivning ge förutsättningar till konkurrensfördelar åt svaga och ibland dåligt skötta företag framför företag som klarar sig bra själva inom samma bransch. Utan tvekan är skogsbranschen särskilt känslig i detta avseende, beroende på att den är mycket kapitaltung och att det tar tid att få effekt av åtgärderna – samtidigt som det är svårt och dyrt att rätta till misstag. Man måste såväl från statsmakernas som företagens sida bedriva en väl genomtänkt politik.

De företag som de senaste åren varit i blickpunkten är alla – så när som på ett – skogsägarägda eller f. d. skogsägarägda. Det skulle föra för långt att göra någon mer djuplodande analys av alla de faktorer som förorsakat de uppkomna svårigheterna.

Emellertid är det angeläget att påtala den väsentliga skillnad som nu föreligger mellan å ena sidan Vänerskog och å andra sidan främst NCB, men även i viss mån Södra Skogsägarna AB.

Vänerskog är den enda kvarvarande stora *helt* skogsägarägda koncernen. Detta innebär att då nu staten medverkat till finansiell rekonstruktion med, förutom de 50 miljoner vi i dag talar om, hela 290 miljoner i eftergivna lån utan att gå in som delägare så vilar ett särskilt stort ansvar på ledningen för detta företag. Detta företag blir en prövning för hela lantbrukskooperationen i så motto att det blir en mätare på lantbrukskooperationens förmåga att, då hjälp till självhjälp beviljats, själv klara av industriell verksamhet i stor skala.

Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av hur delägarnas-böndernas virke i framtiden skall säljas. Skall de även i framtiden dels försörja egna industrier, dels bjuda ut stora kvantiteter till olika industrier oavsett ägarform? Eller skall de tvingas överlåta sina industrier till staten med åtföljande långsiktiga virkesavtal och därmed på ett avgörande sätt förändra virkesmarknaden?

Inte minst skogsägarna själva är betjänta av en konkurrens på virkesmarknaden mellan starka köpare. Genom att själva vara kvar som industriägare i någon omfattning medverkar de till balans på virkesmarknaden. Vänerskogs

fortsatta utveckling finns det således anledning att följa med stort intresse.

Uppgifterna om rekonstruktionsarbetet inom Vänerskog visade, såväl vid uppgörelsen den 23 december 1980 som under januari och februari, handlingskraft och insikt om problemens omfattning. Spridda uppgifter i pressen under mars månad om svårigheter och störningar med avveckling och försäljning av vissa enheter inger oro.

Då nu företagets likvida situation förbättras med 50 miljoner är det angeläget att rekonstruktionsarbetet bedrivs utan tvekan och med skyndsamt.

Slutligen, fru talman, vill jag återigen framhålla att de många direkta och indirekta ingripandena från statsmakternas sida under senare år inom industrin, med lån, bidrag och ägarkapital, över lag har varit betänkliga – för att inte säga olyckliga i många fall – och de bör få ett slut. Vi måste göra allvar av vårt uppsåt att återge marknadsekonomi dess livskraft.

För staten finns det massor med uppgifter som är mer angelägna än att fortsätta med en stödpolitik som bara blir mer och mer omöjlig, t. ex. att på det skogsbrukspolitiska området föreslå åtgärder så att våra skogar växer bättre och mera. Gör vi inte detta föröder vi en av våra viktigaste egna resurser, nämligen skogen och skogsindustrin.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 73 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! Vänerskogs rekonstruktion var bra för de områden i inte minst Värmland som den berörde. Det måste man vid det här tillfället ordentligt säga ifrån.

Jag vill bara peka på de tider som har gått och säga att Vänerskog givit många i de bygderna sysselsättning. Vänerskog har också tagit på sig mycket stora sociala uppgifter. Om man skall uttrycka det rått och se det strängt från företagets synpunkt – och det kanske många vill göra – har Vänerskog t. o. m. gått väl långt.

Att det har varit svårt i träbranschen vet alla som har följt den här frågan.

Det är fler än Vänerskog som har råkat i besvärligheter. Jag skall inte försvara alla företagets åtgärder – jag har aldrig suttit med i ledningen för Vänerskog – och visst kan de liksom andra ha gjort sina misstag. Det är sedan alltid lätt att vara efterklok – det är bara så.

När 4 000 anställda höll på att bli utan jobb strax före jul 1980 och när kolossalt många beroende transportörer och andra företagare skulle ha förlorat pengar, då tycker jag att det enda riktiga var att staten gick in och genomförde en rekonstruktion. För detta vill jag ge regeringen ett erkännande och som värmlänning ett tack.

Man kan anlägga de synpunkter som har framförts här i debatten, men jag vill ändå säga att den som på nära håll har följt vad som skett måste resonera

som jag gör. Jag vill också gärna ha sagt än en gång att det finns nog andra som det har gått ännu sämre för.

Vänerskog har påbörjat arbetet med rekonstruktionen av sin ekonomi. Försäljningen av Rottneros har skett. Människorna där hoppas nu att även om något färre personer än tidigare kan beredas sysselsättning, så blir det arbete framöver. Detsamma gäller Åmotfors och Rasco. Det kan hända att några arbetstillfällen försvinner i början även där, men följer man de beräkningar som gjorts skall arbetsstyrkan snart vara fulltalig igen, kanske större än förut.

Det är, fru talman, med största förvåning jag då hör Raul Blücher ställa ett yrkande som, om det bifölls, helt skulle äventyra förhållandena för företagen och de anställda. Jag trodde väl ändå aldrig att han skulle yrka bifall till punkten 1 i sin motion, där han begär "att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om åtgärder som förhindrar att nu beslutade och planerade inskränkningar vid Åmotfors Bruk får gå i verkställighet innan riksdagen har tagit ställning till regeringens aviserade helhetsplan för skogsindustrins framtid". Och detsamma säger han beträffande Rottneros.

När man nu vet att det inte gick att driva företaget vidare på samma sätt som tidigare, måste det ske förändringar. Det arbetet är nu i gång. Skulle man skjuta upp genomförandet av detta och avvakta en aviserad helhetsplan för skogsindustrins framtid, då skulle allting raseras, vad jag kan se. Det är förvånande att Raul Blücher nu kan ställa ett sådant yrkande, riktat mot Värmlands befolkning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 74 RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Jag har svårt att förstå Bertil Jonassons förvåning. Jag är inte lika tacksam som han mot regeringen, eftersom mina anmärkningar faktiskt gäller underlåtenheten att för länge sedan lägga fram en helhetsplan för skogsindustrin. Det har varit aviserat sedan lång tid tillbaka att en sådan plan skulle utarbetas och föreläggas riksdagen. Det har inte skett.

Redan i början av höstriksdagen 1979 ställde vpk-gruppen kravet att inga nedläggningar och inskränkningar skulle ske inom skogsindustrin förrän strukturplanen hade lagts fram. Det är mot den bakgrunden jag nu upprepar de här kraven. Anledningen till att vi ställer dem är att detta är en bransch där man på många sätt har gemensamma råvaror och gemensamma problem, där man på något sätt måste ställa om verksamheten och där man har en interaktion som innebär att vad det ena företaget gör har betydelse för vad som händer med återstoden.

Jag vet inte vad Bertil Jonasson har för belegg för att vårt förslag på något sätt skulle äventyra något som nu sker. Här gäller ju att vinna andrum för att kunna få de anställda och de fackliga organisationerna att vara aktiva och komma med ytterligare bidrag inför framtiden för skogsindustrin. Här utgör inte Åmotfors Bruk och Rottneros Bruk några undantag. De är också indragna i den svenska skogs- och träindustrin i dess helhet. Vad är det mot

den bakgrunden för fel på vårt förslag? Vad är det som äventyras med att man inte gör några ytterligare inskränkningar förrän man har gjort den här helhetsöversynen? Det förstår inte jag.

Anf. 75 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! Jag skall inte förlänga debatten med att gå in på några resonemang om vilka planeringar och annat som man tidigare skulle ha gjort eller inte gjort; det är den vanliga visan och det kan vi lämna åt sidan vid det här tillfället, Raul Blücher.

Nu har Vänerskog sålt Rottneros Bruk, Rasco och Åmotfors Bruk, och man håller där på att planera och bygga upp sin verksamhet. Företagen måste väl ändå få komma i gång med den. Om riksdagen beslutade så som Raul Blücher vill, skulle ju det bli omöjligt. Proceduren skulle ta tid, och det skulle kanske rasera alltihop och släcka intresset hos dem som jobbar med de här frågorna som ägare och företagare. Därför kan jag inte fatta nyttan med det här kravet, och jag håller socialdemokraterna räkning för att de i varje fall inte har gått på en sådan nit som Raul Blüchers förslag.

Anf. 76 RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Än en gång, Bertil Jonasson: Jag har inte fått något närmare besked om vad det är som raderas, om de anställda genom sina fackliga organisationer skulle kunna få hjälp med utredningar och få dessa utredningar inplacerade i ett övergripande sammanhang, precis som man har gjort när det gällde NCB och i många andra fall. Det finns alternativa utredningar, och man kan åtminstone kräva att de beaktas. Man kan få fram samhällsekonomiska bakgrunder, man kan sätta in både Åmotfors Bruk och Rottneros Bruk i ett samhällsekonomiskt sammanhang.

Det är för att få tid till detta vi kräver att man inte skall inskränka i den meningen att man säger upp människor, utan man skall försöka ha dem kvar i jobben på sina hemorter och avvakta, tills man vet vad de här bruken i fortsättningen tillverkar och hur de kan utvecklas.

Jag har fortfarande inte fått något besked om vad som äventyras för de anställda och inte heller för ägarna. Jag delar dock Bertil Jonassons förhoppning att det skall gå bra för sysselsättningen och produktionen vid dessa bruk.

Anf. 77 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! Raul Blücher säger att han inte kan förstå vad det är som skulle raderas vid ett bifall till hans motion. De nya ägarna, som nu är i färd med att planera verksamheten och som de anställda hoppas skall kunna klara sysselsättningen framöver, skall väl inte stoppas i detta arbete? Det skulle, vad jag kan se, bli följden av ett bifall till Raul Blüchers motion – och det är detta som är det riskabla. Jag kan inte förstå att han inte begriper det.

Resonemanget får gå hur det vill i ett vanligt skede, när man har tid på sig. Men på detta sena stadium är ett bifall till motionen omöjligt.

Anf. 78 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Det är inte utan intresse som jag har lyssnat till denna debatt, som visar i vilken omöjlig situation Raul Blücher har försatt sig. Raul Blücher för en demonstrationspolitik, typisk för vänsterpartiet kommunisterna. Men han har blivit överkörd av verkligheten.

Det blev han faktiskt redan innan han väckte motionen. Här går nämligen staten in och räddar ett företag från konkurs. Det är ett statligt engagemang av det slag som herr Blücher, utifrån sina speciella utgångspunkter, borde vara tacksam för.

När sedan Raul Blücher angriper den enskilda företagsamheten, blir han också överkörd av det faktum att det är enskilda företagare som går in och räddar två av Vänerskog dödsdömda företag, dels Rottneros Bruk, dels Åmotfors Bruk.

I Värmland hoppas vi naturligtvis innerligt att även Åmotfors skall gå en trygg framtid till mötes – och det ser lovande ut. Vad mer kan man då begära? Ja, man kan trassla till det på det sätt som Raul Blücher här har gjort. Bertil Jonasson har försökt klargöra situationen för Raul Blücher, men denne har ännu inte kunnat förstå den.

Det var med viss förvåning som jag lyssnade till det propagandatal som Raul Blücher höll inför en ganska glest besatt kammare. Talet hade gjort sig bättre ute i en valrörelse. Vi i riksdagen är knappast betjänta av att få den kommunistiska läran upprepad gång på gång.

Raul Blücher sade emellertid någonting som var så intressant att jag inte kan låta bli att återge det: Det är praktiken som ger oss erfarenheter – inte teorierna. Just det! Detta sägs i ett företagsekonomiskt sammanhang då vi debatterar näringslivet. Låt oss då visa på kommunismen i praktiken, om nu inte Raul Blücher själv har upptäckt den.

Vad har man för levnadsstandard i de socialistiska och statskapitalistiska system som vänsterpartiet kommunisterna här företräder ideologiskt och handlingspolitiskt. Den levnadsstandarden ger knappast människorna mer än mat för dagen, eländiga bostadsförhållanden osv.

Det är annorlunda i Sverige! Här har vi en marknadsekonomi, som vi i hög grad är beroende av även i Värmland, där vi tack vare enskilda företag dock har en mycket hög sysselsättningspotential. Det finns i alla fall ca 40 000 anställda i tillverkningsindustrin i länet. Att arbetslösheten relativt sett är hög beror på de alldeles speciella internationella konjunkturproblem som belastar just de basnäringar vi har i Värmland.

Jag konstaterar, fru talman, att utskottet är enigt, och jag ber att få yrka bifall till dess hemställan.

Anf. 79 RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! Göthe Knutsons anförande är fullt av de vanliga propagandafraserna som förekommer i debatter med socialistiska motståndare. Han talar om ett statligt engagemang, som jag som vpk-are borde vara tacksam för. Det har över huvud taget inte någonsin från vpk-håll uttalats någon sorts tacksamhet för statliga ekonomiska engagemang i olika industrier i alla

sammanhang. Tvärtom har vi mycket skarpt kritiserat en hel rad sådana stora statliga engagemang. Det är inte heller ett statligt företagande som föresvävar oss.

Enskilda initiativ talar Göthe Knutson sig varm för när det gäller de båda bruken. Och jag har också sagt att även jag och vpk-arna i Värmland givetvis hoppas att produktionen vid dessa bruk skall leva kvar. Enskilda initiativ – om det inte bara skall vara en propagandafra – kan ju också innebära att de anställda är med, kommer med förslag, också för hela produktionens inriktning, får lov att arbeta med detta och får tillgång till de experter de kan behöva.

Båda dessa motioner handlar om att ge de arbetande dessa möjligheter. Motionerna är inte alls någon utläggning av en kommunistisk lära. De har inte alls någon direkt anknytning till den marxistiska politiska ekonomin eller något liknande.

Jag kan nog säga till Göthe Knutson i hur många debatter som helst oss emellan, att jag icke företräder några förhållanden i något annat land – lika litet som Göthe Knutson företräder förhållandena i Chile, Argentina, Sydafrika eller något annat land. Låt oss sluta med den typen av barnslig pajkastning i debatten. Båda våra partier verkar ju i Sverige och vill utveckla vårt svenska samhälle på den grund som vi redan står på.

Just detta var också meningen med det som Göthe Knutson litet felaktigt citerade ur mitt inledningsanförande, dvs. att det är praktiken som ger oss möjligheterna och inte teorin. Det sade jag i ett sammanhang som gällde möjligheterna till en demokratisk socialism, och det var adresserat till socialdemokraterna i en framåtsyftande konstruktiv debatt inom arbetarrörelsen.

Jag har fortfarande inte fått något klart belägg för att de krav som jag har ställt skulle äventyra någonting vare sig för de nya ägarna till Rottneros eller för de eventuella nya ägarna till Åmotfors. Vi vet ännu inte hur det går med Åmotfors bruk. Vänerskog har beslutat att lägga ner, och man har någon sorts förhandlingar som vi inte vet vad de innebär när det gäller försäljningen. Men det gäller att aktivera de många människorna, inte bara några få människor som kan syssla med KRESAM och kanske ge ett och annat tillskott i form av något mindre företag. Det gäller att ge många människor möjligheter att delta, att ge dem andrum att vara med och forma en *industriell framtid*.

Den egentliga bakgrunden till den här diskussionen är ju att vår borgerliga regering inte har lagt fram den av regeringen själv aviserade propositionen om en strukturplan för hela den svenska skogsindustrin. Är den också någonting som kommer att äventyra produktionen och sysselsättningen inom svensk skogsindustri? Den frågan hoppas jag att jag kan få svar på av herr Jonasson och herr Knutson.

Anf. 80 BERTIL JONASSON (c):

Fru talman! Jag skall av tidsskäl inte låta mig dras in i den debatt som Raul Blücher är ute efter; den debatten kan vi ta i annat sammanhang.

Jag har för min del inte fört något som helst propagandistiskt tal. Jag har med mitt inlägg bara pekat på de praktiska vådorna av ett yrkande, som om det bifölls i dag skulle bli förödande för människor som planerar. Det skulle därmed också i hög grad äventyra sysselsättningen för många. Så förhåller det sig, Raul Blücher, även om Raul Blücher själv inte har förmågan att begripa det.

Anf. 81 GÖTHE KNUTSON (m):

Fru talman! Det är litet besvärligt att från bänken debattera med en bänkkamrat; därför tar jag talarstolen i anspråk även om det bara är för ett kort ögonblick.

Det gäller att aktivera de många människorna, säger vpk:aren Raul Blücher. Tänk om han ändå hade velat vara med och stimulera till sådan aktivering av många människor som kan ge arbete, som kan skapa företagsamhet!

Vi behöver massor av aktiviteter i detta land, men inte sådana aktiviteter som att utreda och sitta på möten av olika slag. Den aktivitet som Raul Blücher är ute efter i sin motion skapar inga jobb. Inflytande har man i högsta grad. Ingen påstår att facket inom Vänerskog inte har fått ett tillräckligt inflytande. Att man har fått det har man klart och tydligt redovisat i uttalanden i pressen.

Det är inte statligt företagande som tilltalar oss, säger Raul Blücher. Antingen har han nu sprungit ifrån hela sin ideologi och sina motioner eller också har någonting annat hänt.

Slutligen detta med strukturplaner. I eftermiddags kunde vi höra industriminister Åsling konstatera – och jag skulle vilja instämma i vartenda ord av vad han sade – nämligen att strukturplaner ger ingen sysselsättning. Det är i princip endast genom att planera på ett vettigt sätt för näringslivet, genom att ge näringslivet förutsättningar för att i så stor frihet som möjligt expandera i en marknadsekonomi som man kan skapa de bästa förutsättningarna för näringslivet.

Strukturplaner är detsamma som centralistisk politik. De kan passa i ett statskapitalistiskt system. Kommunistisk politik praktiseras i länder i öst, och där vet vi hur det ser ut i praktiken.

Anf. 82 RAUL BLÜCHER (vpk):

Fru talman! För Göthe Knutsons upplysning skall jag ge några exempel på statskapitalistiska företeelser. Svenska Varv och SSAB t. ex. – det är statskapitalism. Men det är inte någonting som socialister strävar efter. I ett socialistiskt samhälle kan man ha många olika typer av företag. Det väsentliga är att företaget är samhälleligt och folkägt och att man har kommit bort ifrån den kapitalistiska ekonomin med dess störningar, återkommande kriser, planlöshet m. m.

Om det nu är så, att industriministern har sagt att strukturplaner är förkastliga, bör han ju också deklarerat här i kammaren att det inte blir någon strukturplan för skogsindustrin. En sådan är ju vad många väntar på, eftersom den har aviserats sedan två år tillbaka.

Jag skall inte förlänga debatten, men ett par ord till Bertil Jonasson. Fattningsförmågan äger vi kanske i samma grad. Det är helt enkelt fråga om olika uppfattningar.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (Rottneros Bruk)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för motion 1021 av Raul Blücher.

Mom. 3 (Åmotfors Bruk)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för motion 1020 av Raul Blücher.

12 § Föredrogs

Justitieutskottets betänkande

1980/81:26 om anslag till justitiedepartementet m. m. (prop. 1980/81:100)

Utskottets hemställan bifölls.

13 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

14 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1980/81:119 om miljösäkrare sjötransporter

1980/81:154 med förslag angående ändrade arbetsformer i högsta domstolen,
m. m.

15 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1980/81:2117 av Åke Persson och Hans Petersson i Röstånga

med anledning av proposition 1980/81:131 om vissa varvsfrågor, m. m.

1980/81:2118 av Anna-Greta Leijon m. fl.

med anledning av proposition 1980/81:140 med förslag om allmän beredskapsbudget för budgetåret 1981/82

16 § Anmälan av interpellationer

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 9 april

Anmälan av interpellationer

1980/81:130 av *Birger Rosqvist* (s) till kommunikationsministern om åtgärder för att förhindra utförsäljning av svenskt fartygstonnage:

När beslutet om sjöfartspolitikens togs förra året varnade vi från socialdemokratiskt håll för passivitet från regeringens sida när det gäller sjöfartssektorn. Vi varnade för att en utveckling för svensk sjöfart liknande den vi upplevt under andra hälften av 1970-talet, då nästan halva svenska handelsflottan såldes ut, kunde upprepas.

Vi ansåg att ett statligt engagemang i sjöfartsnäringen som ägare temporärt eller under längre tid kunde bli nödvändigt. Det kunde hjälpa näringsutövare, och det kunde ge behövlig stabilitet under längre konjunktursvackor och förhindra annars påtvingade utförsäljningar.

Sjöfartsnäringen, som är mycket kapitalintensiv, är mycket känslig för konjunktursvackor.

Under de senaste månaderna har det rått stor oro inom den del av sjöfarten som gäller färjetrafiken med anknytning till den svenska västkusten och England, Danmark och kontinenten. Det är tal om sammanslagningar, det är tal om konkurser, det är upphörande av verksamhet, det är försäljning, inblandning av utländska intressen och utländskt övertagande, inte bara av färjelinjer utan också av färjor och företag. Detta inger oro på många håll. De olika buden singlar runt och skapar ännu mer oro. Tusentals varsel om uppsägningar för de anställda har skett. Sjöfolkets fackliga organisationer har skrivit till kommunikationsdepartementet och krävt statlig medverkan för att arbetsplatserna inte skall säljas ut till länder med andra intressen än att ta till vara denna del av svenskt näringsliv, som ger sysselsättningstillfällen för svenskt sjöfolk och dessutom är en mycket viktig länk i transportsystemet för vår utrikeshandel.

Det måste vara ett nationellt intresse att bevara det svenska ägarinflytandet. Svensk färjetrafik med utlandet bör inte få bli ett spekulationsobjekt för olika finansiella intressen inom och utom landet. Det borde vara ett intresse för svenskt näringsliv i allmänhet att det finns tillgång på också svenskt tonnage. Det är ett stort intresse för dem som har sin utkomst direkt eller indirekt genom anställningar på färjorna.

Tor Line AB väntas avisera försäljning av passagerarfartygen Tor Britannia och Tor Scandinavia, som upprätthåller trafik på Sverige-Holland-England samt under viss period utför kryssningar. Fartygsägarna Saleninvest AB och Rederi AB Transatlantic vill till danska bolaget DFDS försälja fartygen och Tor Line AB:s driftsbolag. Köpesumman kommer att ligga omkring 360 milj. kr.

Anmälan av interpellationer

Enbart Sjöfolksförbundets medlemmar förlorar vid en försäljning 374 arbetsplatser, vilket är en katastrof för en redan hårt drabbad yrkeskår. Självfallet drabbas också andra personalkategorier.

Tyvärre kan det också konstateras att även en stor del av sådant gods som går med konventionellt kusttonnage nu också tas över av icke svenska fartyg och sådana som drivs med kortsiktigt vinstintresse under bekvämlighetsflagg. Ett tyskt rederi med fartyg under Singaporeflagg har exempelvis nu fått hand om vissa transporter från Väneren, och mer är på gång. Det betyder att en redan nu liten och krympt svenskflaggad kustsjöfart blir ännu mindre.

Under tiden utreder vi i Sverige kustsjöfartens framtid

Vad händer om vi i Sverige i händelse av krig och avspärrning är neutrala men står utan egna fartyg för nödvändig import? Vad händer i framtiden om vi i Sverige, som är beroende av sjötransporter för praktiskt taget *all* handel med utlandet, måste köpa alla sådana transporttjänster från utlandet?

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande frågor till kommunikationsministern:

Anser kommunikationsministern det vara ett nationellt intresse att bevara ett svenskt ägande i nuvarande andel beträffande färjelinjer och färjor?

Anser kommunikationsministern det vara ett nationellt intresse att det finns svenskt tonnage att tillgå för landets transportförsörjning?

Är regeringen beredd medverka till att den nu ökande utförsäljningen av svenskt tonnage – färjor och vanliga lastfartyg – förhindras?

1980/81:131 av *Ivan Svanström* (c) till justitieministern om jordbruksarrendators besittningsskydd vid fastighetsreglering:

I förslaget till jordabalkens regler om jordbruksarrende uttalades det vara av stor vikt för jordbruksnäringen, att en arrendator får trygghet i besittningen av arrendestället. Departementschefen framhöll därtill att besittningsskyddet har stor ekonomisk och social betydelse för en arrendator och att frågan om detta skydd var en av de viktigaste vid reformen av arrendelagstiftningen.

Jordabalkens regler utformades i enlighet med dessa uttalanden. Det övervägande antalet jordbruksarrenden åtnjuter besittningsskydd enligt 9 kap. 7–14 §§ JB. En arrendator riskerar att få lämna arrendestället endast om jordägaren kan åberopa någon i lagen definierad uppsägningsgrund. Till besittningsskyddet hör att jordägaren icke i exploateringsavsikt kan vägra förlängning av arrendeavtal, som omfattar bostad för arrendatorn, utan att bli skyldig utge flyttningersättning till arrendatorn enligt 9 kap. 14 § JB.

Jag erinrar också om att en jordägare icke kan säga upp en skötsam arrendator under löpande kontraktstid. Sådan arrendator är garanterad att få kvarsitta till den 14 mars det år kontraktet löper ut.

De nu angivna reglerna är väsentliga för arrendatorns trygghet till hem och näring och för hans möjlighet att planlägga sin verksamhet. Icke desto mindre har de satts åt sidan vid fastighetsreglering. Om utarrenderad mark genom fastighetsreglering överförs från en fastighet till en annan, upphör

nämligen enligt 7 kap. 29 § andra stycket JB arrenderätten i och med att fastighetsregleringen vinner laga kraft. Varken den gamle eller den nye jordägaren behöver säga upp arrendeavtalet, och arrendatorn får inte ens kvarsitta till närmaste fardag. Han kommer således i detta hänseende i sämre läge än om han förverkat arrenderätten. Även om fastighetsregleringen sker i exploateringssyfte, äger arrendatorn icke rätt till flyttningersättning enligt 9 kap. 14 § JB. Besittningsskyddet, som är den viktigaste delen i arrende-reglerna, försvinner vid fastighetsreglering.

Om två eller flera fastighetsägare är överens eller om två fastigheter ägs av en person, kan fastighetsreglering genomföras oavsett den blivande fastighetsindelningens objektiva lämplighet. Detta följer av 5 kap. 18 § fastighetsbildningslagen (FBL) jämfört med 5 kap. 4 § samma lag. Två eller flera fastighetsägare kan således överenskomma om fastighetsreglering utan att ta hänsyn till arrenderätt eller annan nyttjanderätt på någon av de berörda fastigheterna.

Fastighetsbildningslagen (FBL) innehåller i 5 kap. 33 och 34 §§ regler som kan synas vara till nyttjanderättshavares och därmed arrendators skydd. 33 § ålägger fastighetsbildningsmyndigheten att, om sakägare begär det och åtgärden är lämplig, bestämma nytt område för nyttjanderättens utövning på mark som efter fastighetsregleringen hör till den fastighet i vilken nyttjanderätten upplåtits. Bestämmelsen är ofta verkninglös då jordägarna är överens. En arrendator har nämligen då ingen garanti för att hans värdfastighet tilläggs någon mot hans arrende svarande mark. Han är visserligen enligt 34 § sakägare i fastighetsregleringsförrättningen, men det framgår icke av FBL:s övriga regler om han har något sakinflytande som kan skydda hans rätt. Eftersom fastighetsägarna enligt 5:18 FBL har avgörandet, torde en arrendator icke kunna hindra att hans arrenderätt går till spillo. Denna slutsats har i vart fall dragits i Landahl-Nordströms lagkommentar "Fastighetsbildningslagen", s. 219.

En arrendators enda skydd är den skadeståndsrätt som han tillerkänns i 5 kap. 12 § andra stycket FBL. Denna skadeståndsregel är emellertid oklart utformad. Det framgår icke av regeln mot vem skadeståndstalan måste framställas i fastighetsbildningsförrättningen hos fastighetsbildningsmyndigheten (lagkommentaren s. 179). Något häremot svarande uttalande kan inte återfinnas i lagförarbetena. Dessa och allmänna rättsregler utesluter således icke att skadeståndstalan kan föras även inför domstol. Härvid kan emellertid den skadeståndsberättigade vara oviss om vem som är rätt svarande, när fastighetsregleringen berör flera fastigheter.

Skulle det vara riktigt att skadeståndsanspråk kan resas endast i fastighetsregleringsförrättningen, uppkommer den risk för rättsförlust som ligger däri, att det icke finns någon anvisning i JB:s kapitel om jordbruksarrende som klargör för arrendatorn att han blir skyldig avflytta när regleringen vinner laga kraft och att han således omedelbart förlorar sitt besittningsskydd. 9 kap. 7 § JB försäkras honom att han har rätt att sitta kvar. Denna rätt förlorar han endast om arrendenämnden gett dispens eller om jordägaren har uppsägningsgrund enligt 9 kap. 8 § JB. Jordbruksarrendeka-

*Meddelande om
frågor*

pitlet uppmärksamgör således ej arrendatorn på hans skadeståndsrätt. 7 kap. 29 och 30 §§ JB, som är de enda av JB:s hithörande lagrum som berör fastighetsreglering, talar om arrendators rätt till avgiftssänkning och uppsägning men antyder icke skadeståndsrätt och hänvisar ej härom till FBL. Arrendatorn kan i 5 kap. 12 § FBL få upplysning om sin skadeståndsrätt. Men det klagöres ej för honom att anspråk måste framställas redan inför fastighetsbildningsmyndigheten under själva förrättningen. Då denna myndighet icke är domstol, kanske arrendatorn vid förrättningen där icke reflekterar över skadeståndssituationen.

I ett känt fall har en arrendator berövats en väsentlig arrenderätt utan att ha fått klart för sig att han borde framställa skadeståndsanspråk inför fastighetsbildningsmyndigheten. Två andra arrendatorer har icke insett att de bort delta i fastighetsregleringsförrättningen. (Linköpings tingsrätts fastighetsdomstol F 55/76.)

De under rubriken Jordbruksarrende i JB tillgängliga bestämmelserna ger inte någon hänvisning om vad som kan komma att ske med arrendet vid en fastighetsreglering. Alla hithörande regler återfinns på andra ställen, nämligen dels 7 kap. JB och dels 5 kap. FBL.

Som jag här framhållit har det i ett fastighetsregleringsfall i praktiken visat sig att fastighetsbildningslagens regler gör jordbruksarrendatorns ställning otrygg, och att med stöd av 5 kap. 18 § FBL kringgå jordabalkens besittningsskydd för jordbruksarrendatorer torde vara helt möjligt.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens medgivande att få ställa följande frågor till herr justitieministern:

1. Är det lämpligt att jordbruksarrendatorns besittningsskydd kan bringas att upphöra vid fastighetsreglering?

2. Är justitieministern beredd vidta åtgärder för att stärka jordbruksarrendatorns besittningsskydd vid fastighetsreglering?

17 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 april

1980/81:375 av *Helge Hagberg* (s) till statsrådet Britt Mogård om intagningen till gymnasieskolan:

Slutjusteringarna i gymnasieorganisationen med hänsyn till de sökandes önskemål fastställs först sent i vår. Detta innebär i realiteten att försöken med slutlig intagning på höstterminsbetygen spolieras. Avsikten var ju att eleverna redan i april skulle få ett definitivt besked så att uppföljningsarbetet med dem som inte kommer in i gymnasieskolan kan påbörjas redan under våren. Därför måste regeringen få SÖ att snabbbehandla försökskommunernas gymnasieorganisation.

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga för att pågående försöksverksamhet med slutlig intagning i gymnasieskolan i vår kan genomföras?

1980/81:376 av *Sture Ericson* (s) till handelsministern om åtgärder för att förhindra utländskt inflytande i svensk krigsmaterielindustri:

Avser regeringen att vidta åtgärder för att förhindra att svensk krigsmaterielindustri gör emissioner av s. k. fria aktier som kan förvärfvas av utländska medborgare?

1980/81:377 av *Stina Andersson* (c) till jordbruksministern om lantbruksnämndernas rådgivningsverksamhet:

Lantbruksnämnderna sysslar i stor utsträckning med rådgivning, som, om den skall uppnå största möjliga effektivitet, innebär besök hos de enskilda företagen. Kursverksamhet ingår också i deras arbetsuppgifter.

Den nedskärning av reseanslaget med 2 % som har föreslagits innebär stor risk för att resor inte kan företagas i den utsträckning som är nödvändig. Tjänstemännen kan därmed inte som hittills fullgöra sina viktiga arbetsuppgifter med rådgivningen.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att få ställa följande fråga till jordbruksministern:

Är jordbruksministern beredd medverka till en omprioritering av anslagen till lantbruksnämnderna, så att rådgivningsverksamheten inte missgynnas?

1980/81:378 av *Arne Andersson* i Ljung (m) till jordbruksministern om förslag till riksdagen rörande lövslybekämpning av skogsmark:

Enligt uppgift kommer inte regeringen att under våren lägga fram någon proposition om kemisk lövslybekämpning av skogsmark.

En anledning härtill har angetts vara den splittrade bild som utfallet av remissbehandlingen givit. Då många anser dröjsmålet utomordentligt beklagligt är det viktigt att innehållet i remissvaren blir mer allmänt känt.

Jag anhåller därför att statsrådet närmare redogör i kammaren för de skäl som gett anledning till fördröjningen av propositionen samt lämnar en redogörelse för remissutfallet.

1980/81:379 av *Lars Hedfors* (s) till utbildningsministern om lokalradion i Kronobergs län:

Enligt proposition 1975:13 skall områdesindelningen för lokalradion sammanfalla med länsindelningen. Detta blev också riksdagens beslut. I bil. 2 till nämnda proposition fastslås att detta i Kronobergs län skall kunna uppnås med hjälp av FM-sändarstationer i Vislanda, Emmaboda och Halmstad.

Någon FM-sändare som sänder Radio Kronoberg finns emellertid inte i Halmstad. Detta medför att mottagningsmöjligheterna i de västra delarna av Kronobergs län är dåliga. Där hörs Radio Halland och i vissa delar också

Nr 116

Torsdagen den
9 april 1980

*Meddelande om
frågor*

Radio Kristianstad bättre än Radio Kronoberg. Jag får därför anhålla om utbildningsministerns svar på följande fråga:

När kommer riksdagens beslut om lokalradions sändningsförhållanden i Kronobergs län att verkställas, så att även länets västra delar får acceptabla mottagningsmöjligheter?

18 § Kammaren åtskildes kl. 17.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert